

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KE

KARTAL BELEDİYESİ EDEBİYAT KÜLTÜR SANAT DERGİSİ - MART/NİSAN 2020

ZÜLFÜ LİVANELİ

*sakın unutma
gökyüzüne bakmayı
gökyüzü senindir
gökyüzü herkesindir*

**Sunay Akın
Nebil Özgentürk
Emrah Seferoğlu
Can Ersal**

Muazzez
“Ben yelkovanlara
uyuz oluyorum Muazzez.”
Şermin Yaşar

**Senin Bu
Cinayetteki Payın
Umay Umay**

**Nâzım Hikmet’in
sevmediğim şiiri!
Haydar Ergülen**

**“Sadece kalabalığız.
Bu kalabalık ne zaman
halklaşırsa ancak o zaman
güzel şeyler olabilir.”
Mazlum Çimen’le Söyleşi
Mertcan Karacan**

2

Ücretsizdir!

KE 02

Mart-Nisan 2020

İÇİNDEKİLER

Edebiyat Günleri'nin Ardından...	Gökhan YÜKSEL - Kartal Belediye Başkanı • 4
Muazzez / Şermin YAŞAR	• 5
Senin Bu Cinayetteki Payın / Umay UMay	• 6
Hiç Kimse / Ayla Burçin KAHRAMAN	• 7
Kaset Dinlemekten Kitap Okumaya / Nurullah KUZU	• 9
Yerdeki Gök İçin Yakası Açık Hikayet / İsmail BİÇER	• 12
Adada Bahçede / İlknur FROLET	• 13
Kum Benim İkiz Kardeşim / Gökhan BAKAR	• 14
Burkaya Giden Yolu Açar / Neşe AKSAKAL	• 15
Uzakta Bir Yıldız / Kadir AYDEMİR	• 17
Kemal Dayan'a Mektup / Şeref ÖZSOY	• 18
Kar Kuşları / Ayşe KESKİN	• 20
Sayın... / Ahmet Rifat İLHAN	• 21
Sansar Cemil / Mehmet Fırat PÜRSELİM	• 23
Kış Sıcak Geçti / Kemal GÜLER	• 25
En Güzel Yıllarımın Ev Sahibi: Canım Kartal / Özlem GÜRSES	• 26
Uzun Zaman Sone / Soner DEMİRBAŞ	• 27
ZÜLFÜ LİVANELİ	• 29
Livaneli'nin Kanatları Doğu ve Batıya Açılan Penceresi / Sunay AKIN	• 30
Deniz Feneri Zülfü Livaneli / Nebil ÖZGENTÜRK	• 33
Eksik Kalmayan İfadeler: Zülfü Livaneli Yazını / Emrah SEFEROĞLU	• 36
Las Vegas'ta Gece Mavisi / Ertuğrul AYDIN	• 38
Hasretin İçimde Derin Bir Sızı / Can ERSAL	• 39
Renklerin Deli Dâhisi / Melih YILDIZ	• 40
Cehenneme Kısa Bir Bakış / Büşra ŞAHİN	• 45
Somut Gerçeklik ve Tahayyülün Kesişiminde Sanat / Selim ÇİZMECİ	• 48
Şiirde Sansar Var! / Ramazan PARLADAR	• 50
Rıfat Ilgaz'ı Sadece Hababam Sınıfı ile Tanımak Haksızlıktır. / Deniz Dengiz ŞİMŞEK	• 52
Çocuklar İçin Yazdım Hep / Samet KARAHASANOĞLU	• 54
Nâzım Hikmet'in Sevmediğim Şiiri! / Haydar ERGÜLEN	• 58
Mazlum Çimen'le Söyleşi / Mertcan KARACAN	• 60
Yaşamak Ne Güzel Bir Tavır / Çağan ÖZBİLGİ	• 65
Susmalar / Ali Rıza GELİRLİ	• 66
Neil Armstrong İstanbul Oyuncak Müzesi'nde / Gürol KUTLU	• 68
Aydan Dönüşte Yıldıza Bırakılan Çelenk / Mertcan KARACAN	• 72
Çizginin Diliyle / Hasan SEÇKİN	• 75
Lethe / Kâmil Çağlar AKSU	• 76
Sular Yükseliyor / Zehra GÜNGÖR	• 77
Kehribar / Turgay ÇİTÇİ	• 78
Rüya Zamanı / Volkan ODABAŞ	• 79
Bu Kitaplar Çok Güzel / Demet EKMEKÇİOĞLU	• 81
Eğlenceli Çocuk Kütüphanesi	• 82

Kartal Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi
Gökhan Yüksel
Kartal Belediye Başkanı

Genel Yayın Yönetmeni
Adem Uçar
Kartal Belediye Başkan Yardımcısı

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Melih Yıldız

Dergi Editörü
Ercan y Yılmaz

Tasarım
Alakarga Yayın Tasarım

Yazışma Adresi
Çarşı Mahallesi Enis Akaygen Sok. N:9 Yakacık-Kartal/İstanbul

Telefon
0 (216) 280 6800

Yayın Kurulu

İsmail Biçer
Faruk Duman
Gamze Güller
Mertcan Karacan
Serkan Türk

KE Dergisinde yayımlanan tüm eserlerin sorumluluğu yazarına aittir. KE Dergisinde yayımlanan yazılardan kaynak belirtmek koşuluyla alıntı yapmak serbesttir.

Eserlerinizi Göndereceğiniz Elektronik Posta
kedergisi@gmail.com

Edebiyat Günleri'nin Ardından...

GÖKHAN YÜKSEL

KARTAL BELEDİYE BAŞKANI

Belediyemiz tarafından iki aylık periyotlarla çıkarılan “KE” dergisi, 2. (Mart-Nisan 2020) sayısını, Kartal Belediyesi Edebiyat Günleri Onur Konuğu olan değerli yazın ve sanat insanı Zülfü Livaneli'ye ayırdı.

Edebiyat Günleri demişken; ilkin, bu yıl 10-11-12 Ocak tarihlerinde gerçekleştirdik. Sadece Kartallı edebiyatseverleri değil, İstanbullu ve İstanbul dışından edebiyatseverleri de kucaklamayı başardık; onların yoğun ilgileriyle karşılaştık.

Üç gün süren Edebiyat Günlerimizde; söyleşi, belgesel, okur-yazar imza buluşmaları gerçekleşti. Bu anlamıyla; konuğumuz olan değerli şair ve yazarlarımıza bir kez daha teşekkürlerimi sunmayı bir borç olarak görüyorum.

“KE”, ilk sayısında yoğun bir ilgi gördü. Ülkemizin dört bir yanından ürünler alıyor ve okurlar kazanıyoruz. Bu da bizleri son derece sevindiren, doğru yolda olduğumuzu gösteren bir durum.

Dergimizin yayın kurulu, ilk sayımızda olduğu gibi, elinizde bulunan 2. sayımızda da yoğun ve titiz bir çalışma izledi. Bir önceki sayımızın “sunuş” yazısında dile getirmiş olduğum bir ifadeyi yinelemek isterim: Edebiyatımızın, şiirimizin ve kültürümüzün değerli isimlerini yayın kurulumuza taşıdık. Bundan gurur duyuyor ve yayın kurulumuzun değerli üyelerine bir kez daha teşekkürlerimi sunuyorum.

Kartal Belediyesi olarak; yazın, sanat ve kültür dünyasına kattığımız çalışmalarını her geçen gün çoğaltıyoruz. Bu yoğunluklu ve özverili çalışmalarda “incelik”, “estetik”, “özgünlük” ve “yaratıcılık” kavramlarından taviz vermeden yolumuza devam edeceğiz.

“KE”nin önümüzdeki sayısının çalışmalarına şimdiden hazır durumdayız. Siz değerli yazarlarımızın, şairlerimizin, sanatçılarımızın ve okurlarımızın yoğun ilgisini, bize sunulmuş büyük bir emek ve destek olarak görüyoruz.

Sağlıklı, huzurlu, edebiyat ve sanat dolu günler diliyor, sevgi ve saygılarımı sunuyorum.

MUAZZEZ

Şermin YAŞAR

Ben yelkovanlara uyuz oluyorum Muazzez.

Sen beni salondaki üçlü koltuğun orta yerinde bırakıp da gittiğinde arkandan saatlerce saate bakmıştım. Yelkovan “noldu, noldu, noldu, noldu,” diyordu her adımında. “Ne bileyim noldu?” dedim yelkovana.

Ben sanmıştım ki, kapının oradan geri dönersin, hadi indin diyelim aşağı apartman kapısından dönersin, mahallenin köşesinden dönersin, gece çat kapı dönersin. Kapı sesi duyulmadı. Şaka yapıyorsun sandım, cenaze nefesi dinleyen insanlar umuduyla odaları dolandım. Belki saklanmışsındır, sen de beni bekliyordundur kapının arkasında falan diye düşündüm, “Muaz-zeeeeez,” diye seslendim odalarda. Banyo dolabının içine bile baktım Muazzez. Mutfak masasının altına baktım, çiçeklerin arkasına, yatağın altına... Hiç şakadan anlamıyorsun Muazzez, ben seni terk etsem en fazla perdenin arkasına saklanırdım ki, oraya da baktım.

Dönüp tekrar koltuğun aynı yerine yığıldım. Saate baktım, gece olmuş. Yelkovan “gitti, gitti, gitti, gitti,” diyordu bu kez. “Biliyoruz, gitti,” dedim yelkovana. Oturduğum yerde bacaklarımı karnıma çekip yana yıkıldım. Sallana sallana uykuya dalmayı beklerken o geldi. Aklım çıktı Muazzez. Kızım depresyon öyle tak diye gelir mi? Geldi valla. Sen gittin o geldi. Toplamış ne var ne yok yanına, bütün sıkıntıları, karın ağrıları, bozuk kalp atışlarını, ten üşümesini, mide kramplarını, sık sık tualete gidişleri, hiç yapamayışları, kesin bende bir hastalık var ama kimse bilmiyor vehimlerini, uykusuz geceleri, uykulu halleri, el titremelerini, kalkıp gidiverme hissini, intihar etsem edebilir miyim acaba sorularını, iç çekişleri, dalıp dalıp gitmeleri, hepsini toplamış valizine gelmiş. “Kay öte,” deyip kıvrıldı yanıma. Sen de nerden çıktın, diyemedim. Nasıl sana benziyordu depresyonum anlatamam Muazzez. Kokusu sen, bakışı sen, gülüşü sen... Duman olmuşsun da duman etmeye gelmişsin gibi uzandın yanıma.

Sabah uyandığımda depresyonum çoktan uyanmış bana bakıyordu Muazzez. Bana saati gösterdi. Yelkovan hayvanı “haha haha haha haha,” diye gülüyordu bana. Kulaklarımı tıkadım. Ama yine de gülüyordu sanki. Ben hayatımda bu kadar mutlu yelkovan görmedim Muazzez. Dümdüz bir çizgi nihayetinde ama yemin ediyorum gülüyor gibi.

Öğlen annem aradı da kalktım yerimden. “Bize gel,” dedi. Depresyonumu da alıp çıktım evden. Beni görür görmez “noldu,” dedi, “yok bişey,” dedim. “Var bişey var,” dedi. Her şey var anne. Uykum var, ağrım var, sızım var, kalbim var, hayal kırıklığım, özlemim var, ağlayışım var, açıp camları bağırışım var, üstümü başımı paralayasım, duvarları yumruklayışım, önüme gelene tekme tokat girişimim var ama Muazzez yok anne. “Ben sana bi ihlamur yapayım, bişeyciğin kalmaz,” dedi bana. Kahkahalarla güldü depresyonum, “içine de bir kaşık siyanür katarsan iyi olur,” dedi anneme.

Evdeki üçlü koltuktan kalkıp annemlerin üçlü koltuğa yığıldım. Kafamı bir kaldırdım ki, saat... Bu da konuşuyor, “vah vah, vah vah, vah vah,” diyordu yelkovan. Annemin saati de

kendi gibi, hep bir üzülmeye hali. Kafamı çevirdim, camdan dışarı falan bakmayı denedim ama silinmedi ses. Depresyon “Muazzez, hadi gel yatalım,” diyordu boyuna. Tutup elinden bizimkilerin yatağına serildim. Yatak örtüsünün ucunu kendime çekip örtündüm. Bir ses “gelmez, gelmez, gelmez, gelmez,” demeye başladı bu kez. Gözümü bir açtım, ortasında inşaat firması logosu olan bir saat duvardan bana bakıyor. Sene olmuş kaç, biz niye her duvara saat asıyoruz Muazzez, zamanla alıp veremediğimiz ne?

Sahi, sen benden ayrılalı ne kadar oldu Muazzez? Daha dün mü çektin kapıyı, yoksa bin yıl öncesi miydi? Yelkovan iti kaç tur yaptı, akrep kaç kere gitti geldi, popüler cümleler kurmak istemiyorum ama mevsim geçişlerini de başka türlü izah edemem, sensiz kaç mevsim tükettim Muazzez, kaç kış uğurladım, kaç bahar karşıladım, kaç yaz geldi geçti hayvan oğlu hayvan yelkovanın dalgası bitmedi.

Kolumdaki saat de konuşmaya başladı bir süre sonra, çıkarıp attım. Her gittiğim yere saat koymuşlar Muazzez, alayı konuşuyor, tekmi bir den senden haberdar. Depresyonum kolumu dürtüyor bir yere gittiğimizde, “bak saat var orda,” diyor, bir bakıyorum pis bakışlı, sırttan bir yelkovan senle ilgili atıp tutuyor Muazzez. “Unut, unut, unut, unut,” diye nasihat vereni var, “yazık, yazık, yazık, yazık,” diye acıyanı, “ağla, ağla, ağla, ağla,” diye dürtene, “yalnız, yalnız, yalnız,” diye dalga geçene, “geçer geçer geçer,” diye teselli edeni bile var Muazzez. Çete olmuş bunlar, yelkovan çetesi. Terk edilmiş insanların geçtiği yerlere pusu kurup dalga geçiriyorlar Muazzez, Allah belalarını vere...

Soluğu psikolog koltuğunda aldım nihayetinde. Oraya da koymuşlar Muazzez. Psikoloğun saati şişmiş dert dinlemekten, “yetti, yetti, yetti,” diye geziyor yelkovanı. “Şikâyetiniz nedir?” diye sordu adam. Şimdi ben Muazzez, tanımadığım adama seni mi şikâyet edeyim? “Saatler,” dedim “konuşuyor.” “Ne diyor?” diye sordu, anlattım ben de. Gördüğüm bütün saatleri, bütün şerefsiz yelkovanları, bütün o gamsız akrepleri anlattım. Adam işini biliyor Muazzez, “kimden bahsediyor saatler?” diye sordu. Adını veremedim Muazzez. Senin gittiğini anlatmadım, depresyon Muazzez'den bahsetmedim, “bilmiyorum,” dedim.

Bir kutu ilaç verdi bana. “Bunları düzenli kullan, salondaki saatin de pilini çıkart,” dedi. Pili çıkarttım ama pis pis bakmaya devam etti yelkovan. Saati tamamen indirdim, çivi konuştu Muazzez. Çiviye söktüm duvar konuştu, sanki kireç noktalarında yüzün belirdi. Bütün ev sen diye inliyor Muazzez duy sesimizi...

Senin Bu Cinayetdeki Payın

Umay Umay

sanki sigarayla yakıtım vücudumu. şimdi kabuklarımı yuluyorum tek tek. sevişemiyorum, kaybedemiyorum şu lanet hissi.. hep hazır olma duygusunu. senin için kurtarılacak bir hayat mı var dışarıda; çok üşümüş çok hasta olmuş, kalbi paramparça bir hayat,,

sana sevgilim diyebilir miyim? sen şimdi sevgilim ol. ama uzak değil, yakın ol. benim ol. bensiz değil ama benimle ol. şimdilik hiçbir şey beklemiyorum. artık beklemiyorum, beklememeliyim. çünkü hep o doğruyu biliyor. zavallı ben. herkes bir şeyler biliyor. sevimli küçük atom parçacıklarına ayrılan kalbim, aslında o da biliyor. bilmeden kalemim..., o hiç bilmiyor.

senin bu cinayetdeki payın; sessiz kalmaktı tüm akşam üzerleri. acıktığında karnını doyurmandı; hiç doymamış gibi. senin bu cinayetti payın; elmanın olgun yeri. sıfatlarla çevrilmiş acı bir the end..... ve senin payın öyle büyüktü ki elimdeki kanla yazdığım bu şiirde masumum. tüm ipuçları pencereye götürüyordu kayıp bir bakışı. oradan..... oraya..... karın altında kalmış gibi bembeyaz bir yüzle. eritemezdi hiçbir “sıcak gözyaşı” cinayetdeki bu payını...—

Hiç Kimse

Ayla Burçin KAHRAMAN

Kapı çalıyor. Kitabı kapatıp kalkıyorum. Başım dönüyor. Neyse ki hemen toparlıyorum. Bakkalın çırağıdır. Ekmek getirmiş olmalı. Aylardır başka gelen olmadı. Açıyorum. Tülay'mış. Saçlarını boyatmış. Ateş kızılı. Uçları maşayla kıvrılmış belli. Yüzünde el kalınlığı makyaj. Göğüslerini göze sokan açık yaka siyah bluz. Altında daracık kot. Her zamanki gibi alımlı. N'aber tatlım, diyerek giriyor içeri. Kapıyı ayağıyla itip doğru mutfağa... Masaya oturuyor. Teklifsiz. Tülay, tek arkadaşım. Ortaokuldan. Arka mahallede oturur. Herkesle koptu bağım. Onunla kopmadı. Parfümü yeni galiba. Mutfağı doldurdu kokusu. Misss. Bu ev sadece sidik kokacak değil ya. Arada Tülay'ın parfümleriyle... Nasılsın, diyorum. Nasıl olsun, derken çantasından çıkardığı aynaya bakıyor. Rujunu tazeleyecek. Dudaklarını birbirine sürüp gülümser gibi yapıyor. Ben de aynısını yapıyorum. İstemsiz. O sırada ninem iniltiyle uğultu arasında ses çıkartıyor. İçerideki kokunun, sese tutunup yanımıza kadar geleceğinden korkuyor, odanın kapısını kapatıyorum.

Ne zamandır uğramıyorsun, diyorum. Ay, sorma, diyor aynaya bakmaya devam ederken. Bekliyorum. Görüntüsünden memnun, aynayı çantasına atıyor. Başlıyor anlatmaya. Çok yakışıklı biriyle tanışmış. Sık görüşüyorlarmış. Bu arada diğerleri de hâlâ peşindeymiş. Hep pahalı hediyeler alıyorlarmış. Nereye koyacağını bilemiyormuş artık. Şımarık kahkahalar atıyor. Anlatırken öyle bir bakışı var ki. Acıyarak. Eğlenir gibi. Ezilip yok olsam da belli etmiyor, sessizce dinlemeyi sürdürüyorum. Devam ediyor. Daha ilk buluşmada elini tutmuş. Kocamanmış elleri. Güçlü. Sinemaya gitmişler hafta sonu. Aşk filmi varmış. Neredeyse kucak kucağa oturmuşlar. Öpüşmüşler film boyu. Dudakları sıcacık olmuş adamın. Bütün erkeklerin dudakları sıcak mıdır, diye sorasım geliyor. Vazgeçiyorum. Konuşmama fırsat vermiyor zaten. Anlatacakları bitince susuyor. Kitap getirdin mi bana, diye soruyorum. Sessizlik. Duymamış gibi. Hafta sonu sinemaya gidelim, diyor aniden. Gidemem ben. Neden? Öyle. Ben izin alırım babandan. Çıkamam, kaç kere söyledim sana. Sen bilirsin, kuruyup dur bu evde, diyor. Hışımla kalkarak kapıyı çarpıyor. Topuklarının sesi apartman boşluğunu aşip evin içine kadar yayılıyor. Tak, tak, tak... Arkasından bakmak için pencereye yaklaşıyor, saçlarını attıra attıra yürümesini izliyorum. Kim bilir kaçınıc sevgilisiyle buluşacak? O sırada bir çocuk koşuyor. El arabalı seyyar satıcının domates diyen sesi havaya karışıyor. Köşede, camları açık siyah otomobil. Gidenler, dönenler. Bir yerlere yetişmeye çalışanlar. Kalabalık. Dünyanın son günü sanırsın. Herkesin amacı var, belli. Camın ardında akıp giden hayat... Elimi uzatsam tutacağım. Bense burada, bu küçücük evde, kendi kendimle.

Sonra perdeyi kapatıp diğer odaya gidiyorum. Yatağıma uzanıp kitabımı yeniden elime... *Mücella*. Kaldığım yerden okumaya devam. Son sayfayı kapatınca *Mücella* oluyorum. Onun gibi koklanmadan kuruyorum. Okuyacak başka kitabım yok. Tülay da getirmediyenisi. Eskiden kitaplarımı babam alırdı. Benim kızım büyük adam olacak, derdi. Gülüşüp eğlenirdik baba kız. Çok ilgilenirdi benimle. Neden böyle olduk? Ortaokulu bitirdiğim yıl. Öldü o. Annemin, tanımadığımız o adamla gittiği gün. Bizi terk edip üzerimize kalın karanlıkları örttüğünde. Öldü dediysem bedeni değil. Ruh. Yalnız toprağın altındakiler mi ölüdür?

Hava kararınca babam geliyor. Mutfağa geçiyoruz. Az önce Tülay'ın oturduğu yere şimdi ben oturuyorum. Hiç konuşmadan yemeğini yiyor. Her zamankinden daha çok içiyor. Sarhoş olduğu zaman duvardan farksız olur. Gözü rakı bardağında, uzun uzun dalıyor yine. Tek kelime etmiyor. Az sonra hıçkırır hıçkırır ağlayacak. Sofrayı toplayınca televizyonu açıyorum. En sevdiğim dizi... İki sevgilinin şehvetli iniltileri dolduruyor odayı. Nefesim sıklaşıyor, kasıklarım karıncalanıyor. Kanalı değiştiriyorum. Nine-min ayakları kucagımda. Hareketsizlikten buza kesmiş ayakları ovup duruyorum bütün gece. İnsan kendine acır mı? Ben acıyorum. Gece yarısı olmadan yatağımdayım. Uyumaya çalışıyor, uyuyamıyorum. Perdeler kapalı. Odam karanlık. Üst kattan konuşma sesleri. Yan odadan gelir gibi. Sonra Tülay'ın anlattıkları. Güçlü eller, pahalı hediyeler. Yeni parfümünün kokusu. Hâlâ burnumda. Kimim ben? Hiç kimse... Pikeme sarınıp esrik rüyalara teslim ediyorum ruhumu.

Ertesi sabah babamın evden çıktığını duymamışım. Hiçbir şey söylemeden gitmiş yine. Bir inilti. Bakıyorum. Ninem. Acıyorum ona. Yatağa bağlandığı günden beri ölmek istiyor, ölemiyor. Ölüme kavuşmak, ölümü konuşmak gibi değil. Oysa uykuya dalar gibi bırakmak isterdi kendini ecelin kollarına. İçeride insanın genzini yakan aynı kesif koku. Bütün geceyi mesanesini ve bağırsaklarını boşaltarak geçirmiş. Temizlemek lazım. İnsan eti ağır oluyor. Her gün biraz daha zayıflamasına rağmen gün geçtikçe ağırlaşıyor ninem. Bu sabahki temizlik işi uzayacak belli. Ellerimi defalarca yıkayacak, öğürmelerimi bastırmak için sürekli yukarı bakacağım. O da yüzünü pencereye dönerek bakışlarını tek noktaya sabitleyecek. Ne kadar uzun sürerse sürsün, iş bitene kadar göz göze gelmeyeceğiz. Bu evde tüm sabahlar böyle başlamaz mı zaten? Tekrar düğmesi açık kalmış yazıcıdan çıkan sayfalara benziyor hayatım.

Dilim damağım kupkuru. Mutfağa gidiyorum. Masadaki sürahiye uzandığım sırada, parlayan bir şey dikkatimi çekiyor. Duvarla halı arasında. Yakından bakıyorum. Ruj, Tülay'ın. Düşürmüş olmalı. Uzanıp alıyorum. Ne yapacağımı bilmeden öylece bekliyorum. Yasak elmayı tutmuşum gibi. Kontrolünü kaybettiğim ayaklarım, banyoya götürüyor beni. Karşımda ayna. Kenarları kararmış rutubetten. Uzun uzun bakıyorum. Şu koca dünyada kum zerreciği kadar yer kaplamayan gözlerim. Durgun göllere benzeyen. Dışarıdan kusursuz görünen. Yüzeyi parlak.

Dibi balçık. Güzel miyim, bilmiyorum. Yıllardır kimse bakmadı yüzüme. Parmak uçlarımda yükseliyorum. Geceliğin yakasından fırlayacak kadar dolgun, diri göğüslerim. Bir erkek elinin onlara dokunduğunu hayal ediyorum. Elimdeki ruju hatırlıyorum birden. Kapağını açıp kokusunu içime çekiyorum. İlk kez kullanmama rağmen ustaca boyanıyorum. Hiç taşırmadan. Sonra dudaklarımı birbirine sürüp gülümser gibi yapıyorum. Tülay kadar alımlı görünüp görünmediğimi merak ediyorum.

Odama giriyorum tekrar. Gözüm pencereye ilişiyor. Siyah otomobil yine orada. Şoför penceresi aralık. Ekmek almaya gittiğimde fark etmişim ilk kez onu. Aylar önce. Bazen film kaplı siyah camların ardında, bazen köşedeki pastanenin önünde. O anda karar veriyor, hızla dolabı açıyorum. Annemden kalma gri ekose eteğim. Üzerine beyaz, bisiklet yaka bluz. Saçlarım tepede atkuyruğu. Rujumu tazelesem. Kapağını açarken elimden düşüyor. Eğilip almadan kapıya yöneliyorum. Ninem karşımda. Göz göze geliyoruz. Nereye gidiyorsun, der gibi bakıyor yatağından. Aldırmıyor, ayakkabılarımı giyiyorum. Anahtar almama gerek yok. Yıllar önce, annemin ardına bakmadan çekip gittiği kapıdan hızla çıkıyorum.

KASET DİNLEMekten KİTAP OKUMAYA

Nurullah KUZU

Yahya Kemal “Eski Musiki” şiirine şöyle başlar;

Çok insan anlıyamaz eski mûsikîmizden
Ve ondan anlamıyan bir şey anlamaz bizden.
Açar bir altın anahtarla rûh ufuklarımı,
Hemen yayılmaya başlar sâda ve nûr akını...

Yahya Kemal bu dizelerinde sanatın bir dönemine kayıtsız kalan yeni kuşaklara eleştirel bir bakış fırlatmak; onlara -devir o devir ya- İtrî'nin, Hammâmizâde İsmâil Dede Efendi'nin,

Seyyid Nuh'un, Tanbûrî Cemil Bey'in icra ettiği mûsikîleri hatırlatmak gayesini gütmüştür. Sanatsal beğeni konusunda kuşaklar arasında oluşan farklılıklar her devrin, her yörenin konusudur. Bu yazımızda değineceğimiz konu ise daha özel bir zamanı parantezine alacak ve kuşaklar arası beğeni farklılıklarından ziyade, müziği dinlediğimiz kaset, CD, MP3 gibi araçların bende ki yerine işaret edecek.

Çocukluğu benim gibi seksenlere ve doksanlara denk gelenlerin çok iyi bildiği, yirmi yaşından küçüklerin pek azının bildiği, bilse bile pek haşır neşir olmadıkları kasetlerden başlamak istiyorum. Benim çocukluk yıllarım bu yüzden, denilebilir ki kasetlerin ve kasetçalarının altın çağıydı. O yıllarda CD çalarlar pek yaygın olmamakla birlikte, CD'lerden müzik dinlemek için doksanların sonunu beklemek durumunda kalacaktık. Bunun bir miktar ekonomik olanaklardan biraz da kasetlerin yaygın şöhretinden kaynaklandığını eklemem gerek. Hemen her evde bir kasetçalar bulunurken aynı şey CD çalar için hiçbir zaman geçerli olmadı.

Sevdiğimiz bir sanatçının albümü çıktığında harçlıklardan denkleştirip derhal alır, binbir heves dinlemeye koyulurduk. Burada şöyle bir parantez açmalıyım. Para yeterli gelmezdi bazen ve illâki alınması gereken albümler olurdu. O vakit dayanamayıp kopya çektirirdik. Bu sade bizim işimize gelmezdi elbet, Mesut Abimizin de işine gelirdi. Tabii ki daha karlı oldurdu bu. Ama şimdi günahlarımızı dökmeyelim buraya!

Bir albümü ilk kez dinleyecek olmanın özel bir yanı vardı her zaman. Şarkı sözlerinin basılı bulunduğu kâğıt, kaset kapağının içinden çıkarılır, albüm kasetçalara takılır ve şarkılar tek tek atlamadan dinlenirdi. A yüzü biter B yüzüne geçilir, böyle sürerdi. Böylece baştan sona tüm albüm dinlenir, sevilen şarkılar ezberlenir; ilk fırsatta arkadaşlara, eşe dosta yeni şarkılardan bahsetme evresine geçilirdi. Yeni şarkılar keşfetmiş olmanın o dönemdeki tadını bilen bilir.

Kasetlerin gönül işlerindeki yerine gelince... Eğer “karışık kaset furyası” diye bir şey duymuşsanız sebebi tam olarak budur. O dönem “dava”sı olan hemen her arkadaşımız o yoldan mutlaka geçmiştir. Karışık kaset, sevgiliye özel bir mektuptur çünkü. Birinin karışık kasetini dinlemişseniz aynı zamanda yüreğine de kulak vermişsiniz demektir. Onun nasıl biri olduğuna dair de çok ince detaylar barındırır aynı zamanda. İçinde kendisi ve sevdikleri için en özel şarkıları, türküleri bir araya getirdiği bir derleme albümdür bu. Ancak bazı karışık kasetler bazı mektuplar gibi sahibine geri dönerdi. Ya karşılıksız kalan ya da biten bir aşkın iade edilmiş mektuplarıdır bunlar. Ben bu furyaya lise yıllarımda denk geldim ve ancak üniversite yıllarımda içinden çıkabildim. Ve evet, sevgiliye ben de karışık yazdırdım. Ve evet, bana da iade edilen kasetler oldu. Bilinsin isterim; hâlâ durur.

İki binlere doğru geldiğimizde müzik marketlerde CD'ler de görmeye başladık. İçten içe özenssek de hem daha pahalı oluşu hem de henüz bir CD çalarımızın olmayışı yüzünden heves etsek de alamazdık. Ancak CD'lerin ülkemizdeki kaderi “modern” kavramıyla paralel bir yerde durur. Diyebilirim ki bu ülke modern olmadan post-modern bir anlayışı benimseme evresine geçmiş buldu kendini. Bizler şehirler kurmadık, kent kültürü edinmedik. Hızlıca göç ettik ve büyük köyler kurduk. Modern bir hayatın kıyısından geçmeden onu eleştirmeye başladık. Batı diye bir kültür vardı, biliyorduk; ama Batı nereden başlıyordu, hiç bilmiyorduk. Doğulu muhafazakâr yapımızı üstümüzden parça parça dökülene kadar koruduk. Hâlâ da koruyoruz ve nereye gitsek bir yerimizden dökülmeye devam ediyor. CD'lere gelirsek, henüz evlere CD çalarlar girmemişti ki VCD oynatıcı diye postmodern bir alet çıktı piyasaya. Hem MP3 formatında müzik dinlenebiliyor hem de video oynatabildiği için film izlenebiliyor. Üstelik çok ucuz. MP3 formatındaki CD'lere yüzlerce şarkı sığarken ortalama on şarkılı TRACK formatlı CD'ler-

den müzik dinlemek kimsenin aklına bile gelmiyordu. Bu aynı zamanda yerleşik müzik piyasasının çökmesi anlamına geliyordu. Şarkılar artık bilgisayar ortamından MP3'lere (yaygın olarak bu isimle bilindiği üzere) doğru aktarılıyor ve öylece dinleniyordu. Müzik marketler bir süre bu yolla ve korsan film kayıtları satarak ayakta durmaya çalıştıysa da internetin hızlıca yayılması ve giderek her eve girmeye başlaması üzerine kalanlar da birer birer kapanmaya başladı. Kasetçalar talep görmeyince piyasadan silindi. Kasetler unutulmaya yüz tuttu. CD'lerin nispeten kaliteli kayıtları düşük formatlara dönüştürülerek MP3'lerin kalitesiz ama ucuz formatına evrildi. Bir kuşak boyu, internet yüksek formatlarda müzik dinlenecek kotalara ulaşana dek, çoğu kimse tarafından orijinalinden çok uzakta olduğu bile bilinmeden bu kalitesiz kayıtlar dinlenerek bugünlere gelindi.

Ben kasetlerden müzik dinlemeyi sürdürme konusunda epey inat ettim. CD'ler çıktığında şanslı azınlıktan olduğumu eklemeliyim. Lise yıllarımda sonuydu ve okul iki öğün olduğu için köye her gün gidemiyordum. İlçede dayımların evinde kalırdım bazen. Dayım kasabanın filintalarından. Ailedeki tek oğul. Kara yağız, afili bir adam. Gece uyumayanlardan dayım, ama gece gidecek mekân, yapacak bir şey de yok kasabada. Gece yarısına doğru eve dönüyor. Okumuyor ama müzik çok önemli onun için. Gecenin sessizliğine bir çare lazım sonuçta. İki çaresi var onun: Müzik ve Sigara. Hali vakti yerinde, en fiyakalısından komplike bir müzikçaları var. Hem CD çalabiliyor hem kaset. Dönemin radyocusuydu, müzik market sahipleriydi, hepsiyle arkadaş. Mesut Abi'yle de ondan ötürü tanışırız. Yeni bir şey çıkmasın, ilk ulaşacaklardan biri de

dayım. Onun vesilesiyle CD'lerden müzik dinleme şansı bulurdum ben de. Pürüzsüz, cam gibi ses... Hayran kalmamak elde değil. Kasetçaların gacı gücür sarma sesi de yok tabii... Fakat ben CD'ler çıktığında da MP3 zimbirtısı çıktığında da kasetten yana tavrımı koydum. Üniversite bitimine doğru kişisel olarak yüzü aşkın kaset biriktirmiştim bir şekilde. Benim gibi de bir ev arkadaşı bulmuştum. Bir o kadar kaset de onda vardı. Bir öğrenci evi için fazlasıyla zengin bir arşivimiz vardı denebilir. Daha zenginine de hiçbir zaman denk gelmedim. Aynı kasetten almamaya özen gösterirdik ki çeşitlilik artsın. Bu sözsüz bir uzlaşıydı aramızda.

Üniversite bittikten sonra da kaset almaya devam ettim bir süre. Ta ki bilgisayar alınca dek. İki üç yıl daha, elim kaldırmaya varmadığı için dinlemeye devam ettim. Bir yerden sonra ben de bıraktım. Şu an iki koli olarak bir köşede saklı duruyorlar. Bir taşınma sırasında kolilemiştim. Bir daha da açmadım sonra. Şimdi bakıyorum, on yılı bulmuş bu.

Artık kaset dinlemesem de uzunca bir dönem kaset dinlemiş olmanın bana kazandırdığı bir sanat terbiyesinden bahsetmek istiyorum. Şimdilerde pek rastlamadığım eski bir alışkanlıktan. CD veya MP3'lerden alışıldığı üzere üçe beşe basıp şarkı seçme lüksüne kasetten şarkı dinlerken sahip değildik. Yedinci parça güzel, aç da dinleyelim denmezdi mesela. Kaseti takar, baştan sona dinlerdik. Sanatçının sıralamasını takip eder, böylelikle adamın/kadının bir tavır, bir meramı varsa anlama şansı da bulurduk. Yoksa bile derdini, sevincini, kederini bütünlüklü görme imkânı doğardı. Olur da bir şarkıyı ısrarla dinleyeceksek de kaseti geri sarar öyle dinlerdik. Defalarca geri sarsak da nihayetinde yine o kaset biteviye dinlenirdi. Özel zamanlar için karışık kasetlerin dışında, on kadar kaset en sevilen şarkıların hemen öncesine sarılıp orada durdurulur, öyle çıkarılıp bekletilirdi. Biraz öncesine getirilirdi ki özellikle o şarkıda durdurulduğu anlaşılmasın. Doğallık önemli tabii. Şeytan ayrıntıda saklıdır! Ancak CD ve MP3'lerden sonra bu kültür bozguna uğradı. Albümlerin en popüler şarkıları dinlenip kalanına çöp muamelesi yapıldı. Bu dinleyici kültürü -buna kültür denir mi, o da ayrı mesele- kendi şarkıcısını da imal etti bir süre sonra. Single diye bir şey çıktı çok sürmeden. Bir iki şarkılık üretimlerdi bunlar. Bu tür bir dinleyici grubunu hedef alan imalatlardı. Taş plak döneminde olduysa da kasetlerin piyasaya hâkim olduğu dönemde bunlar yoktu.

Kasetten şarkı dinlemenin bana kazandırdığı bu bütünlüklü dinleme tavrı benim okurluğumu da etkilemiştir. Bir şiir kitabını elime aldığımda rastgele bir sayfa açıp okuyamam. İlk içindekiler sayfasını açıp incelerim. O sıralamadaki bilinci algılamaya çalışırım. O sıralamada özel bir durum var mı yok mu, sonradan şiirlerin içeriğiyle de bakışımı olarak çözümlemeye çalışırım. Öykü kitapları için de aynı okuma tavrı söz konusu. Kitabı ilk kez okuduğumda şairin/yazarın sıralamasını takip ederim. Eserleri biricikliğine dikkat ederek okumanın yanında, onları birleştiren unsurların da peşine düşerim. Böylelikle bütüncül okumaya dönük bir bakışla ilerlerim.

Şimdilerde bu tür bir okura sık rastladığım söylenemez. Çoğunlukla hepimizin gördüğü şu oluyor: Adam eline kitabı alır, rastgele bir sayfa açar, şöyle bir bakınır, şanslı yaver giderse kitabı belki alır, okur... Bunu, kumandayla yüzlerce şarkılık MP3 kayıtları arasında rastgele gezinmeye benzetiyorum. Ben yazarın/şairin niteliğini rastlantının kaderine emanet edemem. Yazar/şair, o sayfaya geldiğimizde, bizi hangi hazırlık sürecinden o noktaya taşımak istemiş, bizi o sayfada nasıl karşılamak istemiş, bu gibi şeyler düşünürüm. Düşünmeden de edemem. Kendim de ilk okuma özelinde, bu tür bir okumadan geçmeyi tercih ederim. İlk okumadan sonra okur, dilediği deneysellikte okusun kitabı, ama ilk okumada yazarı/şairi takip etmemiz gerektiği kanaatindeyim.

Yazıya Yahya Kemal'in dizeleriyle başladım, yine onun dizeleriyle bitirmek istiyorum:

Zihmim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,

Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plâkta.

Yerdeki Gök İçin Yakası Açık Hikayet

İsmail BİÇER

“Biz bir orman olduk seninle
Beyaz köpüklerin arasında”
Ülkü Tamer

yüzünde kuş sürüsü
suları yokluyor gözlerin
-ormanı incitmeden-

uzaktan da sevebilir insan
tutuşur içinin takvimi
sokaklara ebruli gölgeler düşer

kiraz dallarının altında soluk soluğa
otlara uzanıyor çocuk gülüşün
sesin bayram yeri

saçında yılkı atları
kristal vadilerden geçip gidiyorlar
geçip gidiyor içimden reyhan kokusu

akdeniz'de şehvetli bir ev -senin evin-
pencerelerinde çiçekli perdeler
kelebekli bir ayna tenin [senin şehrin: ince ipekli gece
ay'ın turunc yüzüesrik aşklar ülkesi]

gök!.. gök!.. gök!..
yerdeki gök'sün
beni d(ipsiz) kuyulardan çekip alan

ADADA BAHÇEDE

İlknur FROLET

Onlar şiir seçer ve okurken, bir kedi bahçeyi boydan boya geçip bir ağaç kütüğünde tırnaklarını deniyor ve yan gözle onlara bakıyordu; kedinin kaçamak bakışına kahkahalarla gülüyorlardı. Kedileri ve Cahit Külebi'yi birlikte seviyorlardı. Kamyonlar kavun taşıyor, şiir İstanbul'da, içindeki şarkı bitince bitiyor, kalpleri kırılıyor, kitap el değiştiriyordu.

“Bak bunu seveceksin. Ahmet Haşim'in 'Ateş gibi bir nehr akıyordu/Ruhumla o ruhun arasından'ı. Bundan güzeli yok.”

“Mavi gözlü dev'de kadın ne yapmış ki Nâzım'a, hayır demekten başka?”

“Yetmez mi?

“Rindlerin akşamına ne dersin?”

“Dur ama, şarkısını söyleme sakın.”

Adada, senelik kiralanmış bir evin arka bahçesinde, eski basım bir antolojiden hava kararana kadar şiirler okumuşlardı. Bahar geliyordu. Gözleri alacakaranlıkta satırları seçemez olunca, heyecandan mı, artan serinlikten mi, titremeye başlamışlardı.

Bahçedeki o akşam hiç bitmesin istemiştik. Kitap bitene, tekrar tekrar okunup yeniden bitene kadar bu bahçeden hiç çıkamasak.

Adaya ikisi önden gitmişti, beklerken güneşli havanın tadını çıkaracak, sonra da diğerleriyle iskelede bir meyhanede buluşacaklardı.

O, onun arkadaşıydı, ben de öbürünün, şu diğeri de işte birinin arkadaşıydı. Bağımız bu kadardı: bir tanışıklık. Yokuşlar inip çıkmış, o, adada bir evim var deyince gidip bahçesinde oturmaya karar vermiştik. Benim başka bir şehirde yeni bir sevgilim vardı, onun çoktan geride bıraktığı bir karısıyla, öylesine takıldığı üzgün bir kız arkadaşı.

Galiba, herkes haddinden fazla içtikten sonra tuvalette ağladığını gördüğü de oydu. Yüzünü yıkar-ken yanında beklemiş, toparlanmasına yardım etmişti.

Herkesin belli ki bayıldığı ufak tefek Cengiz, yavaş yavaş yaşlanıyorken, o kadını ne diye üzümüştü? Meyhane masasında bana ondan bahseden arkadaşı, kadınlar aradıkları şefkati bizim entel Cengiz'de bulamıyorlar, demişti.

Son vapur saati yaklaşırken, Cengiz bir şey göstereceğim bahanesiyle onu meyhanedeki arkadaşla-rından ayırmış, pek uzak olmayan evine tekrar yürütmüştü.

Evin salonunda ayakta durmuştuk, “Yine gel, bu defa burada kal,” demişti, büyük camlı kapıdan, çoktan kararan bahçeye bakmıştık. Bu, daha birkaç saat önce karşılıklı şiirler okuduğumuz aynı bahçe miydi?

Diğerlerini vapurda yakalamak için, yokuş aşağı iskeleye doğru koşmuştu.

Kum Benim İkiz Kardeşim

Gökhan BAKAR

Sabaha çok yakın bir gecede uyudum. Kan görmediğim iyi seslerdi onlar. Üzerine konuşulmamış yoksunluktan iki hayvanın uyuduğu sesler. Neyse yokladım boğazımda hafif yüksekte düşmenin uğultusu kalmış;

bir hayvan etinden mutluluk benim buzluğum
uzağa taşıdım gözüme kan döküldü
şaşaasını yas küllüğünde kurutmuş sürtüldükçe derin döküldü
çok yıldır montaj yapılmamış şunlar hayatından bulunmuş parçalar
zararı şunlar şunlar çatlamış sesinin
çınsız tüm safranı kabartıp yollanacak beyin ve idrar
karnında öldürmeyi büyümeden kesmeyi deneyler
zehir taşıdığına kandırıldı kendinden öte çınsız
son diyecekleri sevdiğine bulaşmasın ister

gölge gölgeye dönüşüyor ölü ilk gördüğüm ölüye
karın boşluğu ot lekesinden mutluluk benim morgum
çok yıldır kimliği bulunamamış akustik travmaya
kanıt zincirinden yumak satan salonda
hayata jeton atmamış bir çocuğun sevdiğine şişlendi
uzağa taşıdım karnından gözüme kan döküldü
kum benim ikiz kardeşin
köpük tükürdüğümüz geceyi tanırısın

kum. benim. ikiz kardeşim.
çm.

BURKAYA GİDEN YOLU ÇADOR AÇAR

Neşe AKSAKAL

Murathan Mungan'ın 2004 yılında yayımladığı Çador¹ adlı romanını bugün, dünya-
nın bugünkü durumunda okumaya başladığımızda savaşlarla boğuşan sıcak ve sorunlu
Ortadoğu coğrafyası gözlerimizin önünden geçer. Roman ilk sayfalardaki ıssız, sessiz
çöl ortamından uzaklaşır giderek bize doğru gelir; İran, Suriye, Irak topraklarına kadar
çekilir. “Herkes yerinden oynadı. İlk komşu ülkelerle, sonra birbirimizle savaştık. Yıllarca
sürdü bu. En sağlam sınır ölümlerle yapılandır. Kimse öteki tarafa geçemez. Artık kolay kolay
barışamayız komşularımızla; kendimizle de.” Bu satırlarla ilerleyen roman, tek karakteri
Akhbar aracılığıyla okur üzerinde son satıra kadar giderek artan bir korku duygusu bıra-
kır. Korkuyu yaratan unsurlar savaş ve rejim değişikliğidir.

Romanda Akhbar adlı, hatıraların insanın içini acıttığı yaşlara gelmiş masum ve yalnız
birinin çocukluğunun ve ilk gençlik yıllarının geçtiği ülkesine dönüşü ve burada kendisi-
ni bekleyen olaylar konu edinilir. Ana karakter Akhbar'ın yurdunda rejim değişmiştir, iç
savaş çıkmış, sonrasında ortalık biraz durulunca Akhbar yurduna dönmüş, ilk iş olarak
ailesini aramaya başlamış ama ne annesini ne kız kardeşini bulabilmiştir. Akhbar bir de
kardeşinin öldürüldüğünü öğrenince kendini daha da yalnız hissetmeye başlamıştır. Artık
memleketi kendisine ıssız ve yabancı gelmektedir. Rejimin özellikle kadınlar üzerindeki
baskısı kendisini de etkilemiş, kendini ülkesinin kadınlarına koşut olarak yokmuş gibi
hissetmeye başlamıştır.

Akhbar, yurt dışındayken ülkesinde iç savaş çıkmış İslam'ın askerleri yönetimi ele ge-
çirmiş, katı İslami kurallar uygulanmaya başlamıştır. Yeni rejimden en çok etkilenenler
kadınlar olmuştur. Kadınlar rejim tarafından burka² denilen kalın kumaşların içine hap-
solunmuş, dünyaya ve kendilerine yabancılaşmış ve sonuç olarak “kadın” denilen bir
tür, adeta yaşamdan çekilip alınmıştır. Kadınlığın silinmesi aslında erkeğin de yok olu-
şa mahkum olduğunu işaret eder. Akhbar ülkesinde geçirmeye başladığı ilk günlerde reji-
min “kadın cinsiyeti” üzerinden iktidarını sürdürme gücü kazanmaya çalıştığını anlar.
Kadın, siyah bir örtünün altında bir nesne haline getirilmiş, sessizleştirilip yok edilmiş-
tir. Rejimin yok saydığı sadece kadın değil kadınlıktır. Burka, kadını örttüğü gibi kadın-
lığı da yok etmiştir. Kadınların burkalar içine hapsedildiğini böylelikle tüm kadınların

¹ İran'da kadınlar tarafından giyilen siyah çarşafır. Kullanımı antik zamanlara, Ahameniş İmparatorluğu'na dayanır. Şah Rıza Pehlevi döneminde Batılı kıyafetler tercih edilirken İran İslam Devrimi'nden sonra yeniden yaygınlaşmıştır.

² Her taraftan kapalı, giyenin önünü görmesi için yüz kısmı kafesli çarşaf. Taliban yönetimi zamanında Afganistan'da giyilmesi zorunlu hale getirilmişti. Yeni yönetimle serbest bırakılmasına rağmen, halk bazında büyük bir değişim görülmemiştir.

aynılaştığını görür. Hem dışarıda ve hem erkeklerin dünyasında bir imaj olarak kadının yok edildiğini duyumsar. *Doğuda her şey usul usul birikir ve anısızın olur* cümlesinde olduğu gibi kadının yok edilişi usul usul gerçekleşmiştir.

Roman, ücra bir sınır kapısına yapılan yolculukla başlar. Akhbar, çevreyi bilen bir şoför eşliğinde sınıra doğru yol almaktadır. Romanın girişindeki betimlemeler, bilinmeyeneye doğru yapılan yolculuk okuyucuyu soğuk ve uzak bir atmosfer içine bırakır. Akhbar yolculuğu sırasında sıkıntılı ve tedirgindir. Tanıyamadığı bir sınır kapısında tek başımadır ve korku içindedir. Askerlerin arasında kalmıştır. İslami rejime geçilince, hayat zalimleşmiş, tutuklamalar, işkenceler başlamış, rejimden kaçanlar yakalanıp kamplarda toplanmış, toplu halde asılmalar gerçekleşmiştir. Şimdi yabancılara da bir suçlu gibi davranılmakta, geldiği sınır kapısında rejimin askerleri, çevredeki her şeye korku salmaktadır. Akhbar'ın sınıra yaklaşmasıyla romandaki gerilim de artmaktadır; ıssız karakollar, sert ve acımasız askerler, çöl atmosferi ve çöl ortasına kurulu toplama kampları Akhbar'ı korkutmaktadır.

Akhbar, sınırdan bir arabayla geçmektedir. Yolculuk sırasında kendisine eşlik eden şoförden ve onun gizemli davranışlarından korkuya kapılmış, onun rahat tavırları zaman zaman Akhbar'ı rahatsız etmiştir. Sınır karakolundaki görevli askerler de onu korkutur. Sınır çizgisi iç ve dış dünya arasındaki sınırı da işaretlemektedir. Bu sahne roman içinde önemli yere sahiptir. Çünkü romanın sonunda tekrar buraya dönülür, artık Akhbar kendini burkanın altına gizlemiş başlangıçtaki yere, sınır kapısı-

na dönmüştür. Bu dönüş aynı zamanda iç dünyasındaki dönüşü de gösterir. Burada olması gereken ya yakalanıp kurşuna dizilmek ya da siyah bir leke olarak yaşamın içinde devinmek, birer hışırtı olarak insanların arasında dolaşmak olacaktır.

Romandaki uzamlar korkuyu ortaya çıkaran ve yaşatan uzamlardır; uçsuz bucaksız çöl ortamı Akhbar'ın kendisini savunmasız hissetmesine neden olmuştur. Yazarın yalnızlık duygusunu boşluk duygusuyla birleştirerek verişi uzamlara ölgün ve kasvetli bir hava katmıştır. Çöl ortasındaki kasvetli mekânlardan birine -karakola- girilir. Masada oturan askerin heykelimsi sessizliği, evrakları kontrol ederken karşısındakini suçlu hissettiren bakışları Akhbar'ı iyice korkutur. Romanın devamında Akhbar bir rüya görür; bu rüya çocukluğunda geçmektedir ve bir yılını takip ettiği anısına dayanır. Çocukluğuna dair yılan anısının bu ıssız sınır kapısında belleğinde yerini almasıyla korku dolu günlerin ve geleceğin olacağı kendisi ve ülkesi adına haber verilmiş olur.

Akhbar, ülkesindeyken rejim karşıtı birlikler ile hükümetteki İslam'ın Askerleri arasında çatışmalar sürmektedir. Aileler dağılmış, insanlar kentlerden uzak köylere taşınmaya başlamıştır. Eski mahalleler ve eski neşeli yaşamalar kalmamıştır artık. Kadınlar siyah bir örtünün içine saklanmışlar, soyutlaşmışlardır; örtünün altında hepsi birbirine benzemektedir. Akhbar annesi Fatma'yı bulmak ister ama birbirine benzeyen siyah örtüler arasında onu bulmak oldukça zor bir iştir; kalabalıkta kadınlar birer kumaş hışırtısı olarak yanından çekip giderler.

Akhbar annesini aramaktadır. Mahalleyi bulur ve evlerinin kapısını çalar; karşısına gözlerine kadar siyah çarşaf-la -burkayla- örtülü bir kadın çıkar. Adı annesinininki gibi Fatima'dır ama annesi olmadığını söyler. Evlerinin dağıldığını öğrenince umutlarının yerini korku almaya başlar, tanıdığı çoğu kişi ölmüştür. Mahalle bakkalı ölmüş, arkadaşları olan oğluysa kaybolmuştur. Dükkanın yeni sahibi karanlık yüzlü, soğuk bir adamdır, Akhbar'a şüpheli gibi davranmış, içine tarifsiz bir korku salmıştır.

Peki annesi, ablası, kız ve erkek kardeşleri yaşıyor mudur? Akhbar annesini bulamayınca ablasını aramaya koyulur. Yeğenin öldüğünü onların da evlerinden taşındığını öğrenir. Komşular da gitmiş, evler boşalmış; iç savaş her şeyi değiştirmiştir. Kapılar suskun ya da sağır, sokaklar güvensizdir. Ailesini örneğin annesini bulsa da

artık bıraktığı insanlar değildir onlar. Ailesi gibi bu şehir de değişmiştir, bazen doğru şehirde olup olmadığını anlamakta güçlük çeker. Aniden ortaya çıkan eli sopalı kolluk görevlileri şehrin ürkütücü bezginliğini yırtarken, her an pusuda bekleyen kuvvetler, bu ülkede acımasız bir iktidarın olduğunu hissettiriyordur. Sesi fazla yüksek çıkan bir kadın, namaz vaktinde dışarıda olan bir erkek ya da dikkati çeken biri hemen ortalık yerde sopaya çekiliyor ya da kurşuna diziliyordur. Koca şehir, hapishane avlusu gibidir. Yeni rejim, yeni rejimin acımasız eylemleri ve süren iç savaş onu korkutmaktadır. Bir de kitaplar. "...bir kitabın kapağı ona hep tekinsiz bir dünyanın kapısı gibi gelir, o kapıdan bir kez girdikten sonra bir daha dönememekten korkar. Kelimelerin çölünde kaybolmaktan korkuyor. Hayatı boyunca kelimelerden korkmuştu çünkü. Kelimeler ona içinin tehlikeli bir yer olduğunu söylüyor, bu yüzden mümkün olduğunca kelimeler olmadan düşünmeye çalışıyordu. Kelimeler içiyle dünya arasında engeldi. Dünyayı kelimelerle tarif etmeye kalktığında da dünya büsbütün ürkünçleşiyordu." Çünkü hayatın sırrı kitaplarda gizliydi.

Yurdunun alacakaranlığı Akhbar'ın içine de gömülür. İnsanlarla konuşmaktan çekinen, sessiz gri bir leke olarak duvara karışan kadınlar gibi yok olmayı seçer. Burkanın içine girer, artık diğer kadınlar gibi onun da bu kara giysisinin, gözlerini örten ipliksi örtünün altında bakışları gizlenmiş, kimliği yok olmuştur. İçinde garip bir korkuyla sınır kapısına doğru yürümeye başlar. Gelirken sınır kapısında gördüğü meczubu anımsar. Ailesini ararken içten içe bir meczup gibi kendini, kimliğini aramaya başlamıştır. Kendisine doğrultulmuş silahlar ve bakışlar arasında, bu alacakaranlık içinde siyah bir leke olarak kalmayı seçer.

Çador romanı kısa ve bir solukta okunuyor ve okurun içinde tarifsiz bir acı bırakıyor. Murathan Mungan'ın şiirsel dili bu acıyı iyice besliyor. Yaşamın sırrı, yaşam, ölüm, savaş, kadın, erkek bağlamında etkileyici anlatımıyla bugün yeniden okunması gereken bir roman Çador.

UZAKTA BİR YILDIZ

Kadir AYDEMİR

Kadehe bir buz daha attım. Gökte sadece tek yıldız vardı. Parlayıp sönen kederli bir yıldız. Yorgun gözlerimi kısıp baktım. Hâlâ yanıyordu sanki... Bardağı sıkıca tuttum, salladım, küçük bir anafor oluştu... Bir yarasa hızla geçti önümden. Ağzımda bekleyip ısınan alkolü yutkundum. Kanıma karışan o sonsuz yorgunluk hissi güçlenip yeniden geldi. Neydi zamanın benden çaldığı? Neden bitkinim artık? Kalbim neden yavaş atıyor? Bunca yıkıntı altında nasıl sağ kaldım? Nerede parçaladığım aynalar? Eski yüzüm nerede? Kocaman bir boşlukta hissediyorum bazen kendimi. Giden gitti, tırnaklarımla çizdiğim görünmez yaralar yeniden kanasa da, geçti zaman, döküldü sır... Söz verdiğim toprak bekliyor beni uzak yağmurların altında. Geceyi böyle karşıyorum... Uzakta bir yıldız, tek başına, rüzgârın acıyla savurduğu perdelere uzanıp bana bir şey anlatmaya çalışıyor. Gölgelere karışan ölümlere seslenip kayboluyor.

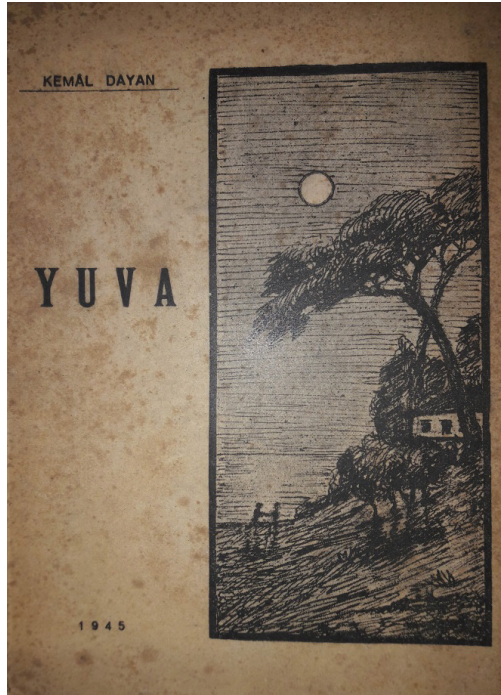
Otların arasında bambaşka bir hayat var, biliyorum.
Son yudumu alıp kadehi uçurumdan aşağı bırakıyorum.
Bir adım daha atıyorum...
Karnımda boş bir hoşluk, derin bir sızı...
O eski salıncaktayım sanki...
Tanıdık bir duygu bu...
Önce kalbimin sesini kaybediyorum.
Bir ışık aralıyor zamanı.
Zarımı yırtıp yeniden uyanıyorum.
Uzaktaki yıldız çoktan öldü, biliyorum.
Baş ucumdaki kadehe bir buz daha koyuyorum...

KEMAL DAYAN'A MEKTUP

Şeref ÖZSOY

Sevgili Kemal Dayan; seninle değişik zaman dilimlerindeki karşılaşmalarımız dolayısıyla bu mektubu yazma ihtiyacını hissettim.

İlki, Orhan Veli ile yaptığın ve 23 Ocak 1947 tarihli *Son Saat* gazetesinde yayımlanan röportajını okumamla başlamıştı. Senin hakkında bir şeyler bulabilmek için uğraştıysam da nafile bir çaba olmuştu bu ve hiçbir şey öğrenememiştim.

da olduğunu ve Paris'te Hukuk Fakültesine kaydolduğunu yazdığı bir mektup. Sonrası meçhul... Benim kişi ufak da olsa bir ümit...

Paris'ten gelen sadece bir mektubu var, yaşasaydı muhakkak daha sonra başka haberler de gelirdi diye düşünülmüştür hep aile içinde, çünkü annesi uzun yıllar yaşadı ve adresi de aynıydı.

Yıllar sonra bir gün Almanya'dan Selmin Zeybek'in "Diz Çökerten Acaip Mısralar başlıklı yazıda adı geçen 'Kemal Dayan' hakkında nereden bilgi edinebileceğim hususunda bana yardımcı olabilir misiniz? Otobiyografisi var mıdır? Halen hayatta mıdır?" sorusuyla ikinci kere karşıma çıktın. Çaresizlik içinde bir şey bilmediğimi yazdıktan sonra, dayanamayıp şunu ekledim: "Sizin merakınızın nedenini de ben sorabilir miyim?"

Aldığım yanıt, senin hakkında ufak da olsa bir şeyler öğrenmemi sağlamakla birlikte merakımı sonsuzca arttırdı.

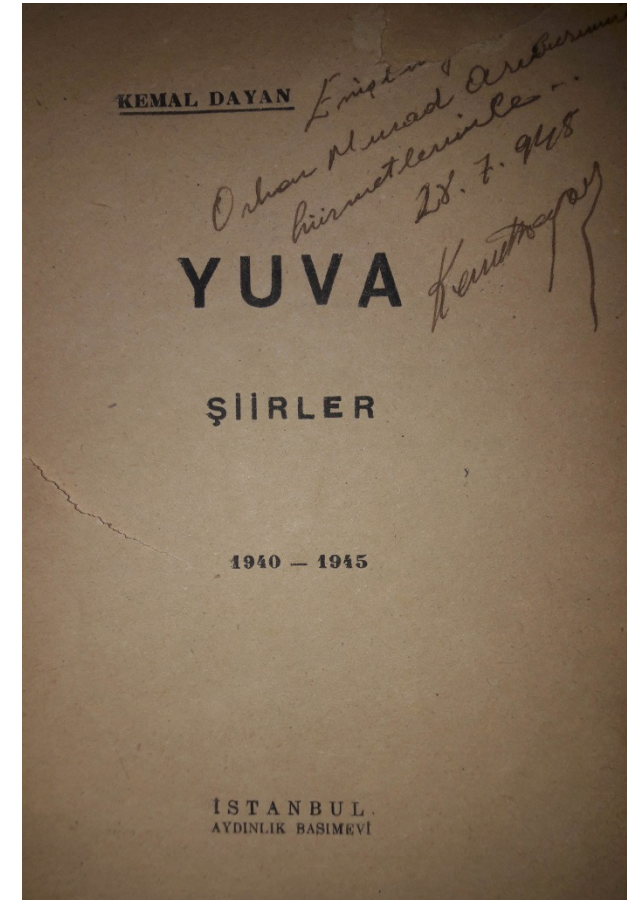
"Öncelikle hemen cevap verdiğiniz ve ilgi gösterdiğiniz için çok teşekkür ederim. Ben size Kemal Dayan hakkında bildiklerimi iletayım. Kendisi 1926 yılında doğmuş, Orhan Veli ile röportaj yaptığı yıllarda İstanbul Hukuk Fakültesinde genç bir öğrenci. Bir de kendisine ait yine o yıllarda yayınlanmış ince bir şiir kitabı var, gazete ve dergilerde yayınlanıp yayınlanmadığını bilmiyorum.

1952 yılında Türkiye'den ayrılmış. Bir yıl sonra Paris'ten annesine bir mektup göndermiş; her şeyin yolun-

Bu arada bilgilerim hep yarım biliyorum ama Kemal Dayan'ın babası İstanbul'da yaşayan ve takriben 20-25 yıl kadar önce vefat etmiş olan bir ressam Nazmi Dayan'dır. Ressamlar arasında tanınan bir kişiymiş. Ama babasıyla Türkiye'deyken görüşüyor muydu, pek emin değilim, çünkü annesinin yanında büyümüştü.

Onun hakkında niye bilgi edinmek istediğime gelince, Kemal Dayan benim dayım. Kendisini şahsen hiç tanımadım. Resimlerini gördüm, duygusal şiirlerini okudum. Onu yakından tanıyanlar, hakkında çok güzel şeyler anlattılar."

İlk merakımın alevi kısa sürse de bu mektupta öğrendiklerim içimde fırtınalar kopartmıştı. Kimdin sen Kemal Dayan, neler yaptın, nelerini bilmiyoruz?

Selmin Zeybek ile uzun uzun yazıştık. Neler yapabileceğimizin fikirlerini ortaya attık. Attık diyorum, çünkü onun Almanya'da olması ve benim ihmalkârlıklarım sonucu bu fikirlerin hiç biri hayata geçmedi. Sözde Paris'e gidip dönemin hukuk fakülteleri araştırılacak, en azından 1953 sonrasında üniversiteyi bitirip bitirmediğini öğrenecektik. Ayrıca *Son Saat* gazetesini bulup başka yazı-röportajı var mı diye bakacaktık. Olmadı...

Bundan sonraki hayatıma girişin Yuva'nı bulmam dönemidir. Yuva da Yuva'yım haaa! 1945'te yayımlanan kitabının "Eniştemiz Orhan Murad Arıburnu'na hürmetlerimle" diyerek imzaladığın nüshasını bulmak ne çok sevindirmişti beni. Oysa birkaç ay önce Selmin'in gönderdiği fotokopilerden okumuştum şiirlerini de ne yalan söyleyeyim, bu kadar etkilenmemiştim. 60 yıl önce ellerinin arasında tuttuğun, hatta sayfalarında düzeltmeler yaptığın kitap-taki şiirlerini birkaç kere daha okumuştum. Önsöze yazdığın "Senelerin bende uyandırdığı hislerin bir ifadesi olan bu şiirleri herhangi bir iddiamın esiri yaparak ortaya atmış değilim. Sadece bu küçük kitapçıkta göz önünde tuttuğum nokta, eski şiirle yeni şiiri barıştırmak, eski şiirin zevkini yeni şiire de içirmeye çalışmak oldu. Şayet dediğimin binde birini yapabildiysem ne mutlu."

Hayatıma girdiğin dönemler bunlarla bitmemişti. Bir gün elime geçen *Edebiyat Dünyası* adlı, kapağında Orhan Veli'nin kitaplarında olmayan bir şiir çevirisinin bulunduğu dergi, beni, bütün kütüphanelerini dolaştırtmıştı İstanbul'un... Sonuçta 1948 tarihli *Edebiyat Dünyası* adlı dergideki İşinden Dönen Adam adlı şiirini bulmuştum; kitabında yoktu bu şiir, zaten kitabından sonra yayımlanmıştı:

İŞİNDEN DÖNEN ADAM

Ben, işimden dönen adam
Ben, akşamın bu saatinde
Köprüdeki binlerce insandan biri!
Büyük şehrin sevgisi yüreğinde,
Hayat tezgahında tecrübe gören!
Akşamüstü Köprü başkadır:
İşinden dönen insanlarla doludur.
Vapurların düdüklü yorgun öter.
Yorgun bakışlıdır bütün insanlar...

Bu saatte
Aynı yol üzerindeyiz;
Başımızda aynı gök insanlarım!
Aynı havayı teneffüs ediyoruz
Aynı rüzgara veriyoruz yüzümüzü.
Çok kere hepimizin hayatını düşündüğüm olmuştur;
Çok kere, kendimi Boğaz'da oturur farzedip
İskele'ye saptığım,
Karım bekler diye acele ettiğim...

Akşamüstü Haliç güzeldir,
Akşamüstü makina gibi işler şehir!
Ben işinden dönen adam,
Ben akşamın bu saatinde;
Köprüdeki binlerce insandan biri
Her gün böyle dönerim bekar odama.

Hakkında son öğrendiğim, 1947 yılında Şükran Kurda-kul ile birlikte *Genç Nesil* dergisini çıkardığınız olmuştı. Bunu yeğeninle paylaşamadım çünkü Almanya'dan kesin dönüş yaptıktan sonra kendisinden bir daha haber alamadım. İyi de oldu; N. Kuyumcu'nun Şükran Kurdakul ile yaptığı röportajın şu bölümünü ona nasıl haber verirdim ki: “*Genç Nesil* adında üç sayfalık bir dergimiz vardı. O bomba gibi bir dergiydi. Bu dergiyi ben, Attila, Kemal Dayan vardı (o öldü), birlikte çıkardık...”

Çalışma odamda sana bunları yazarken; bir daha ne zaman karşıma çıkacağını, yaşamının detaylarını ne şekilde öğreneceğimi ve hepsinden önemlisi okuyamadığım şiirlerini deli gibi merak ediyorum.

Görüşmek üzere...

Sevgiler...

Kar Kuşları

Ayşe KESKİN

Kar kuşlarını bir asma gökten bir asma dalına düşürdüğü gün binlerce on binlerce göze sanki sen o taş binada hangi camın ardında hangi odada hastaydın upuzun...

sıkılmış avuçların iki yumruk, içinde sakladığın o biricik düğüm bir zaman artığı bir dolu hüznün

geçmiş bir zamanmış
koynunda yaprak gibi titreyip annenin

memesinde doyduğun dün
çocuk düşlerin, gençlik sevdalarından
kalma dermansız öne düşmüş boynun
adını sadece senin koyduğun bir kadına öylece sokuldun kar kuşlarını bir asma gökten bir asma dalına düşürdüğü gün siliyorum göğsündeki terini,
ateşini tutuyorum alın çatındaki kaderin
elimde kızgın rüyalı güneş en tepede kara bir bulut kalıyor gözlerimde keder yeşili gözlerin

içimde sanki bin yıllık geçmiş duruyor
rafında göğsümün hülyalı avuç için
düşlerin ve incecik sesin

gitme dedim, gitme dedim, gitme dedim... gitme!
kapısı, penceresi ve bir masalın sonu kadar derin
üç elması daldan düşmüş eşliğime geldin!
ısındı yine ellerim...

SAYIN ...

Ahmet Rıfat İLHAN

Portmantodan pardösüyle el çantasını alarak aşağı indim. Apartmandan çıkarken ilk işim, posta kutusunu kontrol etmektir her zamanki gibi. Kutunun altındaki deliklere gözlerimi yaklaştırdım. Sadece broşür ve ilanlar varsa açmayacaktım kapağını. Renkli kâğıtlar arasında beyaz bir şey görünüyordu. Ne kadar saklansa da fark ediliyordu hemen. Beyaz zarfa bürünmüş kartpostal veya mektup muydu o? İyice meraklanmıştım. Bana kim, ne yollasın? Kızımdan olabilir miydi? Anahtarlarımı bulmalıydım. Elimi pardösünün cebine atıp karıştırdım. Yıllardır atmaya kıyamayıp aynı halkanın etrafında topladığım onca anahtara tek tek baktım. Kutununki çıkmadı aralarından. Nerede olabilirdi? Bütün cepler didik didik edildi. El çantası arandı dip köşe. Yok, yok, yok! Yoktu işte. Of! Ter bastı. Onu kutuda bırakıp gidemezdim. Kızımın mantıcı dükkânının açılış davetiyesi de olabilirdi.

Ah bu gençler, evden uçup gitmeyiversinler! Önceleri her gün telefon açarlar. Ne kadar şanslıyım diye düşünürsün. Sonra haftada, giderek ayda yılda bire kadar düşer bu aramalar. Her gün uğramalarını istemek de haksızlık, biliyorum. Hiç olmazsa bayramlarda bekliyor insan. Ama nerede? Sorumluluklar, çoluk çocuk da girince işin içine... Onlar da haklı bir yerde. Duydum ki mantıcı açıyormuş. Ara ki bulasın bundan sonra. Bak hiç haber veriyor mu? Mantıyı nasıl sevdiğimi bilir oysa. Canım çekmez mi hiç? Şöyle bol tereyağlı, sarımsaklı yoğurtlu, salçalı. Şimdi nereden geldiyse aklıma? Sabah sabah... İnsanın canı, en olmadık zamanlarda en olmadık şeyleri ister zaten.

Ben bunları düşünürken zarf kutudan bana bakıyordu hâlâ. Ne yapıp edip almalıydım hemen. Komşular geldi aklıma. İkişer üçer çıktım merdivenleri. Zillerini çaldıklarımından kimi açtı, kimi açmadı kapısını. Oysa içerideydiler. Biliyordum. Kapılarına da vurdum ama... Olsun! Posta kutuma ilgisiz broşürlerden, ilanlardan başka bir şey atılmıştı ya, bulacaktım çaresini. Zilini son çaldığım daire sakini, “Yöneticide yedek anahtar olabilir,” dedi. Daire adımı kasvetli bulmuşumdur hep. Bir yerlerde mi okumuştum, ne? Hayatlarını can sıkıcı evlerinin içinde tüketen zavallı insanların kısır döngüsünü anlatan sinir bozucu bir ifadeydi bu. Çoğumuzun değişmez kaderi değil miydi? Aynı dört duvar içinde dön babam dön. Sahiden, neydi anlamı? Duvarların arasına sıkışmış hayatlarımızı sonuna kadar yaşama zorunluluğu. Ne zaman biteceği de belli değil üstelik.

Sen daha düşün Aziz, bak korktuğun başına nasıl geldi! İlk kez bir şey isteyecektim yöneticiden. Selamlaşma ve apartman aidatı dışında ilişkim yoktu beyefendiyle. Ne yapsam, nasıl söylesem diye düşünürken burnum kanamaya başladı. Sıkarak geri döndüm eve aceleyle. Tampon yaptım. İlaçlarla sulanan kanım daha fazla akmadan durdu neyse ki. Telaşlanırdım yoksa. Kızıma haber verseydim, o da telaşlanır mıydı? Tanıştırmak için eve getirdiklerine kulp takmıştım hep. Sorun onlarda değil bendeydi aslında. İçten içe korkuyordum. Biliyordum, zamanın yanıma çöreklenip oturacağını. Her şeyi tüketip şiştikçe şişeceğini. Yiyecek bir şey kalmadığında, evle beraber beni de yutacağını. Bencil miydim? Yaşlanmaya yalnızlık korkusu da eklenmeyegörsün, böyle oluyordu demek ki. Bunu anladığında çekip gitmişti kızım, o uzun saçıyla.

Haydi Aziz elini çabuk tut, dedim kendime. Yoksa sen de o karpuz benzeyeceksin. Önceleri

tek başına bitiremezsin diye kesmediğin. Sonraları unuttuğun. Kokacaksın. Çürüyünce doğru çöpe... Hayır, onun gibi olmayacaktım ben. Unutulmamıştım daha. Kanıtı posta kutumdaydı. Bir an evvel anahtar sorunumu çözmeliydim. Önünden geçerken mutfak masasına takıldı gözüm. Yalnızken kahvaltı yapmak bile gelmiyordu içimden. Ne severdim pazar kahvaltılarını oysa. Şimdi üstünde yan yana iki çerçeve duran masanın etrafına toplanışımızı. Düğün fotoğraflarımız. Biri kızımın uzun saçıyla, diğeri benim rahmetliyle.

Ben evde oyalanırken posta kutusu açılmayı bekliyordu orada. Yönetici yardım edebilecek miydi? Çıktım aceleyle. Çekinerek çaldım üstünde Azim Zarifoğlu yazan zili. Çalmaz olsaydım. Pijamalarıyla açtı. Utandırdı beni. Şimdi nasıl isteyecektim anahtarını? Öyle sus pus duramazdım ya. Başladım anlatmaya. Tam özür faslına geçmiştim ki sözümü kesti. Sinir etti beni. “Ooo, mektup mu bekliyordunuz Aziz Bey?” demez mi? Tepem attı. Ne gerek vardı böyle imalara? Yedek anahtarın var mı yok mu, söylesene! Üstüne bir de “İkişer anahtar vermiştim her daireye, hiçbiri mi yok? Ne yapsak, tokayla mı denesek?” lafını duyunca... Bende toka ne arasın yahu. Eşininkilerden birini rica ettim kısık sesle. Tabii ne demekmiş, hiç çekinmemeliymişim. Aidatları apartman hesabına havale yapalım, dediğimde köpüren adama bak. Paralar illa elinin altında olacak ya. Harf farkı olmasa adımla değiştirirdim, yemin ederim.

“Bir dakika,” dedi. Sustu. Başı önde girdi içeri. Kapı kapanmakla kapanmamak arasında kararsız kaldı. Bağır-dım arkasından. “Azim Bey, ataş varsa!” O da olur, dedim içimden sonra. Pişman oldum. Keşke demeseydim. Duy-mamıştır inşallah. Ona akıl verdim diye kızır şimdi. Ukala. Beklerken sinirim iyice bozuldu. Bazen isimlerimizi karıştıran komşuları da uyarırdım. Sessiz kalıp bozuntuya vermesem ağırımaya giderdi. Sevsem adamı neyse.

Geri geldiğinde düşünceliydi. “Buyurun,” deyip uzattı kontrol kalemini. “Tokayla ataştan daha iyi iş görür,” demesiyle başımdan aşağı kaynar sular döküldü. Duymuştu arkasından söylediğimi. Tahminimin aksine, kızgın görünmüyordu. İyi adam mıydı bu ne? Apartman yöneticiliğinden muhtarlığa yükselmışti gözümde. Ne diyeceğimi bilemedim. Uzattığı aleti, incitmekten korkarcasına aldım elinden. Gülümsedim sadece.

Aşağı inerken düşecektim neredeyse. Defalarca dene-dim. Açılmadı kilit. Sakladığı sırrı ele vermek istemiyordu posta kutum. Kapağını tornavidayla kanırtmaktan başka

çare yoktu. İyisi mi geri vereyim, dedim adama aletini. Şimdi bir şey olur ucuna falan. Merdivenleri ikişer üçer atlayarak yukarı çıktım. Yöneticinin, kendiliğinden dışarı çıkması için dilek tuttum. Dilek kutum boşmuş demek ki. Kapı açıldı, önüne çöp torbası kondu. Pijamalıydı hâlâ. Başını kaldırıp kuşkulu gözlerle baktı elimdekine. Aldığı-mı geri getireceğimi beklemiyordu galiba. Olanları anlat-tım. Teşekkür faslına geçmiştim ki sözümü kesti.

“Kutunun kapağını bununla kanırtsaydınız ya.”

“Ucuna bir şey olursa...”

“Deneyin yahu. Geri getirmeye de gerek yok.”

“Yok, getiririm.”

“Kaç kuruşluk şey. Lafı mı olur?”

“Peki, madem öyle diyorsunuz...”

“Komşuluk öldü mü? Adaş sayılırsız hem.”

Ben teşekkür etmeye hazırlanırken o, “Haydi kolay gel-sin, iyi günler,” diyerek kapıyı... Sinirlerimi hoplatmayı becerdi yine. Muhtarlıktan apartman yöneticiliğine geri düştü gözümde. O an kendimi tutmasam...

Kapağını kanırtınca daha fazla direnemedi kutu. Sakla-dığı sırrı verdi sonunda elime. Mektup kızımdan değildi. Kontrol kalemini geri vermeliydim. Yaşadığım hayal kırıklığını hatırlatırdı kalsaydı bende. Yukarı çıkıp yöneti-cinin zilini çaldım. Zil sesi kesildiğinde, uzun bir oflama geldi içeriden. Suçumu kabullenip cezama razı beklemeye başladım. Beklemekte ustalaşmıştım ne de olsa. Kapı ağır ağır açıldı. Ne yapacağımı bilemedim. Geriye adım atar-ken merdivenlerin başına geldiğimi fark etmedim. Kor-kuluk yetişti imdadıma. Bu da yetmezmiş gibi pijamalı beyefendinin yine ne var, bakışlarıyla karşılaştım.

Nazarı mı değdi, ne? Kontrol kalemi, elimden kayıp na-sıl düştü anlamadım. Ter bastı. Yerden aldım. Yaklaştım. Gözlerine bakmadan geri verdim. “Yanlışlıkla benim ku-tuma atılmış olmalı!” diyerek üzerinde, *Sayın Azim Zari-foğlu* yazan beyaz zarfı uzattım. Ağzından çıkan kuru bir teşekkürün ardından kapı yüzüme... Burnum yine kana-maya başladı. Sıkarak eve geri döndüm aceleyle. Tampon yaptım. Durduramıyordum kanı. Telaşlandım. Kızıma ha-ber verse miydim?

SANŞAR CEMİL

Mehmet Fırat PÜRSELİM

“İyi günler avukatımla mı görüşüyorum ben Cemil Bey?”

“Avukatım ama ismim Cemil değil.”

“Yok avukatım, benim adım Cemil.”

“Siz, kendinizden Bey diye mi, bahsediyorsunuz.”

“Kimse demeyince bari ben diyeyim dedim avukatım, insan biraz saygı istiyor.”

“Çıkartamadım Cemil Bey. Soyadınızı bahşeder misiniz?”

“Cemil Yılmaz, hani hırsız olan.”

“Bundan övünüyor musunuz, Cemil Bey?”

“Mesleğimdir, yeremem. Bunca zaman ekmeğini yedim.”

“Boğazınızda kalsın. Buyurun ne için aramıştınız?”

“Oluyor mu ama avukatım, bu tip şakalar? Ama severim seni çok iyiliğini gördüm. Oğlumun sünnet düğününe çağırmak için aramıştım.”

“Tebrik ederim ama hâlâ çıkartamadım.”

“Tabii ya, sen beni küçük kardeşimin adıyla biliyorsun. Onun kimliğini kullanıyordum ya... Ahmet Yılmaz.”

“... ... Sansar?”

“Tam karşında ağbiciğim.”

“Nasil gidiyor işler? Pek sesin soluğun çıkmıyor bu aralar.”

“Hâkimler artık kafa kâğıdına inanmayıp kemik yaşı için doktora göndermeye başladıkların-dan beri pek işe çık...”

“Dur ya dur! Senin bana borcun vardı. Üç dosyanı getirmişti baban, konuştuğumuzun beşte birini atıp gitmişti. Kalanı tahliyeden sonra demişti, tahliyeden sonra yüzünüzü görene aşk olsun.”

“Onu babamla konuşacaksın ağbiciğim. Borç onun borcu.”

“Niye kardeşim? Sen tutukluydun. Davalar senin ya!”

“Ama borç babamın.”

“O zaman söyle babana ödesin paramı!”

“Aman be ağbi, büyüğümüzsün diye seni sayıyorum, mutlu günümüzde yanımızda ol diye arıyorum. Sense varsa yoksa para! Seni çok yanlış tanımışım ağbiciğim. Öderiz paranı kaçmıyoruz ya?”

“İki sene oldu, ne zaman ödeyeceksiniz?”

“Konuyu dağıtma güzel ağbim. Düğüne geliyor musun gelmiyor musun?”

“Sansar’a bak ya... hâlâ düğün diyor. Gelmiyorum kardeşim. Gel-mi-yo-rum!”

“Tam altın takarsın diye düşünmüştük.”

“Oldu, daha daha ne istersiniz?”

“Ağanın eli tutulmaz. Saat olur, künye olur...”

“Paramı getirin. Söz içinden bir tam altın parasını çıkarıp vereceğim.”

“Ağbi senin hiç insafın kalmamış be! Düğün yapıyoruz, beş yıldızlı otelde. Bir sürü masrafım oldu. Güzel kardeşinden üç kuruşun hesabını soruyorsun. Teessüf ederim.”

“Üç kuruş mu? Üç kuruş mu? Ulan ben o parayla üç ay geçinirim be!”

“Bağırma ağbiciğim bağırma! Unutma ki, müşteri daima haklıdır!”

“Ne müşterisi ya? Hem paramı ödeme hem hizmeti al hem de haklı ol. Yok öyle yağma.”

“Ağbi, onu bunu bırak da... Son kez soruyorum, düğüne geliyor musun? Bak dansöz de çıkacak. Halamın kızı oryantalde aldı yürüdü. Benden para almıyor ama bir gecede aldığı sipaliyi duysan dudağın uçuklar.”

“Sen paramı ver Sansar. Benim gene dudağım uçuklasın.”

“Anladım ağbi, sen bu kardeşinin mutlu gününde yanında olmayacaksın. İsminin üstünü çiziyorum o zaman.”

“Çiz ulan çiz!”

“Tam altın parasını dediğin gibi senin vekalet ücretinden kesiyorum. Kalanını da bir ara şey ederiz artık.”

Tahmin edeceğiniz gibi o para asla gelmedi, aslında hırsızlar borcuna sadıktır. Çünkü eninde sonunda avukata işlerinin düşeceğini bilirler. Staj yaparken Kuştepe’nin namılı ailelerinden biri maaile gelmişti büroya. Oğulları hırsızlık suçundan yakalanmıştı. Aslında savcılıkta hiç endişelenmemişler. Küçük kardeşinin kafa kâğıdını kullandığından yaşı 16 gözüküyordu. Ama senelerdir karşına gelip giden adamın adının değişip durmasından ve fiziken serpildiği halde yaşının bir türlü büyümemesinden şüphelenen savcı, kemik yaşı incelemesi isteyerek, tutuklanma talebiyle mahkemeye sevk edince bunları telaş sarmış. Üstadımın acilen duruşmaya çıkmasını istiyorlardı. Tahliye olsun yeterdi, kemik yaşı için nasılsa küçük bir kardeş bulunurdu. Ama avukat hanım davayı almak istemiyordu. Bu yüzden işi yokuşa sürüyordu. O yan çizdikçe aile topluca bastırıyordu. En sonunda davayı vermekten vazgeçip gitsinler diye normalin dört beş katı uçuk bir fiyat çekti, üstelik peşin istedi. Aile bireyleri anında birbiriyle göz temasına geçti. Hepsiyle bakıştıktan sonra anneleri, “Tamam ama üzerimizde para yok. Sen dosyayı incelerken biz parayı buluruz,” dedi. Büronun camından anne, baba, kardeş, dayı, kuzen, yengenin... çil yavrusu gibi etrafa yayılmasını izlerken gülerek sordum:

“Bu kadar kısa zamanda nasıl bulacaklar ki parayı?”

“Kesin başka avukata gidiyorlardır,” dememe kalmadan üstadım birden yerinden fırladı.

“Koş Fırat koş, bunlar işe çıktılar. Garibanların canı yanmadan, durduralım. Davayı almaktan vazgeçtik diyelim.”

Yetişemedik tabii. Ama aile yarım saat içinde ceplerinde kalanlara bakılırsa söylenenden çok daha fazlasını yetiştirdi. Davayı kabul etmedik ama o gün Adliye çevresindeki toplu hırsızlığa da maalesef engel olamadık. Arkalarından kararlı bir suratla bakarken anlattı bana üstadım “Kardeş Nüfus Cüzdanı Dümenini”:

Hırsızlığı öyle herkes yapamaz. Bu konuda yetenekli olmak lazım. Elin çabuk, suratın masum ama sıradan

olacak. Ayakların hızlı tipin görünmez derecede silik olacak. Anında plan geliştirecek kadar zeki, yakalandığında sıyracak kadar yalaka olacaksın... Bir de ne olursa olsun 18’den küçük olacaksın. Hırsızlık olaylarında reşit biri ikinci yakalanmada tutuklanırken çocuklar için sınırsız yakın özgürlük alanı vardır. Onlarca kez yakalanıp yaş küçüklüğü sebebiyle tahliye olurlar.

İyi bir hırsız kendini 12-13’ünde belli eder, yetişmesi 16’sını bulur. Eee iki sene sonra ondan vaz mı geçeceksin? Onca emek çöpe gideceğine gelir küçük ve yeteneksiz kardeşin nüfus kâğıdı ve tertemiz sicili. Hele bir de ufak tefekse foya meydana çıkana kadar birkaç nüfus cüzdanı daha eskitir.

18 yaşında kızı olan kadınlar, saçı sakalı ağarmış adamlar gördüm yaşı küçük diye tahliye edilen. Devlet vatan-daşının yüzüne bakmaz çünkü. İnsanın kendisiyle değil defterde yazanla ilgilidir. Aslolan kayıt kuyuttur. Vatan-daş, kimlik numarasından ibarettir, dijital bir sayıdan ötesi değildir. Devletse kocaman kara kaplı defterlerin saklandığı odalardan oluşan sonsuz bir labirenttir. Her çaldığınız kapıda bir kalem efendisi karşılar sizi ve başka kapıya gönderir. Devlet için Cemil, Ahmet Yılmaz’dır. Bir kez olsun yüzüne bakıp Cemil Bey diyerek değer verse belki de o da “Sansar”lıktan vazgeçip hırsızlığıyla değil grnatasıyla övünmeye başlayacak. Laf aramızda Sansar beş para etmez ama Cemil Bey gerçekten iyi müzisyendir. Bir kere dinleseniz tam altın parasını helal edersiniz.

Kış Sıcak Geçti

Kemal GÜLER

başından

gövdesine inmedi

bu kış da kentin kır saçları

sular yanınca iner belki

yuvarlanır kim bilir Marmara’ya

çocukların sevinci kartopu

kuyuların oynaması diplerinden...

karla örtmüş olmalıyım ki izlerini

her tomurcuğa durduğunda ağaçlar

daha derine boy verdi sevdan

taylar toprak ananın üstünde çılgınca tepinirken

bir seni özledim

bir senin dudağına serpiştirdim papatyaları

hasretinle ısındım sarı göbekli

göl yüzeylerinde erittim onmaz yaraları

kış sıcak geçti...

EN GÜZEL YILLARIMIN EV SAHİBİ: CANIM KARTAL

Özlem GÜRSES

Ankara Garı'ndan kalkan “Mavi Tren”in sıcaktan kaynayan vagonuna elimizde taze pişmiş poğaça torbaları ile bindiğimizde, anneannemle geçecek harika bir Kartal yazının başladığını bilirdim...

Bütün kış umutla beklediğim an, işte bu andı.

Rahmetli dedem havacı albaydı. Kartal Havacılar Mahallesi'nde bahçesi şeftali ağaçları ve mis kokan güllerle dolu bir müstakil evleri vardı.

Yıllarca büyükannemle dedemin yaşadığı (anneannemin annesi ve babası) sonra da yazlığımız olan bu ev, çocukluğumun en huzurlu, en unutulmaz günlerinin de değişmez adresi idi.

Karne alınıp okul tatile girince, annemle babam devlet dairelerinde işlerine devam ettiklerinden, anneannem beni alır, üç aylık kesintisiz Kartal günleri için İstanbul'a getirirdi.

Saatler süren Mavi Tren'de Karınca marka yuvarlak fırında taze pişirilmiş poğaçalarımızı ve keklerimizi yerken, en çok denize ve bir de sokak kedilerime kavuşacağım için mutlu olur-dum!

Pendik istasyonundan pazarlık edilerek binilmiş bir taksiyle Havacılar'a gider, evin aylarca kapalı kalmış demir panjurlarını açar, sonra da en sevdiğim faaliyet olan verandaları yıkama işine girişirdik...

Banyo sobasının odun ateşinin kokusu eve yayılır, dedem arka bahçeden topladığı salatalık ve domateslerle sofrayı kurmaya girişirdi.

Ahşap camlı büfede, mis gibi kâğıt kokan dedektif hikâyeleri beni beklerdi, Mayk Hammer'lı gecelerim de böylece başlardı.

Dini bayramla millî bayramların ayrımının yapıldığı yıllardı.

Havacı albay dedem her 30 Ağustos'ta bayrağımızı asar, her Ramazan ve Kurban Bayramında da bizzat kendisi arka bahçede kurban kestirirdi...

Uzun Zaman Sone

Soner DEMİRBAŞ

bir nabız gibi çalışır içeride zaman

Enis Batur, Karganâme

*uzun zaman geceleri erken yattım ve çektim mekânı
başlangıç ve bitiş arasındaki harflerin çentiğinden
hiçbir sesi yutmayan sessizlikteki derin gürültünün
varoluşu ardındadır boşluktaki kelimenin görüntüsü*

*geçmişin ele geçmez girdabına karışırken ânın yansıması
kıpırtısız kuşları taçlandırır gecenin lacivert elbisesiyle
kaba taşlara işlenir sabahın erken uyanışıyla orada
harflerin gölgesi şiirin esrarı ve kendini belli eden özü*

*başlarken biten biterken başlayan zamanın arayüzünde
yerindedir olan şeyler olabildiğince ıssız hayatın içinden
çatlaklardan sızar ansızın gediklerde kanatlan haller*

*uzun zaman erken yattım geceleri ve çektim mekânı
ânın yansıması geçmişin ele geçmez girdabına karışırken
zamanın arayüzünde başlarken başlayan biterken biten*

Her bayram anneannemin bizzat biz kuzenlere pay ettirdiği eti, yoksul mahallelerinde dağıtırdık. Dayımlar arabada bekler, biz kuzenler hiç tanımadığımız evlerin kapılarını çalıp hayırlı bayramlar diler, bazen de bir şekerle ödüllendirilirdik...

Bayram temizliği günler öncesinden başlar, mahalledeki kızlar ev ev gezip birbirimize yardım ederdik... Perde takmayı da, cam silmeyi de, koltuk minderi geçirmeyi de o yıllarda öğrendim!

Sofralarımızda tüm aile aynı masanın etrafında toplanır, saatlerce aile dedikoduları yapardık.

Kartal, benim için Türkiye'nin masum yıllarında geçen çocukluğumun unutulmaz hatıraları demek... Gül yapraklarından anneannemin yaptığı reçel, kuzenimle asma yapraklarını istiflediğimiz naylon leğen, her sokak arasında karşıma çıkan minnak kedi yavrularının içimi dolduran sevinci, Kartal Havacılar'ın deniz kıyısında topladığım ve rengini asla unutamadığım şahane midye kabukları demek...

Kızlı erkekli çocuklar, tren köprüsünün üzerinde virajı dönecek son vagonu beklerken dilek tutardık. Bugünün hırs küpü kadrolarını düşününce, ne kadar da saf ve temiz dileklerdi!

Kimsenin kimseyi yargılamadığı, dostluğun, balkondaki saman bir sedirin üstünde akşam çayı içerken sohbet etmek olduğu ne güzel yıllar...

Eteklerime kedi yavrularını toplayıp eve getirdiğim, sabah ilk belediye otobüsü ile Salı Pazarı'na gideceğimiz geceler heyecanlanıp uyuyamadığım yıllar...

Basket sahasının kenarındaki duvara yan yana dizilip mahallenin ergen erkeklerini seyredip kıkırdamanın en büyük eğlence olduğu yıllar...

Sonra önce art arda yapılan akü ve çimento fabrikaları ile deniz kirlendi... Derken Havacılar Mahallesi'ndeki evimizin üç ev yanındaki bahçeden Hizbullah cesetleri çıkarıldı... Ve sonunda Mavi Tren'in yerini hızlı tren faciaları aldı...

Ama Kartal benim hafızamda ve hatıralarımda hâlâ bahçesinde emeklediğim o tek katlı ev demek... Ve halen Kartal'da serviler altında uyuyan canım anneannem ve dedem...

ZÜLFÜ LİVANELİ

Mavi Sonsuzluk

Ah deniz, ah mavi sonsuzluk
büyüyen dalgaların, med cezirlerin
işte sığındığım sana kötülüklerinden kaçıp
insan kardeşlerimin

Renk renkti yaşadığım şehirler
alacakaranlıktı Ankara
İstanbul ise puslu, sütbeyaz
gökyüzünden inen bir tül perdeye sarmalanmış
Stockholm kışın karaydı, yazın beyaz
Paris ise ressamların paletinde uçuk maviydi her yaz
ama hiçbir şey yetişemedi senin sonsuz maviliğine
mavi sonsuzluğuna
Küçük bir ada olsaydım derdim
ıssız, kederli, çorak
karışıp gitseydim sana
dünyadan ve dertlerinden uzak

Ah deniz, ah mavi sonsuzluk
büyük, dürüst ve temiz
ahh!
Denize benzeyen insanlar
nerdesiniz, nerdesiniz...

Gökyüzü Herkesindir

Bir gün
çok bunalırsan
denizin dibinde
yosunlara takılmış gibi
soluksuz
sakın unutma gökyüzüne bakmayı
gökyüzü senindir
gökyüzü herkesindir

“gökyüzü senindir
gökyüzü herkesindir”
Zülfü Livaneli

Can Ersal

LİVANELİ’NİN KANATLARI DOĞU VE BATIYA AÇILAN PENCERESİ...

Sunay AKIN

Kadıköy İskelesi’nden Eminönü’ne doğru yol alan sabah vapurunda, Çağaloğlu’na giden gazetecilerin, yazarların kulak misafiri olduğum sohbetleri, okuduğum üniversitedeki derslerden daha çok katkı sunmuştur aydınlanmama... Yirmi dakika süren yolculuk esnasında duyduklarım, yirmi kitabın ışığından fazlaydı. Çünkü o sohbetlerde bilginin en neşeli, en yalın ve en anlaşılır haliyle sunumu vardı.

Attilâ İlhan, Cemal Süreya, Can Yücel, Yaşar Kemal, Melih Cevdet Anday, Vedat Günyol gibi ustaların sohbetlerinde bulunmak, başlı başına bir akademi eğitimi gibiydi. Felsefeden resme, tarihten şiire uzanan engin bir hayal gücüne sahip olan bu sohbetler, büyük bir bilgi birikimi ve dil canbazlığının sergilendiği tek kişilik bir sahne gösterisinden farksızdı.

“Livaneli’nin Penceresinden” adlı kitapta o bilge insanların dünyasında buldum kendimi. Hele ki, “Nehir Söyleşi”sini okuduğunuz insan müzik, sinema ve edebiyat alanında en güzel eserleri sunmuş bir sanatçıysa, kitabın sayfaları birer şelaleye dönüşüyor. Günümüzde labirentin koridorlarında peyniri arayan farenin telaşına benzeyen kısır tartışmalar ve polemiklerin çok uzağında, birkaç insan hayatını aşan bir perspektiften hayata bakmak, bilgidir sırlı sıklam olmak ne güzelmiş!

Nehir söyleşi yazsa da kitabın kapağında, Zafer Köse alışlagelmiş sorularla çıkmıyor karşımıza. Zülfü Livaneli’nin hayat öyküsü beklemiyor bu kitapta okuru. Livaneli’nin “Sevdalım Hayat” kitabında haya-

tını çok güzel bir kurguyla anlattığından olsa gerek, Zafer Köse sorularıyla entelektüel portresini çiziyor sanatçının.

Platon filozof arkadaşlarıyla, Atina’da, Akademos bahçeleri denilen yerde dolaşarak sohbet ederdi. Rönesans hareketinden sonra ortaya çıkan “Akademi” kavramının kökeni sözünü ettiğimiz bahçelerdeki buluşmalardır. Livaneli de bu son kitabında Voltaire’den Nâzım Hikmet’e, Hacı Bektaş’tan Umberto Eco’ya uzanan büyük bir düşünce bahçesinde gezdiriyor bizleri... Gezinirken de “Bana doğru gelen hiçbir düşünce yoktur ki aynı zamanda yanlış da gelmesin” sözüyle Montaigne, “İnsanlar birbirlerini kendi egolarındaki çatlaklardan görürler” sözüyle Tennessee Williams, ya da “İnsanın başkalarından hesap sormasını her zaman pek yararı olmaz ama kendinden hesap sorması her zaman yararlıdır” sözüyle Stefan Zweig ve daha nice bilge insan konuk oluyor sohbet.

Hep gülümser fotoğraflarında Livaneli... En ciddi görüldüğü fotoğrafında bile bir tebessüm hissederim. Bunun nedenini “Livaneli’nin Penceresinden”de buldum. Diyor ki Livaneli: “Bu iki özellik, gülmek ve düşünmek herhalde birbirinden bağımsız değildir. Einstein’ın dil çıkaran fotoğrafında görüldüğü gibi zekâ güler. Bunların yasaklanmış olmasının bedelini çok ağır ödüyoruz. Metotlu düşünce olmadığında, gülmek günah sayıldıkça, uygarlıktan ayrı düşünüyorsun; insani gelişmelerden, güzel yaşamaktan, hayatı anlamaktan uzak düşünüyorsun. Hele bir de kadını, yani toplumun yarısını dışlayınca uygarlık kurmak hayal haline geliyor.”

Günümüz Türkiye’si’ne ait değerlendirmeler de yapıyor Livaneli... Ama bu tür değerlendirmeler aktüelin sığ sularında oltaya takılan bir kayabalgı olarak değil de, bir entelektüelin okyanus derinliğinde yüzen balina olarak çıkıyor karşımıza. Örneğin, “Bir ülkede ne kadar çok banka şubesi görürseniz ekonomi o kadar bozuk demektir. Bu söz kültür alanı ve eğitim için de geçerli. Eğer apartman üniversiteleri açılmaya başlanmışsa, ortalık anadilini telaffuz edemeyen profesörlerle, doçentlerle doluyorsa, o ülkede bilim, eğitim bitmiş demektir ki şimdi biz o haldeyiz,” sözüne Voltaire’in “Candide” romanından geliyor Livaneli... Ya da, “Geleceği ancak korkuyla düşünebiliyoruz, proje üretemiyoruz. Aslında gelecek düşüncemizi elimizden aldıktan, bizi dizgin-siz bir korkuyla baş başa bıraktıktan sonra “Anı yaşa” diye bir slogan tutuşturdular elimize. “Anı Yaşa” reklamlara, tüketime uygun bir slogan. Modanın, tüketimin gelip geçiciliğini sunar insana,” sözünden, J. J. Rousseau’nun evlendiği hizmetçisinin, ünlü düşünürün ölümünün ardından yazdığı kitaba gidiyor...

Hep batıdan mı katılıyorlar Livaneli’nin sohbetine? Elbette hayır... Doğunun bilgeliğine, aydınlığına ait nice ör-

nekler seriliyor önümüze. Urfa ve Adıyaman arasında bir kent olan Samosata’da (Samsat) yaşayan Lukianos’un Voltaire ve Rabelais’i etkileyen ne denli önemli bir edebiyatçı olduğunu okuyoruz; Ömer Hayyam, Farabi, Hacı Bektaş gibi bilgiler katılıyor sohbe... Hele bir de Yunus Emre var ki! Livaneli’ye kulak veriyoruz: “Yunus’tan yüzyıllar sonra bir molla, onu metinlerini inceliyor, onları çok cahlilce buluyor. Kendisinin büyük bir âlim olduğunu düşünüyor çünkü. O sayfaların bir kısmını yırtıp suya atıyor, bir kısmını yakıp havaya savuruyor. Bu arada henüz yok etmediği sayfalardan birinde Yunus Emre’nin bir sözüne rastlıyor: “Derviş Yunus bu sözü eğri büğrü söyleme / Seni sigaya çeken bir Molla Kasım gelir.”

Bilge insanların körü körüne saldırdığını, polemige girdiğini, çamur deryasında deve güreşi yaptığını hiç görmedim, göremezsiniz... “Livaneli’nin Penceresinden” kitabında, Yunus Emre’nin bu öyküsünü okuduğumda düşündüm; onca sohbetimiz esnasında bir yazara, sanatçıya kırıcı bir dille saldırdığını, kötülediğini hiç duymadım, tanık olmadım! Kendisine karşı yapılan haksız, acımasız saldırıları dile getirecek olsam, bilgi okyanusundan bir dalgayla konuyu sığ sulardan engin ufuklara çekiyor, bunu yaparken de o hümanist gülümsemesi yüzünden hiç eksik olmuyordu. Bu yüzden, F. M. Zaragoza’nın “Livaneli zamanın ötesinde bir Rönesans insanıdır” sözüne şapka çıkarıyorum.

“Rönesans yaratıcılığı” bir insanın çok farklı alanlarda eser vermesi demektir. Shakespeare ve Goethe gelir bu konuda aklımıza öncelikle... Rönesans öncesinde de Ömer Hayyam, İbn Sina gibi insanlarda var olan bu özellik, Cumhuriyet dönemimizde ressam, yazar ve yönetmen olan Abidin Dino, şiirleri ve resimleriyle çağına imzasını atan Bedri Rahmi Eyüboğlu’nda çıkar karşımıza... Mehmet Güreli gibi anmamız gereken nice güzel insan da var elbette. Zülfü Livaneli bir “polymath” olarak, bu konuda ülkemiz sınırlarını aşarak uluslararası alanda öne çıkan bir sanatçımız. “Livaneli’nin Penceresinden”, böyle bir insan coğrafyası üstünden uçakla geçerken, başımızı dayadığımız pencereden gördüğümüz doğal zenginlikleri andırıyor. Göller, nehirler, kentler, karlı dağlar... Sayfalar arasında sohbet diliyle yolculuk yaparken, birden o gölün suyuna düşen bir ağaç yaprağındaki böceği, ırmağın üstünden geçen bir köprüünün taşındaki arslan kabartmasını, kentin bir balkonuna asılı çamaşırlar arasındaki ilk öpücüğü ya da karlı dağlarda avcıdan kaçan bir ceylanın soluğunu görüyorsunuz. Çünkü Livaneli, Zafer Köse’nin sorduğu her soruya birbirinden güzel ayrıntılarla yanıt veriyor, sohbeti bazen bir mikroskop bazen de bir teleskobun bakışıyla zenginleştiriyor.

Livaneli’nin sohbetini dinlerken (Dinlerken diyorum,

çünkü kitabı okurken sanatçının sesi hep kulaklarımdaydı), 1887 yılında İstanbul'a ilk kez gelen Japonların Kur'an'da sözü edilen Yecüc Mecüc'ler olup olmadığı tartışmasından, Eskimolar'da kar yağışını şiddetinden süresine kadar farklı farklı ifade eden sözcük çeşitliliğine uzanan renkli, sürükleyici ve bir o kadar da çarpıcı bir kitabın, filmin ve konserin içinde bulacaksınız kendinizi.

Sohbetiyle nirengi noktaları aydınlanmacılar olan bir kültür haritası çıkıyor Livaneli. Bunu yaparken bilgi kirliliğiyle mücadele ediyor, balık hafızalılara prim vermiyor. 12 Eylül darbesiyle ayyuka çıkan karşı devrim sürecini anlatan Livaneli'yi dinliyoruz: “Ne zaman ki dinci partiler iktidara geldi ve laiklikten başlayarak onun bütün mirasını yok etmeye başladılar, o zaman gençlik arkadaşlarımız bile ikiye ayrıldı. Kimi, dincilerle kol kola girip Atatürk nefreti korosuna katıldı; bizler de kendimizi Gazi'nin hatırasını ve fikirlerini yaşatma mücadelesi içinde bulduk. Çünkü artık Gazi, bir devlet politikası değil, anısı yok edilmeye çalışılan bir halk kahramanıydı, laiklikti, çağdaşıktı. Onun üç sütun üzerine dayandığını yazdım sık sık. Ordusu, partisi ve halkın duyduğu sevgi. Ve en karanlık günlerde dedim ki: Ordusuyla oynuyorlar, çökterebilirler; partisiyle oynuyorlar, yoldan çıkarabilirler ama bu halkın aydınlık kısmının ona duyduğu sevgi ve hayranlığı yok edemeyecekler ve dalga dalga kabaran bu sevgi onun anısını yaşatmaya yetecek. Öyle de oldu doğrusu.”

“Livaneli'nin Penceresinden” elimde, sanatçının sohbetine kulak verirken, bir korku filminin unutulmaz sahnesi geldi aklıma: İnsanların kanını emerek yaşayan Drakula'nın şatosunda, göğsüne kazık çakmak yerine, pencereyi örten kara perdelere uzanıyor bir el... Ve içeri giren güneş ışığı küle dönüştürüyor Drakula'yı... Güneşe açılan bir pencere Livaneli'ninki... Ve asla yukarıdan aşağı giyotin gibi inmiyor... Kanatları bir insanı sevgiyle kucaklar gibi iki yana açılıyor.

Doğu-Batı çelişkisi, dil sorunu, Gezi olayları, aydın ve entelektüel arasındaki fark gibi birbirinden değişik ve zengin alanlarda yürüyen sohbette Livaneli'nin yazmakta olduğu, 2. Abdülhamit'in sürgün yıllarını anlatan yeni romanından da ipuçları yer alıyor. Günümüz Osmanlıcılarının, padişahlara çok çektiren ulema ile aynı anlayışta olduğunun altını çiziyor Livaneli ve sohbetin sonlarına doğru şu notu düşüyor tarihe: “Ekrem İmamoğlu'nun kazandığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimleri iptal edildi. Toplumu susturacakları sanılan yerde, bir çocuğun

‘Her şey çok güzel olacak Ekrem Abi’ sözleri insanlara umut ve cesaret verdi. Bu yüzden diyorum ki, başa çıkmayacaklar zaten. Yakın gelecek daha kötü veya daha iyi olabilir, ama ulemanın istediği bir düzen, tam olarak ve kalıcı olarak kurulamaz. Ulema elbette vazgeçmeyecek iktidarından ve amaçlarından. Ama halkın aydınlık kesimleri de vazgeçmeyecek, teslim olmayacak.”

Sohbetin sonlarına doğru sözü “Sosyal medyanın sosyalliğine” getiriyor Zafer Köse... Zülfü Livaneli, son on yılda artan iletişim hızının bilgiye ulaşım açısından olumlu yönlerinin yanında, ulaşılan bilgileri değerlendirmek ve anlamak konusundaki olumsuzluğun altını çizerek, sosyal medyanın düşünceleri tartışmak, “hele düşünceleri geliştirmeye çalışmak” için yetersizliğini belirtiyor. Kitapta son sözü Zafer Köse söylüyor. Biz de, yazımızın son sözünü söylemeden önce kulak veriyoruz kendisine: “Belki başka zaman yere çöp atıyorlardır. Belki bir işyerinde yönetici olarak işçilerin haklarını kısıtlayan kararları uyguluyorlardır. Hatta belki bazen en yakınındaki insana bile kaba davrandıkları oluyordur. Ama bir Livaneli etkinliğinde karşılaştığımız bu insanların oradaki duyguları, içlerinde ısrarla yaşattıkları o değerler ne güzeldir. Livaneli'nin belki de en büyük yarattığı, insanların çoğunun içinde yaşattığı bu güzellikleri ortaya çıkarması, onları canlandırarak yeniden yaratmasıdır. Düşüncelerimizin doğruluğuna ve güzelliğine duyduğumuz inancı üretiyor Livaneli. Daha güzel bir dünya kurmak için muhtaç olduğumuz kudret bu inançta gizlidir.”

Victor Hugo'nun çok sevdiğim bir sözüdür: “Ey Şair, bana yağmurdan bahsetme, yağdır!”

Zülfü Livaneli'nin, Zafer Köse'yle aylar süren sohbetinden ortaya çıkan kitabı, okuduğunuz bu yazıyla yağdırmamı beklemiyordunuz, umarım! Hava Durumu programında, haritada görünen yağmur resmi gibi bir şey elimden gelen... Kitabın sayfaları arasından dökülen şelalenin altında ıslanmak size kalıyor... Ama benim kitap hakkındaki son sözüm bunlar değil... Son söz de zaten ben değil, bir şair söyleyecek... Orhan Veli'nin üç dizesi yeterliydi aslında, “Livaneli'nin Penceresinden”i anlatmak için:

“Pencere, en iyisi pencere;

Geçen kuşları görürsün hiç olmazsa,

Dört duvarı göreceğine.”

DENİZ FENERİ ZÜLFÜ LİVANELİ

Nebil ÖZGENTÜRK

“Livaneli”nin olduğu her yer bahar bahçe oluyor, Yaşar Kemal’ in dediği gibi “Binbir çiçekli bahçe” ya da. Türküler, arylar ve Zülfü Livaneli besteleriyle, Ferhat gitarıyla, yeğenlerin yazı ve piyanosuyla bir tören yapılmıştı... Seyhan Livaneli Öykü Yarışması... Gece boyunca Seyhan abla da bakıyordu gökyüzünden. Livaneli Ailesi’nin kuğusuydu Seyhan Livaneli. Kültür Bakanlığı’nda, yıllar boyu üst düzey görevler almıştı. Kültür hayatımıza çok değerli katkılar sunmuştu görevleri süresince... Çalışmaları öndeydi hep; ama öne çıkmazdı! “Ötekileştirme” üzerine de araştırmaları vardı. Sanat Ağacı’nda, kendi öyküsünü dokuya dokuya büyüyen bir gül misali, açtı, açtı, açtı hep... Kaybettik Seyhan ablayı geçen yıl, Livaneli Kardeşler’in çiçeğini... Sonra Senem’in anneleri adına “Öykü Yarışması” düzenlendi. Toz zerreciği kadar da olsa benim de katkım olmuştu. Aryalar gelip geçmişti o gece... Zülfü Livaneli besteleri de... Şahaneydi... Aile başta, orada bulunanlar, erken kayba bir kez daha gözyaşı dökecek elbet ama “öykü tadındaki onurlu kültür dolu bir yaşam” saygıyla ayakta alkışlandı o gece. Ailesine çok düşkün olduğunu bir kez daha göstermişti Zülfü Livaneli. Hayatı mı? Roman tadında bence! Hüznün yanı sıra sağlam dostluklar, umut

ıslıtları, gümbür gümbür patlayan kahkahalar, sevdıyla dokunan anlar ve milyonlarca hançereden yükselen diri seslerin gürleyişi ve bin yıla kalacak eserler de sağ salım gelivermişti kıyıya! Zülfü Livaneli, besteleri, sözleri, sineması, film müzikleri ve romanlarıyla yıllarca hayatımıza dokundu. Acıda, kahırda ya da coşkuda çıkıp geldi ve gökyüzüne bir melodi bırakıp bir söz uçurup döndü... Evet evet, sanat yılları “savrulan yapraklar gibi akıp giden günler”le de, “sevdalı bir hayat”la da gelip geçmişti...

Yaşamı ve sanatıyla uzun ve zorlu bir yolculuktan Livaneli’ninki... O da bu yıllar içinde milyonlarca yol arkadaşı buldu kendisine; dinletti, izletti, seyrettirdi, okuttu, etkiledi, yol gösterdi. Müzikle başladı yolculuğuna... Radyolara giremeyen Alevi türkülerini kulağımıza aktardı. Dışarı çıkamayan hapishane ezgilerini derledi. Mırıldananların mahpushanelere tıkıldığı ağıtlar yaktı... Ülkenin yarım asırlık tarihine, her haline tanıklık etti, bizi de tanık olmaya davet etti. Kimi zaman umutlar saçarak... Kimi zaman acılardan bir türkü tutturarak...

Kimi zaman bir nehir gibi akıp giderek... Bazen duvarları yıkılım diyerek, bazen kan çiçeklerini hatırlatarak... Bazen yalan dünyayı işaret ederek... Bazen uzak bir mezrada “Memik Oğlan”ın mezarı başında durarak. Aşkı da eksik etmedi. Teni ilaç olanların, nefes nefese sevdalananların, ölümüne bir çift güvercin olarak göğe yükselenlerin hikâyesini notalara dönüştürdü.

Özgürlüğe yelken

Doğaya da döndü yüzünü barışa da... Töreye de, otoriteye de, ihanete de sözü oldu. Zalimleri, tahtları, şahları diline doladı. Özgürlüğe yelken açtı... Yiğitlere, devrimcilere, şehitlere gözyaşı döktü... Madımak’ı da, Gezi’yi de, Dersim’i de dert edindi... Mevlana için de, Gazi Mustafa Kemal için de, Nâzım için de, Darağacında Üç Fidan için de, Hrانت için de kayda girdi. Yol’a, Sürü’ye, Otobüs’e müziğiyle kan ve can verdi. Çocuklara da seslendi, komşulara da; çocuklar için de haykırdı, çocuk yaşta yitip gidenler için de... Yol üstünde edebiyat durağına da uğradı...

Dünyanın sesi sesine karıştı

Besteleri çoktan dünyanın bir ucunda efil efil esiyordu zaten. Düşünün ki “Leylim Ley”, 22 ülkede 22 dilde marş

dönüşmüştü. “Yiğidim Aslanım”sa, bizim topraklardaki demokrasi şehitlerinin ağıdı olmanın yanı sıra, daha pek çok ülkenin matemine eşlik etti. Livaneli’nin bestelerini Bono da söyleyecekti, Dallararas, Faranduri, Alexiou, Yasmin Levy de... Dünya yorumcuları da... Türkiye’nin popüler şarkıcıları ise çoktan ezberlemişlerdi. En arabeskinden Müslüm Gürses, en alaturkasından Zeki Müren, en kalabalığından İbrahim Tatlıses, en popundan Ajda Pekkan, en romantüğinden Sezen Aksu... Ve en “Roman”ından Kibariye...

Yurttaş tavrı

Bir halk gülüyorsa gülümsemeli bir sanat adamı, ağlıyorsa tabii ki gözyaşı da dökmeli... Livaneli, yıllar boyunca ürettikleriyle, sanat eserleriyle hem gözyaşının hem gülümsetmenin yanında dururken, yurttaş olarak da tavrını gösterecekti. Bir kültür adamı olarak dünyanın pek çok siyasetçisiyle (Gorbaçov’dan Mitterand’a, Mercury’e kadar) yan yana gelecekti; ne yazıyorsa, ne düşünüyorsa sakınmayacaktı sözünü. Gazi Mahallesi’nin yakınlarını yitirmiş kırgın ve öfkeli insanlarına “sakin gücü”yle sakinliği işaret edecek, Gezi’de yürüyecekti hiç durmadan; “Özgürlük”ü koroya dönüştürerek...

Ankara Hipodromu’nu bir konser alanından çok “demokrasi mitingi”ne çevirecekti, 500 bin kişiyle birlikte... Ölüm oruçları ve açlık grevlerinde ağabey, Silivri Cezaevi önünde Can’dan ve Erdem’li dostları için nöbetçi olacaktı...

UNESCO’dan elçi de oldu, İstanbul’dan vekil de... Siyasetin “kör döğüşü”ne dayanamayıp “kurumsal politikacı”lıktan istifa edecekti ama siyasi düşüncesini hele ki yakın zamanlarda olan bitene karşı isyanını her fırsatta kararlı biçimde göstermeye devam edecekti. Ki 1500 yıllık Sur yıkılırken, yakılırken, kül olurken, ülkenin dört bir yanında tarihten kalanlar heba edilirken, elçisi olduğu kurumun, UNESCO yönetiminin tavırsızlığına da “pes” deyip istifayı basacaktı! İşte... Moskova’ya, Bremen’e ve Atina’ya böylesine çarpıcı bir “hayat çizgisi”yle davet edildi Zülfü Livaneli, İstanbul akşamına da...

Moskova, Nâzım demekti başlı başına. Nâzım’ın mezarı başında fısıldadı, Nâzım şiirlerinden yaptığı besteleri. Kayın ormanlarıyla kaplı bu koca kentin görkemli salonunda, bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine ve “Kardeş Türküler”le birlikte “Yiğidim Aslanım” da söy-

lendi, “Karlı Kayın Ormanı ve diğer Nâzım besteleri de. Koro halinde... Rus-Türk İşadamları Derneği Nâzım Komitesi Başkanı Ali Galip Savaşır’ın elinden aldığı, Nâzım dizeleri kazanmış ödül, pasta niyetine geçecekti o gece.

Binbir çiçekli bahçe

Bir hatıra!

Bremen, Livaneli’nin, 12 Mart günlerinde ülkesinden çıkmak zorunda kaldığı günlerde trenle Almanya’ya vardığı ilk duraktı. Anlamı vardı; dostları vardı hep... Ve tam da “doğum günü”ne denk düşen bir gecede, armağan üstüne armağan aldı Bremen’de. Konuşma yapmak için sahneye davet edilen Alman Parlamentosu Başkanvekili Claudia Roth sözlerine, “Bizim Türkiye’miz sensin. Sen bizim özlediğimiz Türkiye’sin Zülfü...” diye başladı.

Ve tam karşısında duran Livaneli’yi ve tabii ki salondakileri uygulandıran şu konuşmayı yaptı, özetle: “Zülfü Livaneli, siyasi olarak örnek aldığım bir insan. O bizler için, Avrupa’daki Türkiye dostları için, Türkiye’nin aydınlık geleceğe dönük yüzüdür. Türk, Yunan, Ermeni ve Kürtlerin barış içinde birlikte yaşamaları için on yıllardır yaptığı çalışmalar, bir barış projesi olarak Avrupa açısından da büyük önem taşıyor. Sevgili Zülfü, Parlamento Başkanvekili olarak belirtmek istiyorum; Almanya da senin yurdu...” derken, Roth’un konuşmasının ardından sahne “binbir çiçekli bir bahçe”ye döndü... Alevi bir bağlama ustadı, Kürt bir vokalist, Ermeni kökenli Türkiyeli sanatçı Erman İmayhan, St. Stephanie Kilise Korosu ve Afrika kökenli bir caz sanatçısı Romy ve üstadlar üstadı ünlü Alman piyanist Henning Schmiedt... Tam bir Livaneli rüzgârı estirdiler, çokça eserini icra ettiler...

Mevlânâ’ya saygı sunan besteler de, “büyük felaket”in mağduru Comidas’a dizilen notalar da, “barış ve özgürlük”ten söz eden şarkılar da... Livaneli, gözlerindeki yaşları silerken, sahneye bu kez kendisi davet edildi. Eşi, can yoldaşı Ülker’e sarılıp alkışlar eşliğinde kalabalığın karşısına geçti. Ve evladı saydığı şarkılardan birini kızı Aylin’le söyleyecekti... “Yoruludum da yol üstünde oturdum/ Gittim padişahın ferman getirdim/ Herkes sevdiğine kavuşsun diye...”

Bundan âlâ doğum günü kutlaması olamazdı Livaneli için, pasta-börek, mum üfleme vs yoktu ama kutlamaları organize eden Bremen Radyosu yapımcılarından Peter Sc-

hulze, şapkadan sürekli tavşan çıkarıyordu! İlk satırlarda sözünü ettiğim “Ada” plağının sembolik özel baskısının takdimi, ertesi gece yine çocuğu saydığı “Yer Demir Gök Bakır”ın özel gösterimi derken Livaneli’nin mutluluğu tavan yaptı... Alman Yeşiller Partisi Eşbaşkanı Cem Özdemir’den gelen ve “Ağabey” diye başlayan ve “Ülkeni ve insanları hep sevdin. Yaşanan acıları, çekilen acıları yüreğinin en derinliklerinde hissettin. Bana ve sayısız gence hep örnek oldun, yol gösterdin. Sokakta, sahnede, alanlarda hep mücadele ettin. Ki bunun bedelini hapislerle, sürgünlerle ödesen de inadına ‘bir insan ömrünü neye vermeli’nin yaşayan bir sembolü oldun. İyi ki varsın Zülfü Abi,” diye devam eden konuşma...

30 yıllık dostu, 40 yıllık dinleyicisi olarak ben de başından itibaren okuduğunuz ve en samimisinden kaleme almaya çalıştığım yazıyı armağan ediyorum. Sen çok yaşa Zülfü Ağabey... Ne demiştin? İyi ki dünyanın geleneğinde “sanat” diye bir liman var...

EKSİK KALMAYAN İFADELER: ZÜLFÜ LİVANELİ YAZINI

Emrah SEFEROĞLU

Yalnızca toplum, bir fikrin değerli ya da yeni olduğunu belirleyebilir. Disiplinlerarası kesişim noktaları, dünyayı sarsacak kadar etkili ve yeni bir fikir patlaması için en uygun yer olmaktadır. Kesişim noktalarının gücünün farkında olan bireyler, kurumlar ya da ekipler, bir alandaki fikirlerini, bir diğer alanın görüşüyle birleştirirler. Tam da bu noktada, farklı ve yeni fikirlerin patlaması gerçekleşir. 21. yüzyıl Türk edebiyatının yaşadıkları ve yazdıkları ile çok boyutlu yansıtıcısı olan Zülfü Livaneli, benliğinde yer alan duyarlılığı ve estetik anlayışını sanatı ile var eder. Birey olarak algıladığı ve içinde erittiği müzisyen, siyasetçi, yazar kimliğini özgün yaratıcılıkla eserlerinde somutlaştırır. Zülfü Livaneli, bulunduğu her ortamda, kültürlerarası ve farklı disiplinlerdeki ilişkileri vurgular. Eserlerinde de bu ilişkilerin oluşturduğu bir panoramayı sergiler. Giddens “kişiler bireysel kimliklerine biçim verirken eylemlerinin özel örgüsü ne denli yerel olursa olsun sonuçları ve içerikleri açısından küresel düzeyde toplumsal etkileşimde bulunur ve etkileri doğrudan artırırlar,” (2010: 304) der, Livaneli de bir kültür karnavalı ve sınırsızlık ikliminde yazınsal lunaparkına çağırır okurlarını.

Sanatı çok katlı bir yapıya benzetirsek bu yapının birçok katmanını olduğunu görürüz. Zülfü Livaneli sanat adını taşıyan birçok disiplinde özgün kimliği ile var olur. Ancak, sanatta değişik disiplinler arasında çalışmak zor olmakla birlikte sinema sanatı, edebiyat ve müzik birbirinden beslenen sanatlar olarak ortaya çıkar. Bir filmin temel taşlarından birisi olan hikâye, senaryo olarak sinema sanatının en önemli bileşenlerinden birisi olarak görülür. Fakat Zülfü Livaneli'ye göre yine de edebiyat yapıtına konu olan, insanları en gizli düşünceleriyle kendilerine bile ifade edemedikleri duygularıyla anlatan bir kurgu, sinema kanalıyla aktarılmaya çalışıldığında eksik kalmaktadır. Yazma sanatı ifade etmeyi tamamlayan ana kaynaktır. *Arafat'ta Bir Çocuk'un Huzursuzluk*'larla geçen ömrünün ifadesidir Livaneli yazını.

Zülfü Livaneli'nin yaşamının erken dönemlerinden itibaren önemli bir yer tutan edebiyat ve müzik, sinema sanatıyla bütünleştiğinde ortaya yankı uyandıran yapıtlar çıkarır. Edebiyat ve sinema gibi hikâye anlatma uğraşları, söz söylemeye, düşünce anlatmaya daha uygundur. Temel olarak bireyin edebiyata bakışı ile diğer sanat dallarına bakışı arasında her zaman benzerlikler bulunur. Zülfü Livaneli; yıllar boyunca biriktirdiği bilgiler, karşılaştığı gerçeklikler, tanık olduğu durumlar arasında ilgiler kurarak çeşitli meseleler üzerinde düşünür. Düşünme ve paylaşma uğraşında sanatkârın geldiği noktayı yansıtan yazılar ortaya çıkar. Kitaplaşmış yirmiden fazla eseri vardır: *Gökyüzü Herkesindir* (2020), *Şapka* (2019), *Rüzgârlar Hep Gençtir* (2019), *Gölgeler* (2018), *Elia ile Yolculuk* (2017), *Huzursuzluk* (2017), *Konstantiniyye Oteli* (2015), *Kardeşimin Hikâyesi* (2013), *Edebiyat Mutluluktur* (2012), *Harem* (2012), *Serenad* (2011), *Sanat Uzun Hayat Kısa* (2010), *Son Ada* (2008), *Sevdiğim Hayat* (2007), *Leyla'nın Evi* (2006), *Gorbaçov'la Devrim Üstüne Konuşmalar* (2003), *Mutluluk* (2002), *Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm* (2001), *Engereğin Gözündeki Kamaşma* (1996), *Sosyalizm Öldü Mü?* (1994), *Diktatör ile Palyaço* (1993), *Türkiye Orta Zekâlılar Cenneti* (1993), *Sis* (1988), *Geçmişten Geleceğe Türküler* (1981), *Arafat'ta Bir Çocuk* (1978), Türkiye'yi görünür kılan eserlerdir. Düşünme ve paylaşma işi bir aşamadan sonra eleme uğraşına dönüşür. Sanatkâr eleme evresinde yapıtlarını kitlesiyle buluşturur. Kitlesiyle buluşma Zülfü Livaneli'de çok boyutludur. Sanatkârın çok boyutluluğu her bir yapıtını üretirken dünyaya baktığı açıdan temaları farklı yönleriyle işlemesinden kaynaklanır. Sanatkârın en büyük direnişi bu sebeple Marcuse'un tanımladığı “tek boyutlu insan”a karşı

olur. Her zaman kitle iletişim araçlarının türlü yöntemlerle yapılan manipülasyonlarının etkisinden sıyrılmak, kendi beyniyle düşünebilen ve doğru bildiğini yapabilen bir insan olmak yolunda yürür.

Anlatılarında, okuyucuya; ezgilerinde, dinleyiciye; filmlelerinde izleyiciye, başarılı olmanın en önemli gereğini, bireysel, toplumsal ve örgütsel olarak beyin potansiyelini kullanmayı öğretir. Pasifizmin, değişime direnmenin ve dalkavukluğun, üreticiliği engelleyen unsurlar olduğunu vurgular. Kurgusal metinlerde başkışiler; fiziksel, ruhsal ve sosyal özellikleriyle betimlenir. Sanatkâr, sosyal bir kahraman yaratmaya uygun olan anlatılarda gönül basınçlarını hafifletmeyen, tutkuları doyurmayan, istekleri dindirmeyen, akli eylemeyen kahramanları barındırmaz. Okurları üzerinde bir yanılsama etkisi yapan kişiler, onların günlük yaşamlarındaki bunalımlara karşı dirençlerini artırırlar. Topluma örnek oluşturabilecek karakterler anlatı boyunca serüvenden serüvene koşarlar. Yapıtlarında, haksızlığa uğramış, ezilmiş insanlara yer veren Zülfü Livaneli, bu karakterleri acı içinde bırakmayıp her zaman bir umut, bir çıkış yolu bulunduğunu gösterir. İnsanı, insana insanın iklimi ile anlatan Zülfü Livaneli eserleri; döneminin siyasi, kültürel ağları içinde sanat barındıran bütün faaliyetlerinin göstergesi niteliğindedir. Varlık olarak bireyi, var olma ve yok olma arasındaki düzlemde anlatılmasına konu edinir. Disiplinlerarası kurmuş olduğu köprüler sanatının bütün renkli köşelerini gösterir. Anlatılarda birey yaşamını ve yaşanan çağın meselelerini sorgulayan sanatkâr, eserlerinde insanın sorunları ile beraber yaşama sevinci veren umudu da içinde barındırır. *Mutluluk*'ün Meryem'inden *Huzursuzluk*'ün Meleknaz'ına insanoğlunun bitmeyen sancılarının aktarıcısıdır.

Livaneli; insanları/karakterleri: kardeş, yazar, akademisyen, Doğu'da Meryem, Batı'da Leyla, Roksana, Güneydoğu'da Meleknaz, İsveç'te mülteci, bir otele garson, otele zengin, adada siyasetçi ve daha nicesi kendi toprağından yolu geçen herkesin hikâyesi. Zülfü Livaneli eserlerinde kişiler kendileri ve dünya ile yüzleşirken yenik çıkan ya da galip gelen anlatı kişileri olayın akışına kapılıp giderler. Kişilerin edimleri itkisel ya da fark edişsel boyutun dışına çıksa da alışılmış düzenin içinde değiştirilemezler. Bu değişmezlik kişileri yozlaştırır, apolitikleştirir, sorunların kaosunda sorumsuzlaştırır. Sorunlar dizgesinden kurtulan karakterler ise anlatıdaki olayların değişim sürecini etkiler yalnız değiştirmez. Zülfü Livaneli'nin evreninin çadırında kendilerini oluşturan başkışileri; kimsesizleşme, sorumsuzlaşma ya da dış faktörlerden dolayı

apolitikleşme ve sonucunda içe kapanma nedenlerinden dolayı yalnızlık psikolojisi içine girerler. Anlatı başkışile-ri yaşanılan dünya ile içsel yaşamın çatışması sonucunda yok olma, silikleşme süreci içine girerler. Kişiler bu süreçte bir arayış sürecine girerler. Arayış, bireyin kendi içinde süren yolculuğunun var olmasıyla/tutunabilmesiyle sonlandırılır.

Livaneli yazını, geçmiş ve gelecek arasında sıkışmış yaşantıların fotoğrafik anlatımını taşır. Eserlerde çok katmanlı kültürel bir hafıza yer alır. Sadece kurgusal metinlerde değil deneme, sinema, tiyatro, müzik sanatın eklektik halinin canlı örneğidir.

Gelişim, pozitiften negatife değişim, toplumsal dikey düşüş aynı zamanda her şeye rağmen yatay devam ediş; Livaneli'nin eserlerinin, Türkiye'nin yaşadığı öykülerin panoraması olduğunun kanıtıdır.

Las Vegas'ta Gece Mavisi

Ertuğrul AYDIN

-Walt Whitman için-

Tılsımlı bir kızıl çölün üstünde dönüyordu
Saydam, lâcivert ve uluydu
Las Vegas'ta gece mavisi içinden geçen dünya

Nevada'da kuzgun uçuşu
Oklahoma'da kırmızı toprak kokusu
Arizona'da beş parçalı Kızılderili çadırı
Mavi Melek filminde gülümseyen bir yüz
Neonlar içinde bir gezegendi Hollywood

Yarısı yürekte
Yarısı Kazablanka'da çekilmiş film gibi
Havalı bir keşif turuna çıkmıştı
Batı yakasının hikâyesi

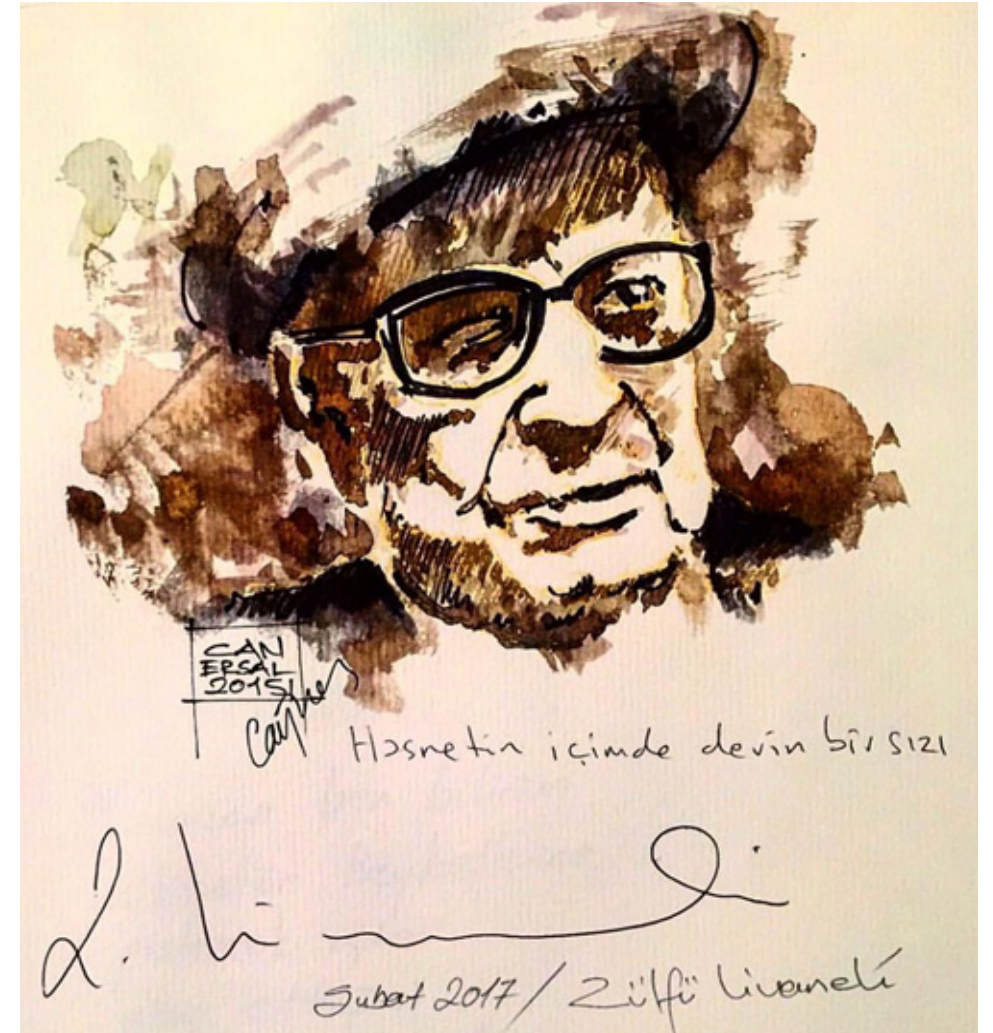
Kendini doğuya götüren bir trende süzülüyordu gece mavisi

Yeni bir dünya düşleyenlerin kentine giderken

Sokaklarını selamlıyordu hayalperest oyunlar oynanan kentin

Hasretin İçimde Derin Bir Sızı

Can ERSAL

RENKLERİN DEĞİ DÂHİSİ

Melih YILDIZ

Düyun-u Umumiye’de memur olan Ekrem Bey, Nevber Hanım ile 1901 yılında evlenir. Bu evlilikten bir yıl sonra ise Nevber Hanım hamile kalır. Ekrem Bey dünyaya gelecek olan çocuğunun kız olmasını çok ister. Hatta çocuğunun kız olacağına o kadar inandırmıştır ki kendini, doğmamış bebeğin adı bile bellidir: Muallâ! Ancak Nevber Hanım’ın Kadıköy Bahariye’de bir erkek evlat dünyaya getirmesiyle Ekrem Bey biraz üzülür. Çünkü yeni doğacak olan kızını sevmeyi beklerken kucagında etrafına gülücükler saçan bir erkek evlat bulur. Tabii ki bebeğin adının ne olacağı da merak konusu olmaya başlar. *“Doğacak olan çocuğum erkek olursa adını ne koymalıyım?”* diye hiç düşünmemiştir Ekrem Bey. Oğluna iki isim koyar; biri çok sevdiği şair Tevfik Fikret’in ikinci adı, diğer ise kızına koymayı hayal ettiği Muallâ’dır. Böylece bebeğin ismi Fikret Muallâ olur.

Futbola çok meraklı bir çocuk olan Fikret Muallâ, biraz büyüüp dışarı çıkabilecek yaşa geldiğinde Kadıköy’ün sokaklarında arkadaşları ile kıran kırana maçlar yapar. Futbola olan merakı da Fenerbahçe’nin ilk futbolcularından biri olan dayısı Hikmet Bey’den gelmiştir. Hikmet Bey sadece futbolcu değil, ressamdır da... Hatta Fenerbahçe’nin ilk armasını da o çizmiştir. Fikret Muallâ’nın da rol modeli dayısıdır. Onun gibi futbolcu ve ressam olmak ister. Sanki dayısının gölgesiymiş gibi bir an olsun yanından ayrılmaz. Dayısı ile maçlara gidip tüm karşılaşmaları izler. Öyle ki Fenerbahçe’nin 1912 yılında elde ettiği ilk şampiyonlukta takımını tribünde destekleyenler arasında görürüz Fikret Muallâ’yı.

Ekrem Bey, oğlunun futbola bu kadar bağlı olmasından memnun değildir. Eve geç saatlerde, kan ter içinde dönmesine tahammül edemez. Oğlunun derslerini ihmal etmesi de babasını düşündürmektedir. Ne yapıp edip oğlunu bir türlü kopartamadığı futboldan uzaklaştırmalıdır... Ama nasıl? Çareyi, oğlunu, yatılı olarak Tevfik Fikret’in de mezun olduğu ve bir dönem de müdürlüğünü yaptığı Galatasaray Lisesi’ne vermekte bulur. Ancak Fikret Muallâ, Galatasaray Lisesi’nde de futboldan uzaklaşmaz. Hatta bu lise futbola meraklı olan gençlerin arayıp da bulamadığı bir yerdir. Fikret Muallâ, arkadaşları ile bazen okulun bahçesinde bazen de Grand Cour denen arka bahçede top peşinde koşar. Ta ki on iki yaşına gelene dek.

Fikret Muallâ, her zamanki gibi okulun bahçesinde arkadaşları ile futbol oynarken, takılan bir çelme sonucu kendini yerde bulur. Dizinden kanlar gelmekte ve bir türlü ayağa kalkamamaktadır. Arkadaşları hemen okuldaki öğretmenlere ve diğer görevlilere haber verirler. Hemen onu yattığı yerden kaldırıp hastaneye götürürler. Ayağı kırılmıştır Fikret Muallâ’nın! Ayağı alçıda haftalarca yatar, aylarca yürüyemez ve okula gidemez... Alçı açıldığında ise bundan sonraki yaşamını etkileyecek olan acı durumla karşılaşır: Fikret Muallâ’nın ayağı bir daha eskisi gibi basamayacaktır!

Babasının futboldan uzaklaştırmak için gönderdiği Galatasaray Lisesi’nde yaşadığı bu acı olay, onu hem futboldan hem de hayattan kopartır... Ancak liseye yine aynı okulda devam eder. Ama sınıfta kalmıştır ve dönemini tekrar etmek zorundadır Fikret Muallâ. Arkadaşlarının bir dönem gerisinde olmak da ruh sağlığını bozmaktadır. Herkesin onu dışladığını, artık hiçbir kızın kendisine bakmayacağını düşünür. Koşup futbol oynayamamak da kanayan bir diğer yarası olur.

Zorlu günler bundan sonra Fikret Muallâ’nın peşini bırakmayacaktır. 1. Dünya Savaşı başlar. Savaş sadece cep helerde değil, sivil halkın yaşam mücadelesinde de birçok zorluğa neden olur. Bunlardan biri de savaşın ortaya çıkarttığı salgın hastalıklardır. İspanyol nezlesi, yurdun birçok yerinde görüldüğü gibi Galatasaray Lisesi’ni de bahçe duvarı gibi sarar. O yıllarda aşı olmamasından dolayı birçok öğrenci bu salgın hastalıktan nasibini alır. Bu öğrenciler arasında Fikret Muallâ da vardır. İyileşip geri dönebilmesi için onu hemen evine yollarlar. Evine dönerken de bir hediyeymiş gibi salgın hastalığı evine taşır. Fikret Muallâ’nın annesi de İspanyol nezlesine yakalanır! Fikret Muallâ iyileşir... Ama ne yazık ki kısa bir süre sonra otuz sekiz yaşındaki annesini kaybeder. Yaşanan bu acı olaydan sonra suçluluk hissiyle, annesinin ölümüne kendisinin sebep olduğunu düşünerek İstanbul’un sokaklarında dolaşır. Son yıllarda yaşadığı bu acı olaylarla birlikte bütün yaşamını alt üst edecek ruhsal problemlerinin de kapısı aralanmış olur.

Ekrem Bey, eşinin ölümünden sonra evde yalnız yaşamaya bir türlü alışamaz. Dostunun evinde bir kadına rastlar. Bu kadın ile duygusal anlamda yakınlaşmaları olur. Oğlunun evde olmadığı bir gün de kadını evine çağırır. Ancak kadının eve gelişi oğlundan gizlenemez. Evlerinde hizmetli olarak görev yapan kadın, bu durumu hafta sonu eve gelen Fikret Muallâ’ya anlatır. Annesinden sonra evlerine gelen bu kadına tahammül edemeyen Fikret Muallâ, öfkeden yerinde duramaz. Sonunda bir akşam babasından habersiz olarak evi basar. Kadını yine evde görünce sinirlerine hâkim olamayan Fikret Muallâ, kadını yumruklar. Kadının yüzü kanlar içinde kalır. Hiç beklenmedik bir anda eve gelen oğlunun elinden sevgilisini zar zor kurtarır Ekrem Bey. Ama Fikret Muallâ yine de öfkesini kontrol edemez ve kadına küfürler savurarak onu evden kovar. Annesinin ölümünün üzerinden henüz kırk bir gün geçmesine rağmen başka bir kadını evlerine getiren babasına da artık düşmandır Fikret Muallâ.

Ekrem Bey’in evinde ne huzur ne de rahat kalır. Bir kadın olmadan evi nasıl idare edeceğini kara kara düşünür. Oğluna laf söz geçiremez ama başka bir kadınla da olsa yine evlenmek ister. Akrabalarının tanıştırdığı Behice Hanım ile ikinci evliliğini yapar. Behice Hanım, güzel gözlü, uzun boylu, sarı saçlı, utangaç bir Çerkez kızıdır. Ancak Fikret Muallâ, bu evliliği de onaylamaz! Behice Hanımı her gün tersler, ona hakaretler yağdırır. Behice Hanım’a bir türlü huzur vermez. Büyüklelerinin nasihatlerine, dostlarının ikna çabalarına rağmen saldırgan davranışlarına devam eder. Annesini sanki Behice Hanım öldürmüş gibi onu düşman olarak görür.

Fikret Muallâ, bir gün Behice Hanım’ın eşyalarını bavula koyarak sokağa atar. Bu olay Ekrem Bey’i çok öfkelerendirir. Oğlunun kontrol edilemez davranışları artık Ekrem Bey’e çok ağır gelmeye başlar. Oğlunun öfkesini kontrol edemediği bir gün de baba oğul karşı karşıya gelir. Oğlunu engellemek isteyen Ekrem Bey, bir yumruk darbesiyle kendini yerde bulur. Ekrem Bey, şaşkınlık içindedir! Ne yapacağını bilemez... Evladının kendisine el kaldırması çok gücüne gider. Hemen çevresini harekete geçirir. Oğlunun ruhsal sorunlarının kendi kendine düzelemeyeceğini düşünerek onu Bakırköy Akıl Hastanesi’ne götürüp, ünlü Doktor Mazhar Osman’a tedavi ettirir. Tedavi sonrasında da bir süre oğlundan uzak durması tavsiye edilir, Ekrem Bey’e.

Ekrem Bey doktorların tavsiyesini dinler. Onun için çok zor olsa da mütarekenin en acı ve en karanlık günlerinde

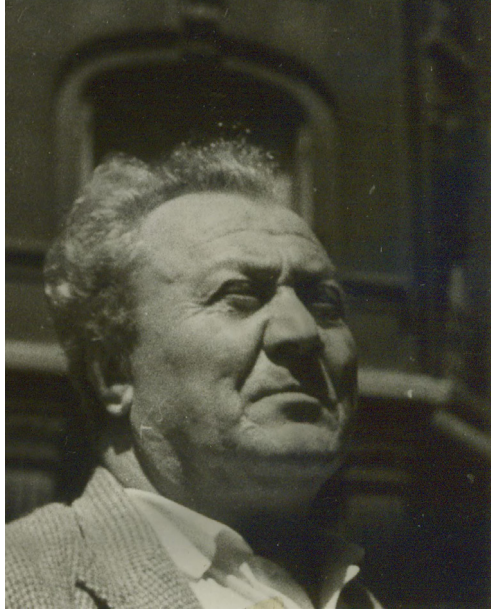
on yedi yaşındaki oğlunu hem eğitim alması hem de biraz evden uzaklaşması için yurt dışına gönderir. Orient Eks-pres’le İstanbul’dan ayrılan Fikret Mualla’nın ilk durağı İsviçre’nin Zürih şehridir. Zürih’e gider gitmez bir otele yerleşir. Otel etrafında yine kendisi gibi yurt dışında eğitim almaya gelen Türklerle tanışır, arkadaşlıklar kurar. Sonrasında ise okuluna kaydını yaptırır. Hayali iyi bir mühendis olmaktır, Fikret Mualla’nın... Ancak dersler başladığında bu hayalinden günden güne uzaklaşır. Çünkü mühendislik dersleri hiç Fikret Mualla’ya göre değildir. Gitgide okulundan uzaklaşır, yeni edindiği arkadaşları ile vaktinin çoğunu eğlence mekânlarında geçirir.

Fikret Mualla’nın, İstanbul’dan gelirken babasından aldığı paralar da ne yazık ki Zürih’te tükenir, beş parasız kalır. İstanbul’dan gelmesini beklediği parası da yurdun işgal altında olması nedeniyle bir türlü kendisine gönderilemez. Bunun üzerine kendisi gibi parasız kalan sekiz öğrenci arkadaşı ile birlikte Konsolos Rıza Bey’e başvururlar. Rıza Bey o yıllarda İsviçre’de bulunan Hidiv Prensi Aziz ile Preses Iffet’ten öğrenciler için burs alır.

Fikret Mualla, İsviçre’de daha uzun süre kalamaz. Onun aklı resimdedir! Resim eğitimi almak istediğini Konsolos Rıza Bey’e söyler. Rıza Bey de ona yardımcı olabilmek için elinden geleni yapar. Heidelberg’deki dostunu arayarak Fikret Mualla’ya yardımcı olmasını rica eder. Böylece Fikret Mualla, Zürih’teki mühendislik tahsilini yarım bırakarak resim eğitimi almak için Almanya’ya, hayallerinin peşine doğru yolculuğa çıkar.

1921 yılına gelindiğinde Heidelberg’tedir, Fikret Mualla... Tablo gibi gördüğü bu şehirden adeta büyülenir. Ancak orada tanıştığı Türkler, resim eğitimi alması için bu şehrin doğru adres olmadığı, hiç vakit kaybetmeden Münih’e gitmesi konusunda kendisine tavsiyelerde bulunurlar. Çünkü Münih büyük ressamların yaşadığı şehirdir... Fikret Mualla da hiç vakit kaybetmeden Heidelberg’ten ayrılarak yaşamını değiştirecek olan Münih’e doğru yol alır. Münih’e giden Fikret Mualla, soluğu hemen konsoloslukta alır. Orada tanıştığı Türkler kendisine yardımcı olup yol gösterirler. Onların yönlendirmesiyle de Münih Güzel Sanatlar Akademisi’ne kayıt olur. Bir yıl kadar Münih’te kaldıktan sonra yeni durağı Berlin olacaktır...

Münih, sanat anlamında çok şey katmıştır Fikret Mualla’ya ama o daha ileri düzeyde eğitim almak istemektedir. Çünkü ilerleyen yıllarda dünya çapında adından söz ettirecek kadar büyük bir ressam olacağına inanır. Kendine

olan güveni onu Berlin’e götürür. Berlin’de müzeleri, sanat galerilerini gezer. Farklı sanat disiplinlerini yakından görme olanağı bulur. Birbirinden yetenekli sanatçılar ile tanışır, onların çalışmalarını gözler. Sonunda ise çok istediği Berlin Sanat Akademisi’ne kayıt olur. Akademide onu Prof. Arthur Kampf beklemektedir...

Arthur Kampf, döneminin ünlü ressamlarından biridir. Öyle ki Mustafa Kemal Atatürk’ün bile portresini yapan ressamdır. Fikret Mualla’yı da atölyesine alır ve onun iyi bir eğitim almasını sağlar. Kampf’ın atölyesinde eğitim alan tek Türk öğrenci de Fikret Mualla değildir. Kampf’ın atölyesinde ilk kadın ressamlarımızdan olan Hale Asaf’ı da tuvaleri boyarken görürüz! İki Türk öğrenci birbirlerine yakınlık duyarlar. İllerleyen günlerde ise Fikret Mualla, duygusal anlamda da Hale Asaf’a karşı derin hisler besleyecektir ama aşkını yüreğinde bir yerlere gizlemeyi başaracaktır...

Berlin’de sanat camiasının tanınan isimlerinden olur Fikret Mualla. Artık resimleri üzerinden para kazanmaya da başlamıştır. Berliner Tageblatt gazetesine resimler gönderir. Bir gecede, yaptığı yirmi resimden (tanesi elli marktan) o günkü parayla toplam beş yüz lira geçer eline. Artık kendisine düzgün bir hayat kurabileceğini düşünür Fikret Mualla. Artık eğitimini tamamlayıp çalışmalarına ülkesinde devam edecektir.

Yurda döndüğünde hiçbir şey beklediği gibi olmaz Fikret Mualla’nın. İstanbul’da geçimini sağlayabileceği bir iş bulamaz. Sürekli olarak kıyıda köşede alkol kullanır. Ayık gezdiği bir günü bile yoktur. Evine de gece yarıları sadece bir otel odasına gidiyormuş gibi girer, sabahın ilk ışıklarıyla birlikte de çıkar gider. Yine, babası ve üvey annesine huzur vermez.

Babası onun bir işte çalışıp düzgün bir hayat sürdürmesini çok ister. Bunun için de oğlunun Galatasaray Lisesi’nde resim öğretmeni olarak çalışmasını sağlar. Ama o babasının istediği hayatı yaşamaz! Galatasaray Lisesi’nde öğretmenlik yapmasına rağmen alkolden ve meyhanelerden geri duramaz Fikret Mualla. Bir türlü huzur bulamadığı baba evinden ayrılıp Beyoğlu’nda eski bir evin tavan arasında bohem hayatı yaşar. Alkolden arta kalan zamanlarında da eşine dostuna bedavadan resimler yaparak vaktini geçirir. Öğretmenliğe uygun bir hayat sürdüremeyen ressamın, Galatasaray Lisesi günleri de çok kısa sürer.

Fikret Mualla’yı, Galatasaray Lisesi’nden kopartan hadise ise bir meyhanede yaşanır. Bir gece, içkili bir gazinoya giden ressam, yer içer... Sıra hesabı ödemeye geldiğinde, elini attığı cüzdanında hesabı ödeyecek kadar parasının olmadığını fark eder. Garsona, hesabı ödeyebilecek kadar parasının olmadığını söyler. Garson ise hemen patronuna durumu bildirir. Patron, öfkeli bir halde ressamın yanına gelir. Fikret Mualla, patrona da parasının olmadığını söyler. Patron, Fikret Mualla’ya ters ters bakarak, “Öyleyse soyun keratayı!” diye yanındaki garsonlara bağırır. Saatini, ceketini, pantolonunu... Yani ressamın üzerinde neyi var neyi yoksa rehin almak isterler.

Garsonlar yanına yanaşmadan hemen masanın üzerine çıkar Fikret Mualla. İlk önce kolundaki saati çıkartıp gazinonun patronuna atar. Fanilasını da kendisine saldırmak isteyen garsonların üzerine fırlatır. Gazinodaki müşterilerin hayretler içerisindeki bakışlarına rağmen pantolonunu da çıkartır! Patron, ne yapacağını bilemez... Tam külotunu da çıkartacağı sırada patronun oğlu yaklaşır: “Ne yapıyorsun baba? Bu adam bizim resim hocamız!” der. Bunun üzerine patron ressamı masadan indirtip kıyafetlerini de verdirerek onu gazinodan çıkarttırır. Gazinoda yaşanan tatsız olaydan Galatasaray Lisesi yönetimi de haberdar olur. Böylece Fikret Mualla’nın lisede öğretmenlik yapamayacağına kanaat getirilerek işine son verilir.

Fikret Mualla’nın hayatını alt üst edecek asıl olay ise

1936 yılının Aralık ayında yaşanır. Bir akşamüstü sanatçıların uğrak mekânlarından biri olan Beyoğlu Çiçek Pasa-jı’nın girişindeki Degüstasyon birahanesine gider ressam. Yanında da hiçbir arkadaşı yoktur. Birkaç kadeh alkol aldıktan sonra gözüne duvarda asılı olan Atatürk portresi takılır. Atatürk’e hayranlık duyan genç ressam, bu portreyi hiç beğenmez. Portreyi yapan kişi ise Almanya’da kendisine resim dersleri veren ünlü Ressam Prof. Arthur Kampf’tır! Kim yaparsa yapsın böyle bir portre çok öfkelenendir Fikret Mualla’yı... Sağına soluna küfürler savurur. Kendini kontrol edemez! Degüstasyon’da oturanlar ise şaşkınlık içinde kalıp sessizce onu izlerler. Fikret Mualla’nın neden bu kadar öfkelenildiğini kimse anlayamaz! Atatürk’e mi, resme mi, yoksa bu resmi yapana mı küfür ediyordur?

Degüstasyon’da oturanlar arasında ünlü Aşçı Ekrem Muhittin Yeğen de vardır. Yeğen, aynı zamanda Atatürk’ün de aşçılığını yapmaktadır. Aşçı, Fikret Mualla’nın, Atatürk’e hakaret ettiğini düşünerek durumu hemen polise bildirir. Polisler şikâyet üzerine Degüstasyon’a gelerek, genç ressamı yaka paça tutup Galatasaray Karakolu’na götürürler. Karakolda ressamı bir temiz dövdükten sonra da olayı savcılığı bildirirler.

Fikret Mualla’nın yaşadığı olay Babıalı’de de hemen duyulur. Bunun üzerine birçok dostu Fikret Mualla’yı, polisin elinden kurtarmak için karakola gider ama onu kurtarmak mümkün olmaz. Savcılık olaya çoktan müdahil olmuştur ve hakkında dava açılacaktır. Olayın yaşandığı günün ardından Fikret Adil ve Bedri Rahmi, “arkadaşla-

rının akli dengesinin yerinde olmadığına...” dair rapor alabileceklerine savcıcıyı ikna ederek, genç ressamı Bakırköy Akıl Hastanesi’ne götürürler. Fikret Muallâ’nın hapisten kurtulmasının başka da bir yolu yoktur.

Fikret Muallâ, böylece Bakırköy Akıl Hastanesi’ne ikinci kez gelir. Ressamı hapisten kurtaracak olan kişi ise bu hastaneye ilk kez geldiğinde tanıştığı Prof. Dr. Mazhar Osman olur. Mazhar Osman, onu yine kendisi gibi hastanede yatmakta olan bir sanatçının koğuşuna verir. Bu sanatçı Neyzen Tevfik’tir! Fikret Muallâ ve Neyzen Tevfik birbirleri ile çok iyi anlaşır. Hatta hastaneden çıktıklarında Fikret Muallâ, Neyzen Tevfik’ten daima minnetle bahsedecektir.

Genç ressam, hastanede yıllarca unutamayacağı bir dost çevresi edinse de ruh sağlığı bozuk insanların arasında yaşamak onu mutsuz etmektedir. 28 Aralık 1937 tarihinde, dokuz aydır yattığı hastaneden kendisini kurtarması için Fikret Adil’e bir mektup yazar. Mektubunda “çok sıhhatte olduğundan ve boşu boşuna yattığından” bahseder. Mektubun üzerinden birkaç ay geçtikten sonra Dr. Kazım Dağyolu’nun yardımıyla, uzun süre etkisinden çıkamayacağı Bakırköy Akıl Hastanesi’nden kurtulur Fikret Muallâ. Artık onun için hiçbir şey eskisi gibi değildir. En küçük olaylar bile moralini alt üst etmeye yetmektedir.

Bakırköy Akıl Hastanesi’nden çıktıktan kısa bir süre sonra arasının hiç iyi olmadığı babasını kaybeder. Babasının ölümü ile birlikte eline toplu halde miras parası geçer. Birkaç ay dostlarına ziyafetler çeker, ihtişamlı bir yaşam sürer ve sonunda kendisine kalan mirasın altından girip üstünden çıkarak parasını bitirir.

O yıllarda dünya üzerinde ve ülkede yaşanan olaylar, ruh sağlığı tamamen bozulan Fikret Muallâ’yı çileden çıkartır. Nazım Hikmet’in suçsuz yere yirmi sekiz yıl hapse mahkûm edilmesi, dünyadaki siyasal gelişmelerin iç açıcı olmaması, Yahudilere karşı baskıların artması, Almanların işgallerine devam etmeleri, gazetelerin sürekli olarak yeni bir dünya savaşının çıkacağı haberlerini manşet atmaları ve bunların dışında yaşanan onlarca yüzlerce olay Fikret Muallâ’yı tamamen melankolik bir duygu durumuna hapseder.

Fikret Muallâ, yaşanan gelişmelerden dolayı ülkesini terk etmek ister. Bir daha burada yaşayamayacağı ve onu öldürecekleri paranoyasına kapılır. Kaygıları artmaktadır... Avrupa’daki savaş ortamı bile ülkesinde yaşamak-

tan daha güvenli gelmektedir ona. Ne de olsa Türk polisi orada olmayacak, tekrar akıl hastanesine düşmeyecektir. Kararı kesindir, gidecektir... Ama bırakın yurt dışına çıkabilmeyi cebinde yemek yiyebilecek kadar bile meteliği yoktur.

O sıralarda Abidin Dino, 1939 New York Dünya Sergisi’ni hazırlayan ekipte Türk pavyonunun sanat danışmanı olarak görev almaktadır. Böylesine önemli görevde bulunan Dino, arkadaşı Fikret Muallâ’yı da unutmaz. Sergide kurulması istenen Türk Kahvesi’nin duvarlarını onun yapmasını önerir. Bakanlık ve sergi komiserliğinin onayından sonra duvarları Fikret Muallâ yapar. Böylece yurt dışına çıkabilmek için ihtiyacı olan parayı da elde etmiş olur.

1939 yılının başlarında Fikret Muallâ bir daha dönme-ye cesaret edemeyeceği ülkesine veda etmek üzere Sirkeci Garı’ndadır. Garda, Fikret Muallâ’yı yolcu etmek için gelen Avni Arbaş ve Ressam Edip Hakkı Köseoglu’nu da görürüz. Trenin kalkmasına bir saat vardır. Gar Lokantası’na gidip, yiyip içerler... Ama veda vakti de gelmiştir. Tren kalkacağı anda Fikret Muallâ’nın gözlerinden yaşlar süzülür. “Ah ben vatanımdan nasıl ayrılırım?” diye bağıra bağıra ağlar. Ama korkuları yurdunda kalmasına engeldir. Yüreğinde hissettiği annesinin acısı, babasına vurduğu yumruk, polisten suçsuz yere yediği dayaklar, akıl hastanesi günleri, takip edildiği korkusu...

Kalamaz Fikret Muallâ! Yüreği sızlasa da arkadaşlarına trenin kompartımanından el sallar. Bindiği trenle, ülkesinde yaşadığı günlerden daha acı, ruh sağlığının daha da bozulacağı günlere doğru yol alır, bir daha hiç geri dönmeyeceği ülkesinden Paris’e doğru...

Kaynakça:

- Berksoy, S. (2017). İki Aykırının Mektupları (1.Baskı) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Dino, A. (2017). Gören göz İçin Fikret Muallâ (1.Baskı) İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.
- Topuz, H. (2014). Paris’te Bir Türk Ressam (1. Baskı) İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Toros, T. (1986). Fikret Muallâ. (1.Baskı) İstanbul: Akbank Kültür.

Fotoğraflar: İstanbul Şehir Üniversitesi Taha Toros Arşivi

CEHENNEME KISA BİR BAKIŞ

Büşra ŞAHİN

Dante’nin İlahi Komedyası ve yüzyılları etkileyecek yolculuğu herkesin bilgisindedir. Dante’nin, Virgilius rehberliğinde cehennem, araf ve cenneti dolaşmasını anlatır. Bu yazıda İlahi Komedyanın metinsel, tarihsel göndermelerine ve alt anlamlarına dikkat çekmeye çalışacağız.

Serinin son kitabında cennete yerleştirilen Beatrice, Dante’nin 9 yaşında gördüğü ve ömrü boyunca büyük bir tutkuyla bağlandığı kadındır. Bu öyle bir tutkudur ki eserlerine, düşünce dünyasına yön verecektir. Sevdigi kadının ölümü üzerine “kimsenin kimse için söylememiş

olduğu sözler söylemeye” ant içer.¹ Bunun için eserin de Beatrice’i cennete yerleştirir ve Tanrı’nın güzelliği ile onun güzelliğini kıyaslayarak bu sözü yerine getirir. Bu kıyaslama, Dante’nin yaşantısındaki ezoterizm ayrıntısıyla birlikte okunduğunda farklı bir boyuta taşınacaktır: Yeraltının bütün sırlarını ve zorluklarını öğrendikten sonra, yükselişte karşımıza çıkan ilahi aşkın yansıması... Bu yol alış, Klasik Divan Edebiyatında da sıklıkla görülür ki Hermes’ten Yunus Emre’nin tasavvufuna kadar, bütün bu inanç sistemlerinde benzer aşamalara rastlanır.

Dante’nin dünyası yine iki yarı küreden oluşur fakat güney yarı küre yukarda, kuzey yarı küre aşağıdadır. Kudüs, kuzey yarı kürenin merkezindedir ve altında da, baş şeytan Lucifer’in gökten düşerek açtığı çukur olan cehennem yer alır. Güney yarı küredeki bir adada ise, cehennem çukuru oluşurken ortaya çıkmış bir dağ vardır: Araf Dağı. Cennet ise bu iki yerde de değil, göklerde. Dante’nin düşsel gezisi 7 Nisan 1300 tarihinde başlar ve bir hafta sürer. Cehennem’de dört gün, Araf’ta üç gün ve Cennet’te yarım gün geçirir. Bu yolculukla Dante aslında insanlara bir ders vermek ister: kötülüklerden arınmanın, erdemli bir insan olarak yaşamını sürdürmenin ne kadar mühim olduğu dersi.

Yazıldığı dönemin edebiyatına göz gezdirecek olursak, İlahi Komedyası’nın izlek olarak eşsiz bir eser olduğunu söylemek zor olur. Ortaçağın en verimli ve güçlü edebi alanlarından biri de öte dünya düşleriydi. Kişiler ölüme yakın bir uyku veya hastalık konumunda düş görüyor, uyandıklarında bu düşleri çevrelerine anlatıyorlardı ve zamanla da bunlar kitap hâline geliyordu. Bu düşlerin hemen hepsi öte dünya tanıklıklarından oluşuyordu. Cehennem, cennet ve arafı kendi düşlerine göre tasvir ediyorlardı.

Öte dünya düşlerinin temeli, ruhun derin bir hastalıkta veya uykuda, bir azizin veya meleğin rehberliğinde gidilen cehennem, cennet ve araf tasvirleridir. Bu anlatılar, 7-9. yüzyıllar arasında çok sayıda üretilir. 10. yüzyılda duraklama dönemi yaşanır fakat 12. yüzyılda yeniden canlanır. İtalya bölgesindeki son öte dünya anlatısı Visio Thurkili (Thurkill’in Düşü) isimli eserdir. 13. yüzyıla gelindiğinde ise uyku/hastalık kalıbından çıkılır, değişik biçimlerde öte dünya anlatıları devam eder. Yeni biçimler yeni bir üslup oluşturur ve İlahi Komedyası ortaya çıkar.

Öte dünya düşlerinin hepsi tamamen alegorik ve didaktiktir. İlahi Komedyası’nın da bu özellikleri taşıması şaşırtıcı değil. Benzerlikler sadece bunlarla sınırlı değil, tasvirlerde çok fazla ortaklık bulunuyor. Örneğin Bonvesin da la Riva (13. yy) tarafından yazılmış Libro delle Tre Scritture (Üç Yazının Kitabı) eserinde cehennem tasvirleri arasında şunlara sıklıkla yer veriliyor: Ateş, yer yer dondurucu soğuk, pis kokular, solucanlar, akrepler, ejderhalar, zebanilerin cezalandırdığı ruhlar ve bu ruhların çılgınlığının gürültüsü... Araştırmacılar bu tasvirlerin, çoğu öte dünya anlatısında ortak olduğunu söylüyor.²

Benzerlikler sadece Ortaçağ Avrupa’sı ile sınırlı değil. Doğu anlatıları da öte dünya yolculukları temelinde benzer örnekler sunuyor. Doğudaki anlatıların kaynağı, Kur’an’ın 17. Suresinin (İsra Suresi) birinci ayetine dayanıyor³: “Kendisine ayetlerimizden bir kısmını gösterelim diye kulunu bir gece Mescid-i Haram’dan, çevresini bereketlendirdiğimiz Mescid-i Aksa’ya götüren Allah’ın şanı yücedir. Hiç şüphesiz o, hakkıyla işiten, hakkıyla görendir.” Bu sureden gece yolculuğu (İsra) ve yükseliş (Miraç) anlatıları geliyor. İsra modellerinde peygamber bir dağa veya Kudüs’e götürülür ve kendisine cennet ile cehennem gösterilir. Miraç modellerinin özellikle bazıları Avrupa’nın öte dünya düşleri ile benzerdir. Miraç anlatılarında peygamber, Cebrail yardımıyla göğün yedi katını, Sedir Ağacı’nı ve cennetlik ruhların mekânı olan on katı aşarak Allah’la görüşür. Bu anlatılarda peygamber, yedi gök katından üçüncüsünde cehennem çukurunu görür. Bu uçurum yedi katlıdır. Peygambere buradaki lanetli ruhların durumu, günahların sonucunda alacakları ceza ayrıntılı olarak anlatılır. Doğuda miraçname alanında verilen çok sayıda eserin en bilindikleri İbn-i Sina’ya atfedilen Miraçname, İbn-i Arabî’nin Kitab’ul İsra ila makam’il-Esra eseridir.⁴ İspanyol yazar Palacios, İlahi Komedyası’nın, Ebu Ala Maari’nin “Risalet’ül-Gufran” adlı eserinin bir yeniden yazımı olduğunu iddia etmiştir. Tapınak Şövalyeleri’nin Haçlı seferleri sırasında karşılaşp etkileşime girdiği İsmaililer ve Fatimilerden edindiği öğretiler de hesaba katılırsa, bu iddianın dayanaksız olmadığı düşünülebilir.

İlahi Komedyası ile Doğu metinleri arasında ilişki kurulacaksa özellikle bir esere dikkat çekmek gerekir. Erdâvîrâfnâme isimli eser, öte dünyaya yolculuğu anlatılan ve günü-

müze ulaşmış en eski eserdir. Eserde, Erdâvîrâf isimli temiz/günahsız biri öte dünyaya gönderilir. Sebebi ise, İskender’in İran’ı yağmalamasından sonra Zerdüştlüğe karşı azalan güveni tazelemektir. Eserde Erdâvîrâf’ın gördükleri anlatılır. Önce temiz giysiler giydirilip şarap içirilir ve sonra uzun bir uykuya yatırılır. Öte dünya düşleri ile benzerlikler buradan itibaren başlar. Uykusunda yedi gün yedi gece boyunca araf, cennet ve cehennemi gezer. Yanında rehber olarak Tanrı Âzer ve Kutsal Surûş bulunur.⁵ Erdâvîrâfnâme eserinde Cehennem 101 bölümde anlatılır. Günahkârlar Çinvâd Köprüsü’nden Çekâ Dâiti Dağı’na ve oradan da cehennem çukuruna geçerler ve cezalarını bu çukurda çekerler.

Gerek Erdâvîrâfnâme gerekse İlahi Komedyası’da cehennem bir çukur şeklindedir. Çırlıçiplak ruhların çektikleri acılar anlatılır. Her iki cehennem çukurunun en dibinde yolcu şeytanla karşılaşır: Erdâvîrâfnâme’de Ehrimen, İlahi Komedyası’da Lucifer. İki eserde de cehennem yaratıklarının tasvirleri genel özellikleri bakımından çok benzerdir. Devasa canavarlar, yaratıklara denk gelirler. Kötü kokulardan tiksiniyorlar. İlginç olan bir ortaklık da her iki eserde İskender’in cehennemde acı çekmesidir.⁶

Fakat İlahi Komedyası’yı orijinal yapan en önemli özelliklerden biri, Cehennem katlarına gerçek dünyadan kişileri (toplamda 112 isim) yerleştirmesidir. Dante’den önce böylesi bir netlik veren olmamıştır. Erdâvîrâfnâme’de adı bilinen tek kişi İskender’dir. Yine aynı özellik çerçevesinde, Dante’nin cennete dünyadaki aşkı Beatrice’i yerleştirmesi ve metaforik olarak Tanrı ile bir tutması, İlahi Komedyası’nın kendine has yanlarındandır. Erdâvîrâfnâme’de cehennem sadece bir çukur olarak anlatılırken Dante cehennemi dokuz kata ayırmış, katlara da ayrıca bölmeler koyarak daha planlı bir mekân tasarlamıştır. Ayrıca Dante’nin dil ve anlatımda kullandığı esnek ve zengin yapı, modern İtalyancanın temellerinin atılmasını sağlamıştır.

Arapçadan Avrupa dillerine yapılan çevirilerin bir kısmı günümüze ulaşmıştır. Fransızcaya tercüme edilen eserlerden biri, Liber Scalae Machometi (Muhammed’in Merdiveninin Kitabı) ismini taşır ve metinlerarası ilişkilerde önemli bir yere konulur. “İslam âleminin öte dünyası ve Hz. Muhammed’in öte dünya yolculuğu konusundaki bilgilerin Avrupa’da yayılması bu tercümeler sayesinde de olur.”⁷

5 Deniz Şensoy, İlahi Komedyası ile Erdâvîrâfnâme’nin Karşılaştırılması, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı yüksek lisans tezi, 2011, s. 14

6 Deniz Şensoy, a.g.t., s. 36

7 Ledda, a.g.m., s. 714

İlahi Komedyası’da sadece mekânsal değil, tarihsel göndermeler ve bağlantılar bulmak da mümkündür. Mesela, eser boyunca Yunan mitolojisinden aşına olduğumuz pek çok figürle karşılaşırız. Ortaçağ edebiyatının Antik Yunan’dan çok etkilenmiş olması Dante’nin neden buradan ilham aldığı sorusunu da gereksiz bırakıyor aslında. Ortaçağ algı dünyası mecaz yüklü bir yapıya sahiptir ve anlamlandırılmayan bazı gerçekliklere doğaüstü nitelikler yüklenir. Ki bu da, çoğu inanış gibi Yunan mitolojisinin temel özelliklerinden biridir. Hristiyanlığın yaygın ve kilisenin güçlü olmasına rağmen, düşünce yapısı hâlâ mitolojinin etkisindedir. Bilime ve araştırmaya kapalı bir çağ olduğunu da hesaba katınca, cehenneme yerleştirilecek korkunç canavarlar için mitolojiye başvurmak kaçınılmaz denilebilir.

Dante’nin belirttiği, “Sağlıklı bir akla sahipseniz, şu dizelerimin arkasındaki saklı öğretiyi kavrayınız!” dizelerinin ezoterizme yorulmuş olması, aynı zamanda, Kaba inançında son derece belirginleşen sayıların simgesel kullanımından da kaynaklanır. Yapısal bir incelemede ilk olarak göze çarpan simgelerdir bunlar. 3 ayrı bölümde yer alan 33 kanto (teslis inancı), göklerin ve yerin 9 aşaması, toplam kanto sayısının, giriş kantosuyla birlikte 100’e (kusursuz sayı) ulaşmasının yanı sıra, yolculuğun 7 gün sürmesi de (inisiye adayının yedi aşaması) önemli ayrıntılardandır.

1 Giuseppe Ledda, “Dante Alighieri”, Ortaçağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler içinde, Der: Umberto Eco, 2016, s. 761

2 Giuseppe Ledda, “Öte Dünya Edebiyatı: Yolculuklar ve Düşler”, Ortaçağ: Şatolar, Tüccarlar, Şairler içinde, Der: Umberto Eco, 2016, s. 711

3 Ledda, a.g.m., s. 713

4 A. Çağlar Deniz, “Mucizenin İkonografisi: Miraç ve Miraçnameler”, Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları Dergisi, 2019/19, s. 234

SOMUT GERÇEKLİK VE TAHAYYÜLÜN KESİŞİMİNDE SANAT

Selim ÇİZMECİ

Tarih boyunca üzerine en çok kafa yorulan konulardan biri sanatın ne olduğu ve ne işe yaradığıdır. Her ne kadar genel-geçer, kesin ve herkesin uzlaşabildiği bir tanım henüz yapılamamış ve asla yapılamayacak olsa bile tarih boyunca gerek sanatçılar gerek düşünürler gerekse de toplumu şekillendiren politikacılar sanatı tanımlamaya çalışmış, sanatın işlevi ve misyonu üzerine fikir belirtmişlerdir. Yalnızca toplumda belli bir konum ve güç elde etmiş, belirli konularda kendini ispatlamış kişiler değil sıradan insanlar, işçiler, köylüler, serseriler, suçlular, ucubeler, toplumdan dışlananlar da sanata dair fikirlerini söylemiş ve bu fikirleri savunmuşlardır. Bu savunular yer yer büyü ile ilişkilendirilirken yer yer de insanın kutsallığına atıfta bulunur. Örneğin Orta Çağ Avrupa'sında kendilerini veba ve diğer kötülüklerden koruması için kişiye özel tasarlanmış maskeler kullanılırken Afrika ve aşağı Mezopotamya'da tanrıların yeryüzündeki tezahürleri olan krallar ve devlet görevlilerine ilahiler yazılır, onların ilişkileri temsillere konu olurdu. Bu temsiller dans, taklit, şarkı, koro vb. şekillerde uygulanırdı. Bu temsiller yalnızca kadim Afrika ve Mezopotamya'da değil Avrupa sanatının temellerini oluşturan Antik Yunan tragedyalarında da uygulanırdı. İnsanın güdüsel estetik arayışı ve algısını bir kenara bıraksak bile tanrılardan çocuklara, devlet büyüklerinden dilencilere kadar herkes bir şekilde sanatla iç içeydi ve bu durum hâlâ aynı. Bunun tek bir açıklaması olabilir: Sanat herkes için gereklidir.

Bu yazıda sanatın ne olduğundan ve neye hizmet ettiğinden çok, herkesi etkileyen, cezbeden bir disiplin olarak sanatın bunu nasıl başarabildiğiyle ilgileneceğim. Bu bağlamda benim aklıma gelen ilk soru “*Sanatçı kimdir ve nasıl biridir?*” sorusudur. Konuya ilişkin olarak Heinz Kohut, “*Kendiliğin Yeniden Yapılanması*” eserinde sanatçıyı şöyle tanımlar: “*Sanatçı çağının çekirdek psi-*

kolojik sorunları üzerinde odaklanmak, belirli bir zamanda insanın yüz yüze geldiği önemli psikolojik meseleye yanıt vermek ve insanlığın önde gelen psikolojik görevine seslenmek bakımından zamanının ötesindedir. Bu varsayıma göre sanatçının yapıtı çağının başat psikolojik meselesini yansıtır. Sanatçı bir bakıma kendi kuşağına vekalet eder.” Kohut’un bu tanımı her ne kadar sanatçının kim olduğuyla ilgili bir yanıt verse de nasıl biri olduğu ve sanat üretiminin nasıl olduğuna dair soruları yanıtsız bırakmaktadır. Bu noktada Ernst Fischer “*Sanatçı olabilmek için yaşantıyı yakalayıp tutmak, onu belleğe, belleği anlatıma, gereçleri biçime dönüştürmek gerekir.*” der. Fischer sanat üretiminin bellek-anlatım-biçim üçgeninde mümkün olduğunu ifade ederken *yaşantı*’yı bu üçgeni kapsayan bir daire gibi biçimlendirir. Böylece bellek, anlatım ve biçimi kavradığımız noktada *yaşantı*’yla bütünleşebiliriz. Yani olan biten her şeyin *yaşantı*’nın içinde gerçekleştiğini kavrayabiliriz. Bu da sanat üretimine tekabül eder.

Fakat *yaşantı*’nın sadece duyumsanabilen şeylerle ilgili olmadığını düşündüğümüzde bu önermenin eksik ayağı görünür olmaya başlar. Düşünce, hayal gücü ve insanın meraklı özü duyumsanamayan şeylerle de ilgilenir. Ki bilgiyi, bilimi, teknolojiyi üreten kabiliyetlerimizdir. Düşünce, hayal gücü ve merak olmazsa insanlık ne aya gidebilirdi ne de tapılası tanrılar var edebilirdi. Somut gerçeklik ile insan düşüncesinin tahayyül sınırları *yaşantı*’nın içinde iletişim halindedir. Bunu en iyi kadim öğretilerde görürüz. Günümüzde birer performans olarak nitelendirilebilecek Budist gelenekler, tarihin en eski kutsal metinleri olan Hindu vedâları ve hatta Göbeklitepe’deki tapınaklar bizi sözünü ettiğimiz iletişimi görmezden gelemeyeceğimiz konusunda ikaz eder. Buradan düşünce, hayal gücü ve insanın özündeki merakla ilgili olan tahayyülü de *yaşantı*’ya dâhil etmemiz gerektiği sonucuna varırız. Dolayısıyla, sanat *yaşantı*yla ilgileniyorsa somut gerçeklikle yetinmemeli, duyuya da kulak kabartmalıdır

Bilindiği üzere sanat üretimi insanın kavrama ve yorumlama yetenekleriyle eş bir tarihsel sürece sahiptir. Mağara duvarlarındaki resimler, av sırasındaki ritimler, dilin gelişim sürecindeki doğa taklidi vb uygulamalar sanatın tarihsel kökenlerini oluşturur. Bu uygulamalar aynı zamanda insan duyumsamasının ve bunu bir şekilde karşıya aktarma gereksiniminin de ihtiyacıdır. İletişim de buradan doğar. “İnsan sosyal bir varlıktır” önermesinin dayanağı da yine bu uygulamalardır. Dolayısıyla bu uygulama-

ların uygarlık tarihindeki yeri azımsanamayacak güçtedir. Belki de -eğer uzayda başka bir dünya yoksa- evren için en büyük kırılmalardan biri de insanın iletişim araçlarını bu şekilde geliştirip çeşitlendirmesidir. Duyumsamanın önemi evren için bile hayati düzeyde olmasına rağmen “...duyuş her şey değildir sanatçı için; işini bilip sevmesi, bütün kurallarını, inceliklerini, biçimlerini, yöntemlerini tanıması, böylece de hırçın doğayı uysallaştırıp sanatın bağışlarına uydurması gerektir. Sözde sanatçıyı tüketen tutku, gerçek sanatçının yardımcısı olur: Sanatçı azgın canavara boyun eğmez, onu evcilleştirir.” (1)

Sonuç olarak sanatçının, *yaşantı*’nın içinde gerçeklik ve duyusal olanı bir bilinçle harmanlayan kişi olduğunu söyleyebiliriz. Hepimiz yaşadığımıza göre bu harmanın hepimizin *yaşantı*sında önemi mevcuttur. Bunun bilincinde olup olmamamız sanatı ilgilendirmez. Dilencinin duası, serserinin şarkısı, tüccarın pazarlığı *yaşantı*’nın içindedir. Bellek, anlatım ve biçim üçgeninde ele alındığında bu eylemlerin tamamı sanatın konusu olabilir. Böylece tarihin akışı sürer ve olası yeni kırılmaların önü açılır. Bu, uygarlığı ileriye götüren, tahayyül sınırlarımızı genişleten bir durumdur. Heidegger bu durumu şöyle ifade eder: “*Sanatçı çağının çekirdek psikolojik sorunları üzerinde odaklanmak, belirli bir zamanda insanın yüz yüze geldiği önemli psikolojik meseleye yanıt vermek ve insanlığın önde gelen psikolojik görevine seslenmek bakımından zamanının ötesindedir. Bu varsayıma göre sanatçının yapıtı çağının başat psikolojik meselesini yansıtır. Sanatçı bir bakıma kendi kuşağına vekalet eder.*” Buradan sonra sormamız gereken asıl soru olarak şu belirir: Sanat bunu neden yapar?

(1) Sanatın Gerekliliği – Ernst Fischer – s.23 – Sözcükler Yay.,2018

ŞİİRDE ŞANSAR VAR!

Ramazan PARLADAR

“*Hançeremde saksağan var
kalbimde sansar*” Seyhan Erözçelik

Diline yangın bir şairin yüzü neye benzer? Seyhan Erözçelik’in yüzü bozkır yazısıyla iyice ağır-
laşmış bir taşa benziyordu. Zaten, sanırım en çok yüzüyle belirginleşirdi Erözçelik. En çok yüzüyle
şairdi örneğin. Gövdesine doğru dikkatinizi yönelttiğinizde bile, o gövdenin, o yüzden aşağı doğru
inişiyile biçimlendiğini fark ederdiniz. Binlerce yıl önce dikilmiş bozkır yazılı bir taşın da tepe nok-
tası, bütün bir gövdeyi yönetir gibidir; yazılar, tepeden aşağıya doğru salına salına iner. Bunu iyi
bildiğinden mi bunca benzemiştir Seyhan Ağabey o taşlara? Seyhan Erözçelik, yürürken de öyleydi.
Adımları arasında fasılalar olurdu. Yavaş yavaş ve hangi taşa basacağını hesap edercesine yürürdü.
Göz ucuyla ayaklarının basacağı yeri dikizler; hafiften sallana sallana adımlardı parkeleri.

Konuşurken de öyleydi. Onun, telefonda saatlerce konuşmasından dem vuran yakın dostları, hiç
bu yönüyle düşünmüşler midir? Her şeyiyle taşa benzemiştir Seyhan Erözçelik, taşa dönüşmüştür;
konuşması bilge bir bozkır taşının ağırlığındadır. Ağır ağır, ama taşa taşa konuşurdu.

Yazısı da öyleydi Erözçelik’in. Ağır ve güzel yazardı, güzel kalemle yazardı, yazının kaldığını
bilerek yazardı; taşın kaldığını bildiği gibi. Son kitabı *Pentimento*’yu Simurg Kitabevi’nden alıp çan-
tama yerleştirmiştim ki, ayyaşlık ve aylaklık arkadaşlarından biriyle, Tozan Alkan’la sallana sallana
girivermişti Simurg’un kapısından içeri. Selam kelim faslından sonra çıkarıp imzalaması için uzat-
tım son kitabını. Kalem için üstünü başını yoklarken, iç cebimden çıkardığım kalemi de uzattım.
Dudaklarını büktü, küçümser bir ifadeyle bir süre yüzüme baktı, üstünü aramaya devam etti ve iç
cebinden zar zor çıkardığı kurşun kalemiyle imzaladı kitabı:

“Ramazancığıma,

Seyhan Erözçelik

(Simurg)

9 Mart 2011

(Dünya Emekçi

Kadınlar günü)

Hece hece ilerledi yazarken. Her bir heceyi yazışı arası-
na fasılalar bıraktı ve iki küçük damla kan, ağır ağır kana-
yan dudağından parmağına bulaşan...

Seyhan Erözçelik ile taş arasında böyle benzerlikler
kurmam yalnızca sezgisel değil; taş’ın onun için anlamı-
nı, şiirini yakından tanıyanlar iyi bilir. *Yağmur Taşı* adlı
kitabı, onun (bugüne özgü bir şamanın) taş’la kurduğu
ontolojik ilişkinin kitabıdır. “Taş oldum/ Göğden aşağı/
Yerden yukarı” diyen bir şamandır o. “Put.../ -dum!/ Bir
tespihte kayboldum...” diyen de odur. Evi, dünyanın dört
bir yanından getirilmiş, getirilmiş taşlarla dolu şair, gece
vakitlerinde şaman kıyafetleriyle davul çalıp mı yırıyordu
acaba?

Bilgeydi Seyhan Erözçelik. Yüzünden belliydi bu en baş-
ta. Yüzünde yazı olan adamlardan. Kimselerin bilme-
diklerini bilenlerdendi, kimselerin farkında dahi olmadığı
kaynaklardan içmişti; lügatler, divanlar, kayıp şairler, ma-
niler, ninniler, destanlar; yangını olduğu dilinin şifreleri
çözeceği toz kokulu metinler...

Bugün, Türk şiiri Asaf Halet’in itibarını iade ettiyse,
dergilerde sayısız Çelebi incelemeleri yayımlanıyorsa, ki-
tapları yeni yeni baskılar yapıyorsa, bunun müsebbibidir
Erözçelik. Benzer biçimde, İkinci Yeni’nin büyük adları,
bugünün şairini ve tabii ki okurunu beslemeye devam
ediyorsa, bunda da kuşağının diğer şairleriyle (evet, eleş-
tirmenleriyle değil; şairleriyle) birlikte Seyhan Erözçe-
lik’in çok önemli etkisi vardır.

Vefalıydı bir de. Bin yıldır tanıdığım nicelerinden çok
daha fazla vefalıydı. Can H. Türker, Mühür dergisinin 37.
sayısındaki Seyhan Erözçelik dosyası için hazırladığı ya-
zıda ortak bir anımızı anlatmıştı. *yeniyazı* dergisinin yeni
sayısını poşetlediğim handa kapalı kalmıştım, Habip’le
birlikte gelip beni o halde gördüklerinde fırsatı kaçır-
mayıp epey dalga geçmişlerdi benimle. Hatta diyebilirim
ki, Seyhan Ağabeyin şahit olduğum en keyifli anlarıydı o
anlar. Ancak, kilitli kaldığım o hanın demir parmaklık-
larından kurtulduğum zaman söylediği öyle bir söz var-
dı ki, Seyhan Ağabey’in yüzünden gövdesine doğru ağan
anlamı tam olarak işte o andan itibaren çözdüm. “Eğer,”
dedi Seyhan Ağabey, “orada sabaha kadar kilitli kalsaydın,
ben de seninle bekleyecektim.” Ben bu olaydan sonra fark
ettim, benim dışımda fark eden oldu mu, bilmem; Seyhan
Ağabey’in yüzü en çok kalbe benzerdi.

Kalbi neye benzerdi peki? Şöyle bir kayıt var: “çünkü

benim kalbim bir güldür.” Bir de şöyle: “Benim kalbim
bir gül zaten.”

Öyleydi.

Ha, unutmadan; bütün has şairler gibi çocuktu o da.
Belki de büyümüş olmanın bütün isyankârlığı, çocuksu
bir haşarılıkla şiirine taşınmıştı. Ve aslında, ölmüş olmak
da buna dâhil. O yüzden,

“bir gün

tek ayak üstünde

taştan taşa atlar gibi:

çocuğ

hop”

RIFAT ILGAZ'I SADECE HABABAM SINIFI İLE TANIMAK HAKSIZLIKTIR

Deniz Dengiz ŞİMŞEK

Yazdığınız kitaplar, çıkardığınız dergiler toplatılıyor. Kitaplarınızı hiçbir yayınevi yayımlamak istemiyor. Hiçbir dergi, sayfalarında şiirlerinizin ve yazılarınızın yer almasına izin vermiyor. Kendi yayınevinizi kuruyorsunuz en çok satan kitaplarınızı dağıtımclar dağıtmıyor. Hiçbir seçkide eserlerinize yer verilmiyor. Dönem edebiyatçıları arasında bile gösterilmiyorsunuz. Her şeyden elinizi eteğinizi çekmişsiniz kendinizi sadece edebiyata vermişsiniz, bir sabah askerler gelip evinizden sizi ellerinizi kelepçeleyerek ve gözlerinizi bağlayarak, suçunuzun ne olduğunu bile söylemeden alıp götürüyorlar. Üstelik verem hastalığıyla boğuşuyor, hasta yatağınızda bile ayak bileğinizden zincirle bağlanmış halde yatıyorsunuz, aileniz hariç, kimse ziyaretinize gelmiyor. Üstelik yaşadığınız şehirden uzaklaştırılmak için kara listeye alınmışsınız. Evinizin bulunduğu bölgeye sizi ölümle tehdit eden pankartlar asılıyor. Hayatınızı okumaya ve halkınız için yazmaya adanmışken hastanelerden, mahkeme salonlarından ve cezaevlerinden bir türlü kurtulamıyorsunuz. Çok sevdiğiniz halkın arasında, bir dönem, özgürce dolaşamıyor, gizlenerek yaşamak zorunda kalıyorsunuz. Bütün bunlara rağmen halkınızın sıkıntılarını dile getirmekten vazgeçmiyorsunuz.

Bütün bunlar, daha ilkokul öğrencisiyken, Kurtuluş Savaşı'nda halkın bilinçlenmesi için gazete haberlerini teksir ederek sokak sokak dağıtan, cepheye erzak götüren kayıkçılara yardım eden, memleketi Kastamonu'yu çok sevdiği için Ilgaz soy ismini alan, ağabeyi Birinci Dünya Savaşında şehit olmuş, Rıfat Ilgaz'ı yıldırmanın, insanlık bilincinden, adalet anlayışı ve direniş gücünden hiçbir şey kaybettirmemiştir. Çünkü Rıfat Ilgaz, çocukluğundan beri inatçıdır. Annesi Fatma Hanım'a göre bunun sebebi

keçi sütü içmesidir. Çocukluğunda babası Hüseyin Vehbi Bey'den dinlediği kahramanlık hikâyeleri Rıfat'ı anlatma gizemine çoktan çekmiştir. Üstelik her ne yaparsa yapsın en iyisini yapacağına dair babasına söz vermiştir. Bu yüzden öğrencilik yıllarında da sanatçılık yıllarında da hırsı ve başarısıyla dikkat çekmiştir.

Henüz çocuk yaşta şiir yazmaya başlayan Rıfat Ilgaz, ilk romanını on iki yaşında yazmıştır. Bu romanda kendisinin de tanıdığı Rahime adlı bir kaptanın Milli Mücadele yıllarında yaptığı kahramanlıkları yazarak, kadınlarımızın ne kadar cesur, ne kadar zeki olduklarını anlatmak ister. Ancak bu romanı çok uzun zaman sonra Halime Kaptan adıyla yeniden yazacak ve bu roman günümüzde en çok okunan kitaplar arasında yer alacaktır.

Rıfat Ilgaz'ın sanat anlayışını değiştiren, Nazım Hikmet'in 835 Satır adlı şiir kitabıdır. Ilgaz, sanatını sorgular ve önemli bir değişim geçirir. Yürüyüş dergisinde Şiire Dair başlıklı yazısında sanat görüşünü açıklayan Ilgaz, şairlerin tarihsel bir görevi olduğunu yazar. Nabız atan şiirler yazılması gerektiğini savunur, "Halkımın sorunlarını dile getirmezsem bir yeryüzü ozanı olamam," diye açıklama yapar.

İkinci Dünya Savaşının bütün sorunlarını dile getirdiği ilk kitabı Yarenlik çıktığında Sabahattin Ali, onun nite likli, toplumcu şiirler yazdığını dile getirir ve Rıfat Ilgaz isminin duyulmasını sağlar.

Öğrencilerine ve halkına sevgisini dile getirdiği şiirlerden oluşan Sınıf adlı kitabı, dönemin sıkıyönetim hükümeti tarafından sakıncalı görüldüğü için toplatılmıştır. Gerekçesi ise mizahıyla ün salmış Rıfat Ilgaz'ın ve dostu Aziz Nesin'in bile aklına gelmeyecek türdendir: Kitap kapağının kırmızı olması ve kitabın toplumu ayırıştırıcı bir isme sahip olması: SINIF

Bundan sonra çıkardığı kitaplar ve yer aldığı dergiler de toplatılmaya başlayınca, mahkemelerle uğraşmamak için dönemin diğer edebiyatçıları gibi kendisi de takma isimle yazı ve şiirler yazmaya başlar. Hababam Sınıfı'nı yazması da bu döneme rastlar. İlhan Selçuk, Dolmuş dergisine mizah yazılarıyla katılmasını ister. Ilgaz, Stepne takma adını kullanarak öğretmenlik ve öğrencilik anılarından esinlendiği Hababam Sınıfı yazılarını yazmaya başlar, yazdıkları okurlar tarafından beğenilir. Herkes bu metinlerin yazarını merak etmeye başlar. Bir süre sonra başka dergilerde bu yazıların taklitleri çıkmaya başlayınca İlhan Selçuk "Hababam Sınıfı'nın Muharriri" başlıklı yazısıyla bu yazıları Rıfat Ilgaz'ın yazdığını duyurur.

Sık sık mahkemeye çağrılan Ilgaz, "Bir şairin kendisinden

bahsetmesi kadar tabii ne olabilir. Veremim hastaneden bahsediyorum suç oluyor, öğretmenim çocuklardan bahsediyorum suç oluyor, tutuyorlar, cezaevine atıyorlar. Mahpushanelerden bahsediyorum suç! Rahatça yaşatın bizi de rahatlığımızdan bahsedelim. Vatandan, milletten bizim kadar candan söz eden olmadığı halde, onların dilinde, vatan haini, millet haini oluyoruz." açıklamasını yaparak sitemini dile getirir.

Rıfat Ilgaz, Hababam Sınıfı çok sevilince eseri tiyatroya uyarlamaya karar verir ancak ne daktilosu vardır ne de daktilo alacak parası. Sayfa başına ücret vererek bir arzuhalciye yazdırır, bazı kısımları da eliyle yazar. Sürekli boğuştuğu verem hastalığının tedavisi için bile para bulamaz.

Tedavi gördüğü için mahkemeye gidemeyen Ilgaz, tutuklanma kararından sonra gizlenmeye başlar. Bu süre içinde yaşadıklarını Karartma Geceleri isimli romanla dile getirir.

Onu ve sevenlerini en çok yaralayan olay, ömrünü yazarak geçirmeye karar verdiği memleketinde, 1980 askeri darbesinde, askerlerce elleri ve gözleri bağlanarak evinden çıkarılıp tutsak edilmesidir. Üstelik suçunu, ne kendisini esir alan askerler ne de kendisi bilmektedir.

Rıfat Ilgaz'ı hem bir öykücü, hem romancı hem şair olarak anmanın yanı sıra, kendisinin de Sarı Yazma romanında kullandığı *itişken* (Mücadeleci) bir insan olarak anmak doğru olacaktır. O, hem hayat mücadelesi hem de sanatı ile saygı duyulacak nadir insanlardan biridir.

Hem yaşantısıyla, hem de sanatıyla halkına örnek olan ve çok sevdiği halkının baş tacı olmayı sonuna kadar hak eden Rıfat Ilgaz, ne yazık ki ne devletinden ne de edebiyat camiasından yaşamının son dönemi hariç kıymet görmüş tür. Onu dışlayanların, yargılayıp cezalandıranların, isimlerini kimse bilmezken Rıfat Ilgaz *bir yeryüzü ozanı* olmuş tür, çok sevdiği halkının gönlüne çoktan taht kurmuştur.

"Elim birine değsin

Isıtayım üşüdüyse

Boşa gitmesin son sıcaklığım" dizelerini yazacak kadar insan sevgisiyle dolu Rıfat Ilgaz'ın edebiyatımızın ve gönlümüzün en güzel köşesinde yer alması gerektiğini düşünüyor, anısı önünde saygıyla eğiliyorum.

ÇOCUKLAR İÇİN YAZDIM HEP

Samet KARAHASANOĞLU

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açtığı “İstiklal Marşı Yarışması”na şiir gönderenler arasında Kastamonu Lisesi'nde öğrenci olan Mehmet Rıfat da vardır. Katıldığı yarışmadan olumlu bir sonuç alamamış olsa da Milli Eğitim Bakanlığı'nın Mehmet Rıfat'a gönderdiği mektupta, şiir yazmaya devam etmesi ve bu yolda başarılı olabileceğine dair övgü dolu sözler yazılmıştır. Mehmet Rıfat, okumaya ve yazmaya o kadar isteklidir ki babasının gönderdiği para eline geçer geçmez, soluğu hemen Kitapçı Saim Efendi'nin dükkânında almaktadır. Sadece edebiyatla değil, tiyatroyla da ilgilenen Mehmet Rıfat, 16 yaşındayken, Reşat Nuri Güntekin'in “Ümidin Güneşi” adlı piyesinde de başrol olarak görev alır. Oynadığı rol Açıksoz Gazetesi'nin sahibi Hüsnü Açıksoz tarafından o kadar beğenilir ki, ertesi gün çıkan gazetede Mehmet Rıfat adlı bu gence övgüler yağdırır.

Aradan geçen bir yılın ardından, dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati, Orta Anadolu gezisine çıkmadan önce Kastamonu'ya uğrar. Mustafa Necati'nin yanında onur konuğu olarak Kastamonu'ya gelenler arasında Faruk Nafiz Çamlıbel de vardır. Mustafa Necati Kastamonu'ya ayak basar basmaz bir tane Açıksoz Gazetesi alınmasını ister. Açıksoz Gazetesi, aynı zamanda Mustafa Necati'nin, Kastamonu'da İstiklâl Mahkemesi Başkanı'yken yazılarını yayınladığı gazetenin adıdır. 2 Temmuz 1928 tarihli Açıksoz Gazetesi'ni eline alan Mustafa Necati'nin gözleri bir an “Sazını Çalana” adlı bir şiire takılır. Mustafa Necati şiiri okuduktan sonra o kadar beğenir ki bir de Faruk Nafiz Çamlıbel'e okutur. Her ikisi de Mehmet Rıfat adlı bu gencin kim olduğunu çok merak eder.

Yaramaz bir çocuktur Mehmet Rıfat ama bu kez müdürün odasına yaptığı yaramazlıklardan dolayı değil, Faruk Nafiz Çamlıbel'in tanımak istediği çocuk olarak hademe tarafından çağrılır. Hem tiyatroya hem de edebiyata ilgili olan Mehmet Rıfat, işittiği güzel sözlerin ardından sanata yönelmek üzere ayrılır müdürün odasından.

Ama ne yazık ki Mehmet Rıfat çok geçmeden babasının Terme'de vefat ettiği haberini alır.

Yoksul bir ailenin çocuğu olan Mehmet Rıfat, her ne kadar yazmayı, edebiyatla ilgilenmeyi ve ona göre bir okul okumayı düşünse de babasının vefat etmesiyle Muallim Mektebi'ne kayıt yapmaya karar verir. Muallim Mektebi'ne gideceğini duyan okul müdürü Nuri Bey, her ne kadar onu bu kararından vazgeçirmeye çalışıp yeteneklerinin kaybolacağını söylese de Mehmet Rıfat kararını verir: “Öğretmen olsam da yazmaya devam edeceğim!”

Üstelik sadece Nuri Bey değil, Muallim Mektebi'nin müdürü Sadettin Bey de Mehmet Rıfat'ı tanıdığı için ona şu sözlerle engel olmak ister:

“Sen bu anlayışla yola girince bir gün ikisini birbirinden ayırmak zorunda kalırsın er geç bu toplumda. Sen yapmazsan bile yaptırırlar sana. Bir gün kolundan tutup öğretmenlikten atarlarsa, beni ve benim gibileri suçlu görmezsin. Git Nihat Dicle Bey'e kaydını yaptır.”

Artık Muallim Mektebi öğrencisidir Mehmet Rıfat. Yine de okumaktan ve yazmaktan vazgeçmez. Eline geçen birkaç kuruşu da kitaplara vermeye devam eder. Muallim Mektebi'nde öğrenciyken Nazım Hikmet'in yeni çıkan şiir kitabı “835 Satır” gelir, Kitapçı Saim Efendi'ye. Mehmet Rıfat dayanamaz, cebindeki bütün paraları çıkarıp verir Saim Efendi'ye. Nazım Hikmet'in şiirleriyle tanışan Mehmet Rıfat, kendi yazmış olduğu şiirlerini beğenmemeye ve yazacak olduğu şiirlerinde toplumcu çizgiyi aramaya başlar. Tıpkı yaşantısında olduğu gibi! Mehmet Rıfat'ın Muallim Mektebi'ne girer girmez ilk işi yeni harfleri bilmeyen hademelere okuma yazmayı öğretmek olur. Okul bittiğinde ise bir öğretmen olarak atandığı Geredelilere okuma yazmayı öğretir.

Mehmet Rıfat, Soyadı Kanunu çıktığı yıl ise “Öğretmenliği, sanatımı, edebiyatımı Kastamonu'da kazandım. Öyleyse beni var eden Kastamonu'yu soyadımda taşımalıyım.” diyerek, Ilgaz soyadını alır! Çocukluğunda bakıp hayaller kurduğu Ilgaz Dağı artık Mehmet Rıfat'ın soyadıdır. Mehmet Rıfat, bundan böyle Rıfat Ilgaz'dır.

İkinci Dünya Savaşı'nın kimsenin kimseye yaren olmadığı 1943 yılında, ilk kitabı yayınlanır Ilgaz'ın: “Yarenlik”! Sabahattin Ali'nin de övgüyle bahsettiği bu şiir kitabını 1944 yılında yayınlanan “Sınıf” adlı ikinci şiir kitabı takip eder. Devrim yayınlarından çıkan bu kitap ancak 25 gün satışta kalabilir. “Sınıf” kitabı sıkıyönetim kararıyla toplatılır! Rıfat Ilgaz ise komünizm propagandası yapmak suçundan her yerde aranmaktadır! Oysa kitabın komünizm propagandasıyla uzaktan yakından alakası yoktur. Sınıf, düşünüldüğü gibi sosyolojik bir terim olarak değil, aynı zamanda öğretmen olan Rıfat Ilgaz'ın öğretmenlik günleriyle ilgili yazdığı şiirleri işaret etmesi dolayısıyla masum bir başlık olarak kullanılır! Devrim Kitabevi'nin adı ise, yayınevinin sahibi olan İhsan Devrim'den gelmektedir! Bir de buna kitabın kapağının kırmızı olması eklenince, vay Rıfat Ilgaz'ın haline!

“Çocuklarım” adlı şiirinde geçen “Çoğunuz semtine uğramaz oldunuz mektebin / palto, ayakkabı yüzünden” dizesinden dolayı, ülkemizdeki zenginler aleyhine ve bu zümreyi ortadan kaldırma gayesiyle yazıldığına kanaat getirilerek Rıfat Ilgaz'a dava açılır ve dava sonucunda 6 ay hapis cezasına çarptırılır! Bu, Rıfat Ilgaz'ın hastaneler ve hapishaneler arasında geçecek olan ömrünün, ilk dalgasıdır!

Altı ay hapis yatıp cezaevinden çıktığında ise ne sağlığı ne de parası kalır Ilgaz'ın. Ona engel olmak isteyen, sadece sanatla uğraşması gerektiğini söyleyen Muallim Mektebi'nin müdürü Sadettin Bey'in de dediği gibi öğretmenlik mesleği elinden alınır Rıfat Ilgaz'ın. Çok sevdiği sınıfına ve çocuklarına bir daha da kavuşamaz ne yazık ki.

Öğretmenliği elinden alınan Rıfat Ilgaz, Sabahattin Ali ve Aziz Nesin ile beraber Markopaşa Gazetesi'ni çıkarır. Haftada bir, Cuma günü çıkan bu gazete sürekli toplatılmasından dolayı “toplantılmadığı zaman çıkar” ya da “yazarları hapishane olmadığı zamanlarda çıkar” ibaresiyle fırsat buldukça çıkmaya devam eder. Dergi kapatılınca, Merhumpaşa, Malumpaşa, Yedi-Sekiz Hasan Paşa, Hür Markopaşa, Bizim Paşa adlarıyla yine okuyucusuyla bulu-

şur. Aziz Nesin ile beraber “Al Sözü’nü Geriye” başlığıyla yazdıkları yazının alt başlığı “Bir perdelik manzum piyes” başlığını taşır ve milletvekili kavgaları ad vermeden bu piyese konu edilir. Aynasızlar her zaman olduğu gibi yine peşindedir Rıfat Ilgaz’ın. Dergilerde çıkan bu yazılardan sonra Ilgaz’a yine cezaevi yolu görünür. İkinci kez cezaevine girip sayılı günlerini doldurduktan sonra Sabri adında bir mahkûma “Nasıl olsa iki gün sonra yine gelirim,” diyerek yatağını teslim eder. Öyle de olur!

Cezaevinden çıktığında ise İlhan Selçuk ve Turhan Selçuk’un çıkarmış olduğu “Dolmuş” adlı mizah dergisinde iki ay geç eklendiği için “yedek lastik” anlamına gelen “Stepne” takma adıyla yazılar yazar. Dolmuş’un “Birinci Vites”i Çetin Altan, “Kriko”su ise Aziz Nesin’dir!

Hastane ve hapishane arasında gidip gelen yaşamını “Bizim Koğuş” adıyla Dolmuş Dergisi’nde yayınlar Rıfat Ilgaz. Öğretmenlik ve öğrencilik yıllarıyla ilgili anıları hikâyeleştirdiği yazılarda ise bir eğitimci olarak kopyanın, ezberin ve uydurma saygının yergisini yapar! Kara mizah şeklinde yazdığı bu yazılar halk tarafından çok sevilcek ve karşımıza Hababam Sınıfı olarak çıkacaktır!

Dolmuş adlı mizah dergisinde yayınlanan Hababam Sınıfı’nı okuyanlar arasında yirmi yaşında genç bir tiyatrocu vardır. Amatör tiyatro yapan bu genç delikanlı, 1963 yılında Rıfat Ilgaz’a bir mektup yazar ve arkadaşlarıyla birlikte Hababam Sınıfı’nı oyunlaştırmak istediğini yazar. Rıfat Ilgaz yirmi yaşındaki genç tiyatrocuyu kırmaz ve bunun üzerine Karamürsel’de üçüncü sınıf bir otel odasında kendi daktilosu olmadığı için bir kâtibin daktilosunu kiralayarak Hababam Sınıfı’nı oyunlaştıtır. Hababam Sınıfı’nın oyunlaştırılması isteyen yirmi yaşındaki genç tiyatrocuya ise Zeki Alasya’dır!

Rıfat Ilgaz, değil Zeki Alasya, Türk Tiyatrosu’na ve Yeşilçam Sineması’na nice ustalar kazandırmış olsa da hasret kaldığı çocukları asla unutmaz ve anılarını yazmak için gittiği memleketi Cide’ye döndüğünde, oradaki çocuklara tiyatro çalışmaları yaptırır. Öyle ki yönettiği oyun ödül bile kazanır. Tiyatroya son derece tutkulu olan Rıfat Ilgaz, hapishane ve hastane arasında gidip gelirken yapılan bir röportajında son eserinin bir tiyatro eseri olmasını istediğini söylese de, sıkıyönetim tarafından tekrar gözaltına alınır ve yaşadıklarını, “Kırk Yıl Önce, Kırk Yıl Sonra” ve “Dördüncü Bölük” kitaplarında yazarak memleketinde hiçbir şeyin değişmemiş olduğunu yazmış olduğu kitap-

larıyla kendi dağımın eteklerinden akıtacaktır. Tıpkı Can Yücel’in dediği gibi:

“İlgaz, Anadolu’nun, sen yüce bir dağısın

Eteklerinde kitaplar!”

Kastamonu Belediyesi, 2 Mayıs 1991 yılında Rıfat Ilgaz’ın Cide’de öğrenciyken oturduğu evin bulunduğu Karaağaçlık Sokağı’na, Rıfat Ilgaz adını verir. Bu sokak, her şeyin başladığı “Sazını Çalana” şiirini yazdığı sokaktır! 1992 yılında da Bakırköy Belediyesi tarafından yapılan kültürevine adı verilir Rıfat Ilgaz’ın. 1993 yılında Rıfat Ilgaz Kültürevi’nin olduğu Bahçelievler, Bakırköy’den ayrılıp kendi belediyesi kurulunca seçimi kazanan Refah Partili belediye başkanı, Rıfat Ilgaz Kültürevi’ni, Necip Fazıl Kısakürek Kültürevi olarak değiştirir. Toplumu ikiye bölmeye çalışan zihniyet, bu kez Nazım Hikmet’i değil, onu okuyup şiire başka bir yön veren Rıfat Ilgaz’ı toplumun önüne koyar. Oysa Rıfat Ilgaz, Necip Fazıl’ın ölüm haberini radyodan duyduğunda çok hüzünlenir ve Necip Fazıl’ın “Kaldırımlar” şiirini ezbere okumaya başlar. Bu bilgi, değerlerimizi birbirine düşürmeye çalışan ve bu yolla toplumu ayrıştırmaya çalışanlara karşı asla unutulmalıdır.

Rıfat Ilgaz, tehlikenin farkında olup Kültürevi’nin adını değiştiren belediye başkanını mahkemeye verir. Çünkü onun için önemli olan “Rıfat Ilgaz” adı değil, değerler üzerinden toplumu ayrıştırmaya çalışılmasına engel olmaktır. Rıfat Ilgaz, toplumun nereye götürülmeye çalışıldığını çok iyi görse de, mahkemeye vermesinden beş altı

(Rıfat Ilgaz, Asım Bezirci’yle)

ay sonra Madımak’ta yazarlar, aydınlar katledilir! En sevdiği arkadaşı Asım Bezirci de ne yazık ki yakılanlar arasındadır. Asım Bezirci’nin öldüğü duyan Rıfat Ilgaz, Cum-

huriyet Gazetesi’ne “Artık yaşam yalama oldu” der ve bir gün sonra koca yüreğin kalbi durur. Bugün Rıfat Ilgaz’ın mezarı Asım Bezirci ile yan yanadır. Tıpkı hayatında hep yanında olduğu gibi!

Kültürevi davasına ne mi oldu? Ilgaz’ın ölümüyle dava düştü! Rıfat Ilgaz, “Kırk Yıl Önce, Kırk Yıl Sonra” kitabında kırk yılda hiçbir şeyin değişmediğini gözler önüne dökeli neredeyse kırk yıl oldu. Birileri hâlâ aynı soruyu ısıtıp ısıtıp önümüze koyuyor:

Osmanlı’dan yana mısın Cumhuriyet’ten yana mı? Sağcı mısın yoksa solcu musun? Necip Fazıl’ı mı seversin Nazım Hikmet’i mi, Rıfat Ilgaz’ı mı?

Yıllarca yargılandı o güzel öğretmen Rıfat Ilgaz! Hapishanelerde, hastanelerde geçti neredeyse bütün hayatı. 72 yaşındayken bile memleketi Cide’de gözleri bağlanıp sokak sokak komünist diye dolaştırıldı. Evi kurşunlandı ama o bütün bu olanlara inat korkmadı. Balkonun ışığını da açarak memleketinin dağları gibi göğüs gerdi bütün güçlülere... Ta ki en sevdiği dostu Asım Bezirci ve diğer dostları Madımak’ta yakılana kadar! Kalem her zaman dayandı ama kalbi dayanamadı Rıfat Ilgaz’ın. Hapishanelerde, mahkemelerde sorguya çekilip onlarca savunma vermekle geçse de bütün hayatı, siz o güzel öğretmenin en güzel savunmasını “Okutma Üzerine” adlı şiirinde bulabilirsiniz. Birileri okumadığı için böyle oldu ya hep!

Okutma Üzerine

Sınıf’ın ozanırım mimli,

Hababam Sınıfı’nın yazarıyım ünlü.

Kim ne derse desin?

Çocuklar için yazdım hep!

Canım yansın diye

İşimden atarlar sık sık,

Acısını hep çocuklar çeker...

Kendi öz çocuklarım,

Benden önce.

Şunu demek istiyorum!

İki iş tuttum ömür boyu köklü.

Çocukları okutmaktı ilk işim,

İkincisi,

Yazdığımı çocuklara okutmak.

Ne gençlerden, ne çocuklardan

Bir yakınmam yok

Arap’ın dediği doğru:

“Çocuk mazbut...”

Memleketse görülüyor işte,

Güllük gülistanlık...

Ne var ki güllerin dikenini çok!

NÂZIM HİKMET'İN SEVMEDİĞİM ŞİİRİ!

Haydar ERGÜLEN

Nazım Hikmet biyografileri içinde, hem kaynak olarak yararlandığım hem de edebi bir yapıt olarak okuduğum, Va-Nu'nun yazdığı *Bu Dünyadan Nazım Geçti*'nin (KırmızıKedi Y.) yeri başkadır. İlk baskısı 1965'de yapılan bu kitabın yazarı, şairin yakın gençlik ve dava arkadaşı Vala Nureddin, gazeteci ve edebiyatçıdır. Kitabında da Nazım'la olan arkadaşlıklarını, yoldaşlıklarını lezzetli ve heyecanlı bir biçimde aktarır. İlkgençliğimde ve ortayashılığımnda iki kez okudum bu kitabı, çok şükür ne kitabın tazeliği ne de benim sosyalizm heyecanımız değişmişti, aynıydı.

Vala Nureddin, Bağdat Valisi'nin oğlu, Nazım Hikmet de paşa torunu olarak önce Kuvayı Milliye'ye katılmak için Ankara'ya giderler, Bolu'da öğretmen olarak görevlendirir onları Kemalist hükümet. 8 ay sonra da Bolu'daki tutucu çevrelerin baskısı sonucu görevden alınırlar. Cepheye de yollanmazlar. Bunun üzerine gerek İstanbul'dan İnebolu'ya vapur yolculuklarında tanışukları, Berlin'den Ulusal Kurtuluş Savaşı'na katılmak için gelen Spartakist Türk öğrencilerin anlatımları, gerekse de Bolu'da kaldıkları sürece okudukları marksist risalelerle, sosyalizme ilgi duyarlar. Ve 1917 Bolşevik Devrimi'ni görmek, yaşamak için Batum'a, oradan da Moskova'ya giderler.

Moskova'da Üçüncü Dünya ülkelerinden, Türkiye Cumhuriyeti gibi bağımsızlığını yeni kazanmış uluslardan, sosyalizm sempatizanı, yurtsever, antikapitalist, antifaşist gençler için kurulan KUTV, Doğu Halkları Komünist Üniversitesi'ne yazılırlar. Nüzhet'i de burada tanır. Daha doğrusu Batum'a gelen Türk komünistlerinden Muhittin Bey tanıştırır onları. Şair, Nüzhet'e aşık olur. Kaldıkları öğrenci yurdunda bir süre sonra “devrim nikahlı” bu iki yoldaşa biraz daha büyükçe bir oda verilir. Bir ara Nazım Hikmet, Nüzhet'in Türk asıllı yakışıklı, yapılı bir delikanlıya aşık olduğunu düşünerek onu kıskanır. Bir süre sonra da Nüzhet hastalanır ve o yılların Moskova'sındaki tedavilerden sonuç alınamaz. Bunun üzerine Türkiye'ye dönmek ister, çünkü ciddi bir hastalığı vardır, fakat şair sevgilisini bırakmak istemez. Sonunda Nüzhet, akrabası olan Muhittin Bey'in yardımıyla Moskova'dan İstanbul'a gelir.

Memet Fuat, Piraye'nin oğludur ama Nazım Hikmet tarafından yetiştirilmiştir. Baba diye de onu bilir. Memet Fuat'ı 12 yaşındayken görmüştüm DE Yayınevi'nde ve çocuk aklımla “ne kadar da babasına benziyor!” diye düşünmüştüm. Nazım Hikmet de kızıl saçlı, mavi gözlü bir devdi ya. Piraye'nin oğlu olduğunu yıllar sonra öğrenecektim. Ne gam, kültürel babalık mı diyorlar ona, bazen biyolojik babalığın pabucunu dama atarmış! Buna da en “kültürel” örnek Memet Fuat olmalı. Elbette babası konusunda hem bir evlat hem de önemli bir denemeci ve yazar olarak en kapsamlı yapıtlara imza atmıştır. Onun da Nazım Hikmet'le ilgili kapsamlı, doyurucu, benzersiz yapıtlarını okudum. Edebiyat araştırmacısı ya da tarihçisi değilim, “Mavi Gözlü Dev” şiirinin Piraye için mi yazıldığı tartışmasına girmeyeceğim. Fakat şiirin tonuna, anlattığına bakılırsa Nüzhet Hanım'a yazılması daha güçlü bir olasılık olarak görünüyor. “Zengin bir cücenin koluna girmesi” filan...

Yine Va-Nu'nun kitabından okuduğuma göre, Nazım Hikmet yıllar sonra İstanbul'da bir tiyatrodaki karşılaşır Nüzhet Hanım'la. Bürokrat ya da zengin görünüşlü bir adamın kolundadır. Onun kendi karısı olduğunu söyler, Nüzhet de bu adamla evlendiğini belirtir. Şair de “Mavi Gözlü Dev”i bunun üzerine yazar bildiğim kadarıyla. “*O mavi gözlü bir devdi*”r ve “*minnacık bir kadın*” sevmiştir. Kadın mini minnacıktır, rahata acıkmıştır, devin büyük yolunda yorulup, zengin bir cücenin kolunda “*bahçesinde ebruli hanımeli açan o ev*”e girmiştir. Ve o ev “*dev gibi sevgilere mezar bile*” olamayacaktır. Çünkü sevdiği kadın “bir dev gibi seven dev”i terk etmiş ya da ondan korkmuş, çekinmiş her neyse, başkasıyla yaşamayı seçmiştir.

Güzel şiirdir, şarkısı da güzeldir, tartımı, ritmi, sesi, ahengi, yalnlığı, müziği, sesi, biçimi de yeni ve güzeldir. Gelgelelim Nazım Hikmet'e yakışmaz, yakıştıramam bir türlü. Ne o mavi gözlü bir devdir çünkü ne de sevgilisi mini minnacık bir kadın! Elbette en başta şair olarak, Türkçenin Yunus Emre'den sonraki en büyük şairi olarak, Pablo Neruda gibi, Necip Fazıl gibi megaloman biri de olmadığı halde, kendisini “dev” olarak görmesini yadırgarım önce, tabii kadını da mini minnacık diye küçük görmesini, aşağılamasını da. Hiç kuşkusuz Nazım Hikmet'i Nazım Hikmet yapan aynı zamanda komünist oluşudur. Kadına böyle yaklaşmak komünist öğretiyeye de, değerlere de aykırıdır. Tutucu, gelenekçi bir şair gibi davranmış burada. Biraz “maço” davrandığını da eklemeliyim. Bu

nedenlerle “Mavi Gözlü Dev” şiirini, teknik, biçim, söyleyiş, yenilikçilik açısından beğendiğim halde, ne yazık ki söyledikleri beni politik olarak rahatsız eder. Poetik olarak diyelim güzel bir şiirdir ama politik olarak Nazım Hikmet'e de, dünya görüşüne de uzak, aykırı, yakışmayan bir şiirdir.

Şevket Süreyya Aydemir, Nazım Hikmet ve Va-Nu ile KUTV'da öğrenim görüp Türkiye'ye döndükten sonra tutuklanır. Hapishanede Kemalist olur. Sonra da bilindiği gibi Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Vedat Nedim Tör, İsmail Hüsrev Tekin ve Burhan Asaf Belge gibi isimlerle “Kadro” dergisini çıkarır. Kemalizm'in bir ideolojiye dönüşmesi, kalıcı olması düşüncesiyle çıkan “Kadro”nun yayımı 1932-34 arasında 2 yıl sürer, 36 sayı yayımlanır. Nazım Hikmet ünlü “Salkımsöğüt” şiirini başta Şevket Süreyya Aydemir olmak üzere, yolundan dönenler için yazar. Aydemir, Nazım Hikmet'in de Kemalist olması için çok uğraşır, ama çabaları sonuç vermez. Onun, Nüzhet Hanım'ın, şairin “hayatının sonuna dek tek sevgilisi olduğu”nu söylemesi, “ötekiler ise hep arzu” demesi bana hayli romantik geliyor. Nazım'ın hayatını, aşklarını düşününce bir gerçeklik payı bulamıyorum bu sözlerde. Kaldı ki KUTV'daki gençlik yıllarından sonra apayrı hayatlar sürmüş üçü de. Aydemir, Kemalist yönetimin emrinde, Nazım hapislerde, Nüzhet Hanım evli barklı, işinde gücünde...

Nazım Hikmet tepeden turnağa şairdir, tepeden turnağa komünisttir, tepeden turnağa aşıktır. O nedenle Nazım Hikmet'in şiiri deyince hemen akla aşk ve komünizm gelir. İlkinde kadınlara, ikincisinde diline, dünyaya, insana, doğaya, hayvanlara, emekçilere, yoksullara ve elbette ülkesine duyduğu aşkı bütün boyutlarıyla yazmıştır. Aşkın ve komünizmin evrenselliğini belki en iyi dile getirenlerdendir. Bu nedenle de ister Nüzhet'e yazmış olsun, ister Piraye'ye, Münevver'e, Vera'ya, biz artık onu Nazım'ın aşkı diye okumayız. Kendi aşklarımızı, ayrılıklarımızı anlamaya ve anlamlı kılmaya çalışırız o şiirlerle. Aşk da kalır, şiir de, insanlar değişir sadece!

MAZLUM ÇİMEN'LE SÖYLEŞİ

Mertcan KARACAN

“Sadece kalabalığız. Bu kalabalık ne zaman halklaşırsa ancak o zaman güzel şeyler olabilir.”

Balet, oyuncu, besteci, ses sanatçısı... Biz Mazlum Çimen'i bu sıfatlarıyla tanıyoruz ama ben hepsinden önce çocuk Mazlum Çimen'i sormak istiyorum. Bize çocukluğunuzdan bahsedebilir misiniz?

Çocukluğumun kalabalık ama çok sakin geçtiğini hatırlıyorum. Yani nasıl oluyor, hem kalabalık hem de sakin? Bir kere, İstanbul kalabalıktı. Şimdiki kadar değilse bile kalabalıktı. Ayrıca evimize gelenlerin sayısı... Gelenimiz, gidenimiz çok olurdu bizim. Onların entelektüel olmaları ki sonradan öğrendik biz bu entelektüel kelimesini, beni çok mutlu ederdi. Çok keyifliydi o yıllar. Çevremdeki herkes beni bir aşk çocuğu olarak görürdü ki gerçekten öyleydim. Çok şanslı olduğumu düşünüyorum bu yüzden.

İstanbul'da doğmadınız ama, değil mi?

Yok, hayır. Maraş Elbistan'da doğdum ben. Elbistan'ın Sevdilli köyünde... Köken olarak ise Dersim Hozatlıyız. Bir dönem Adana Kadirli'de bulunduğumuz oldu, daha sonra İstanbul'a göç ettik. Çok güzel yıllardı o yıllar. Yokluğun içinde yaşıyorduk ama yokluğu hissetmiyorduk. Öyle bir güzellik vardı. Bizi o anlamda karamsarlığın çukuruna itecek hiçbir şey yaşamadık.

Çocukluğunuzda sizi etkileyen bir oyuncağınız oldu mu? Yani bugünden baktığınızda hayatınıza etki ettiğini, sizi sanata yönlendirdiğini düşündüğünüz bir oyuncağınız...

Biz kendi oyuncağını kendisi üreten son kuşağız. Tahtadan kılıçlar, telden arabalar... Neler neler yaptık! O kuşak artık yok. Mesela ben tahta atımı çok iyi hatırlıyorum,

üzerine kum falan döktüğümü. Ama evdeki oyuncağım curaydı, bağlamaydı. Babamın curasıyla oynardım en çok, onunla haşır neşir olurdum. Galiba beni onlar yönlendirdi. Müziğe nasıl başladığımı aslında her zaman soruyorlar ama bilmiyorum ki! Bu soru, “Annenle ne zaman tanıştın?”, “Babanla ne zaman tanıştın?” gibi bir soru benim için. Bu aletler hayatımızın temelinde yer etmiş.

Özellikle babanız Nesimi Çimen'in hayatını göz önünde bulundurunca isminiz bana çok manidar geliyor. Sonuçta “mazlum”, “haksızlığa uğrayan, kendisine zulmedilen, zulüm gören” demek. Bir hikâyesi var mı isminizin? Sahiden bu amaçla mı verilmiş?

Hayır, hayır. Böyle bir amaç yok. Ben çocukluğumda çok sessizmişim. Eve gelip gidenler “Ya,” derlermiş, “ne sakin bir çocuk.” Öyle öyle Mazlum kalmış adım. Aslında önce Fakir koyacaklarmış ama böyle olunca Mazlum'da karar kılmışlar. Yani ismim ortak paydada buluşulan bir isim olmuş bizim köyde, Sevdilli'de... O kadar.

Soldan sağa: Mazlum Çimen, (baba) Nesimi Çimen, (anne) Dilber Çimen

İstanbul'a gelişiniz hangi yıllara rastlıyor? Sanıyorum, konuk olduğunuz bir televizyon programında anlatmıştınız: Ailenizin İstanbul'a göçünde Yaşar Kemal etkili olmuş.

Dediğim gibi, biz önce Maraş Elbistan'dan Adana Kadirli'ye geçiyoruz. Kadirli'de oturuyoruz bir dönem. Sonra babam Almanya'ya gitmeye karar veriyor. O dönem Almanya'ya göç var. Ellilerin sonu, altmışların başı... Yaşar Kemal de babamın Kadirli'den tanıdığı biri. Babam diyor ki Yaşar dayıya, “Ben Almanya'ya gitmek istiyorum. Bana yardımcı

olur musun?” O da babamı alıp İstanbul'a getiriyor. Hatta Yaşar dayı, babamı burada Behçet Kemal Çağlar'a emanet ediyor. Diyor ki Behçet Kemal'e, “Nesimi benim arkadaşım. İstanbul'da kalacak yeri yok. Bir süre sende kalsın.” Bu sırada babam, yurtdışına çıkabilmesi için gereken işlemleri yapmaya başlıyor. Ayrıca sağlık raporu falan istiyorlar babamdan... Ve babamda bronşit çıkıyor. Bronşiti yüzünden izin alamıyor adamcağız, Almanya'ya gidemiyor. Böyle olunca babam da “Madem dönmeyeyim Kadirli'ye, evi İstanbul'a taşıyayım, burada yaşayayım.” deyip Zeytinburnu'nda bir ev tutuyor. Sonra Yaşar dayıyla ikisi Kadirli'ye dönüp burada kamyon kiralyorlar. Babam eşyaları kamyonla yüklettiği gibi yeniden İstanbul'a geliyor. Geliş o geliş.

Evinize gelenlerin ne denli entelektüel insanlar olduklarından bahsettiniz. Ayrıca Yaşar Kemal gibi büyükle-
rimizle abi-kardeş, dayı-yeğen, usta-çırak ilişkilerine varan yakınlıklar yaşamışsınız. Bu günden o günlere şöyle bir baktığınız zaman Yaşar Kemal gibi “demirin tuncuna, insanın piçine kaldık” diyesiniz herhâlde geliyordur.

Of... Tabii tabii... O söz zaten kökenimizde olan bir sözdür. Yaşar Kemal'le bilinir ama bizim o tarafların, o yörelerin çok yaygın, çok eski sözlerindendir. Sonra Yaşar dayı onu epey bilinir hâle getirdi. İyi oldu tabii. Bu günlerde bu sözü daha iyi anlıyorum. Nasıl desem? Bu benim açımdan hem zenginlik hem de sıkıntı... Bazen çok sıkılıyorum günümüzden.

Öğrenim hayatınız... Biraz bundan bahsedebilir misiniz? Konservatuvara girişinizden, o yıllardan...

Ben ilkokulu burada, İstanbul'da okudum. Sonra ilkokul beşe geçtiğim yıl sanırım, etnomüzikolog Ahmet Yürür ki aynı zamanda aile dostumuzdu, benim konservatuvar okumamı istedi. Biz konservatuvarın ne olduğunu bile bilmiyorduk o yıllarda. Sonra Ahmet abi bu konuyu Can babaya açmış, Can Yücel'e... Can Yücel de babama söylemiş, “Bu çocuk konservatuvara gitsin.” demiş. Ama babam ben okula girerken de diplomamı alırken de burada değildi, yurt dışındaydı. Yasaklanmıştı ülkeye girişi. İşte böyle... Can Baba'nın önyak olmasıyla beni konservatuvara gönderdiler. Seçerek gitmedim yani. Hatta Can babaya “Buradan çıkınca ne olacağım?” diye sormuştum, o da bana “Artist olacaksın.” demişti. O yıllarda biz artist

diye bir Yılmaz abiyi biliyoruz, Yılmaz Güney'i... Hemen gözümde o canlanmıştı. Okulda bir süre keman okudum, sonra kemandan baleye geçtim. Otuz iki sene balet olarak dans ettikten sonra emekli oldum. Şimdi emekli balet olarak müzik yapıyorum.

Biraz imge yüklü bir soru olacak ama... Bana göre gerçek sanatçılar ülkelerini ve dolayısıyla dünyayı ayakta tutan görünmez sütunlardır. Haritaya baktığımızda onları göremeyiz ama onlar aslında hep oradadır. Ben Çimen ailesinin de o sütunlardan biri olduğunu düşünüyorum. Siz ne dersiniz bu konuda?

“Görünmez sütun” tabiri çok hoşuma gitti, çok güzelmiş. Teşekkür ederim. Ben bunu aslında bir kültür devrimi olarak görüyorum. Çünkü kalaycı ve halk ozanı bir baba, balet bir oğlan, piyanist bir torun... Bu kültür devrimi değilse nedir ki? Biz bu devrimi yaratmış ve aynı zamanda başarmış bir aileyiz. Böyle bir aileye sahip olduğum için gururluyum.

Babanızın halk ozanı olması, sizin keman bölümünü bırakıp baletliğe adım atmanız... Kuşak çatışması şöyle dursun, neredeyse Doğu-Batı çatışması yaratabilecek zıtlıkta bir durum bu. Babanızın ilk tepkisi ne oldu? Karşı durdu mu size?

Babam beni konservatuvarda keman okuyor olarak bildiği için yıllar sonra yurt dışından dönünce “Nasıl gidiyor keman?” diye sordu, ben de pat diye “Kemanı bıraktım.” dedim. Ben böyle deyince o, okulu bıraktım sandı; ifadesi değişti. “Okulu bırakmadım,” dedim, “kemanı bıraktım.” “E ne yapıyorsun şimdi?” dedi. Dedim, “Ben baleye geçtim, bale okuyorum.” “Bale ne?” diye sordu. “Bale,” dedim, “dans türü. Dans ediyorum. Dans bölümüne geçtim.” Ben böyle dedikten sonra bir süre sustu. Susunca çok kızdı sandım. Dedim, “Ne oldu? Kızdın mı bana?” Şöyle bir baktı yüzüme, “Nerede mutluyusan orada yaşa.” dedi. Böyle aydın bir insandı babam. Karşı durduğu bir an bile olmadı. Benim her yerde, her zaman en büyük destekçim oldu o. Yurt dışından bana bale taytları alırdı. Hatta Paris’e gittiği zamanlar Abidin Dino’da kalırdı, çok yakın arkadaştı onlar, Abidin Dino bile bana altı yedi sene boyunca Paris’ten bale taytları kargoladı. Bazen de annem örerd, kendi elleriyle.

Sanatın farklı alanlarında eserler üretip, icralar sergileyip hepsinde birden başarılı olmak zor olsa gerek. Siz ki bunun üstesinden gelmiş ender değerlerimizdensiniz. Bundan dolayı yorgunluk duyduğunuz bir dönem oldu mu?

Yorması mümkün değil, hatta bence bulaşmazsan yorulursun. Bir şeyi yapmalı ve tam yapmalı, diye bir algı var. Evet, belki doğru. Bir tane yap ama tam yap, derler. Ama ben sanatçı olmanın yollarını ararken kendi kendime hep şunu sordum, hatta İhsan Yüce’yle de çok tartıştık bu soruyu: “Tek bir alanın sanatçısı olmak mı yoksa sanatçı olmak mı?” Bana göre bir sanatçı, sanatının dışındaki alanlara mesafeli durmamalı. Gerekirse hepsinden aynı anda beslenmeli. Bizde mesela halk müziği sanatçısının klasik müzikle, klasik müzik sanatçısının halk müziğiyle ilgisi yok. Tiyatrocu, heykeltıraş; heykeltıraş, tiyatrocuyu tanımıyor. Popçular rockçılara, rockçılar popçulara karşı... Bunu ben anlayamıyorum! Böyle bir şey olamaz, olmamalı! Benim böyle bakmamın nedeni çocukluğumda evimize gelenlerin zenginliği olabilir, bilmiyorum. Ressamından dansçısına, şairinden yazarına, heykeltıraşından sinemacısına bütün insanlarla iç içeydik ve bu beni çok besledi. Böyle olunca bütün sanat dallarıyla ister istemez dirsek temasında oldum. Mesela bir dönem resim sanatını komşu yaptım hayatuma. Sonra heykele merak sardım, heykelle uğraştım. Seramikle ilgilendiğim dönem oldu, Şevket Altuğ ile beraber seramiğe merak sardık. Yani, az ya da çok, her sanat dalıyla ilgili fikir sahibi olmaya çalıştım. Bunlar beni hiçbir zaman yormadı ki! Aksine besledi, zenginleştirdi. Bu zenginliğim sayesinde olsa gerek, yaşadığım her sıkıntıdan bir kardelen çiçeği gibi sıyrılmasını bildim.

Sanatların, sanatçıların ayrışmasından bahsettiğiniz için özellikle sormak istiyorum. Örneğin Batı müziğiyle yeni yeni tanıştığımız dönemde bağlamayı elimizin tersiyle hemen itiverdik. Bağlamaya kıyasla gitar bize daha duruşlu, daha havalı geldi. Bu ayrışmalar, kendi kimliğimizi ya da kendi kültürümüzü terk etmeye bu denli yatkın oluşumuzun bir sonucu olabilir mi? Yani bir tarafa sarılabilmemiz için öbür tarafı mutlaka ötelememiz gerektiğine inanıyoruz.

Buna Batı özentiliği diyerek klişe bir cevaba sığınmak istemem. Biz sadece bazı şeyleri çok geç fark eden ve fark eder etmez o şeyin içini hızla boşaltan bir milletiz. Böyle bir yapımız var. Bağlamaya gelince... Aslında bağlamanın

ötelendiği hiçbir dönem yoktur, olmamıştır. Bu hep yanlış algılanır. Mesela bir ara Halk müziğinin yok olmaya başladığı konuşuluyordu. Yok öyle bir şey. Halk müziğinin bitmesi için halkın bitmesi lazım. Ben şöyle bakıyorum bu olaya: Sadece kameranın yönü değişti, kameranın gösterdiği şeyler değişti. Halk müziğinin ya da bağlamanın tu kaka edildiğinden falan bahsediyoruz ama bu ülkede rekor satış hâlâ bağlamada. Her yıl bir milyonun üzerinde bağlama satılıyor bu ülkede. Mümkün değil, bu ülkede bağlamayı ya da Halk müziğini yok saymak ya da ötelemek. Ama şöyle de bir şey yok değil, evet. Elimize bağlama değil de gitar aldığımızda daha farklı bir yerde görüyoruz kendimizi, daha entelektüel görüyoruz. Çünkü bağlama bizde hâlâ şu noktada: Türk sinemasındaki görüntüyü hatırlayalım: Haydarpaşa Garı’nda trenden inen bir adam, elinde tahta bavulu, omzunda bağlamasıyla Unkapanı’na gelip yana yakıla yapımcı aramaya başlıyor... Bu gibi cahil insan profilleri çizdiler bağlama çalanlara. Halbuki biz oraları çoktan geçmiştik. Şimdi ise bağlamanın olmadığı hiçbir yer göremezsiniz. Neden? Çünkü bağlamayı etkileyen bir müzik türü ya da bir müzik yapısı yoktur ama bütün müzikleri etkileyen bir çalgıdır bağlama. Yani bağlamayla senfoninin içerisine de girersin, sanat müziğine de girersin, popa da girersin... Bütün müzik türlerini besler o. Mesele bizim bakış açımızda. Bu konuda Batının hiçbir suçu, günahı yok. Bu sorun, bizim kendi sorunumuz. Sen değerine sahip çıkmazsan olaylar gelir buraya dayanır. Batının dayattığı şeyler yok değil tabii ki ama bu daha çok bizim komplekslerimizle ilgili. Sezen’in yazdığı bir şarkı vardı. Tarkan da söylemişti. O geldi aklıma. “Başkası olma, kendin ol” der. Kısacası, bizim en önce kendimiz olmamız gerek.

“Kendimiz olmak”... Siz böyle deyince aklıma geldi. Geçtiğimiz günlerde ardı ardına türküler çalan bir mekânda otururken “Ah,” demiştim kendi kendime, “şu türküler bittiği an biz de biteriz.” Öyle bir iç çekmiştim.

Türküler bitmez. Belki biçim değiştirir ama bitmez. Neden bitmez? Bunu petrol yataklarına benzetebiliriz. En fazla fosilleşir ve bu ona değer kazandırır. Bizim şimdi yazdığımız bir türkü belki yüz yıl sonra daha bir değerlenecek. Zaten bakıldığında yüz yıl sonrasının arşivi olacak bunlar. Ben çok iyi biliyorum ki, öleceğim, gideceğim, aradan yetmiş-seksen sene geçecek, benim bütün eserlerim anonime düşecek; anonime düştüğünde zaten ister istemez onlar bir Halk müziği repertuarı oluşturacak. Bu ne demek? Ger-

çekten iyi bir eser bırakmış olursan ölmezsin, demek. Ama tabii ayağı yere sağlam basmayan eserler yok olup gidecektir, o ayrı. Sonuçta tüketime dayalı bir şey ömrünü sürdüremez. Bu benim için de geçerli, Arif (Sağ) abi için de geçerli, Ruhi (Su) abi için de geçerli, herkes için geçerli... Güncel şarkılara bakalım. Belki sahiplerine para kazandırıyorlar ama vur-kaç mantığıyla üretildikleri ve dolayısıyla hissiz oldukları için birkaç yıl içinde kayboluyorlar. Neden? Çünkü piyasaya göre üretilen eser, eser değildir. Bana bes-telerimi nasıl yaptığımı sorduklarında bunu hep şöyle tarif ederim. İçimdeki kuyudan su çekiyorum, derim. Sanatçı, içindeki kuyudan su çeker gibi üretmelidir eserlerini.

Balenin sizdeki yeri nerededir? Kendinizi ifade edebildiğiniz bir sanat dalı mıydı, elverişli miydi buna? Nedir sizin için bale?

Ben baleyi bütün sanatların bileşkesi olarak görürüm. O bütün sanatları içinde barındırır. Ayrıca çok hassas ve kırılğan bir yapıya sahiptir. Estetiktir bir defa. Yani bedeninizin yarattığı bir çizgiyi dahi hiç fark etmeden düzeltmeye çalışırsınız. İnanılmaz bir çizgi meselesidir bale. Eğitim ömrü kadar ömrü olmayan bir sanattır. Müthiş bir disiplindir. Ben baleye bütün bunları çok sonra fark edip âşık olmuştum. Sahneye çıktığınız zaman müziğin bedenle buluşması ve bu ikisi arasında oluşan ruhu yakalamak bambaşka bir şey. Hatta baleyi konuşurken biraz daha desturlu olmak gerektiğini düşünürüm, biraz daha edepli olmak gerektiğini. Çünkü o gerçekten çok farklı bir sanat dalı. Bizde maalesef hâlâ kavranamayan bir sanat. Müziğin, vücudunuza çarparak yansımadır o. O müzik, vücudunuza çarptıkça dans edersiniz. Bir kere çok iyi bir kulağa sahip olmak gerekiyor, o müziği duyabilmek ve içselleştirebilmek için. Müziğe bir saygınız olması gerekiyor. Bir bakıma müzikle birlikte eğitiliyorsunuz. Müzikle bedeninin rüzgârından da ortaya bir eser yani bale çıkıyor.

Biraz önce çocukluğunuzun o entelektüel çevresinden ve hayatınızda, hatıralarınızda yer etmiş birbirinden değerli ismin varlığından söz ettiniz. Mesela Yılmaz Güney... Yılmaz Güney denince aklınıza ilk hangi hatıranız geliyor? Neler canlanıyor gözünüzde?

Yılmaz abi deyince aklıma beni okuldan alışları geliyor. Arada bir gelip okuldan alırdı beni. O gelince bütün öğ-

renciler, bütün öğretmenler, okulun bütün çalışanları durup bizi seyrederlerdi. Ben onları öyle gördükçe “Beni ne çok seviyorlar.” diye düşünürdüm. Meğer Yılmaz abiyi görmek için beklerlermiş. Çocuk aklı işte. Düşünün ki o yıllarda her yerde sinema yoktu. Bugünkü gibi değildi. Az sayıdaydı. Bir Kavacık’ta vardı, bir Beykoz’da vardı, bir Üsküdar’da vardı... Buna rağmen onun Yılmaz Güney olduğunu herkes biliyordu. Ama biz, durumun tam anlamıyla ayırdında değildik. Bizim Yılmaz abimizdi o. Ailemizden biriydi. Büyüdükçe anladık onun koskoca Yılmaz Güney olduğunu.

Yanılmıyorsam İhsan Yüce’yle de epeyce yakındınız. İhsan Yüce, desem...

İhsan babayla ben on sekiz sene beraber yaşadım. Aynı evi paylaştık biz. Sonra ayrı evlere çıktık, sonra yeniden aynı eve taşındık, derken... On sekiz sene, dile kolay... On sekiz senemiz beraber geçti. İhsan baba bende çok önemli bir yerdedir. Benim babalığımdır o. Babam kadar emeği vardır üstümde. Belki daha fazla... Aynı zamanda Türk sinemasının beşiklerindendir, temel taşlarındandır. Bir şiirini bestelemiştim onun. “Ekmek, Şarap, Sen ve Ben” şiirini...

Oyunculüğunuzdan söz açmak istiyorum. Her alanda olduğu gibi bu alanda da çok başarılısınız. Ne zaman başladı bu serüven? Oyunculuğa ne zaman adım attınız?

Ben aslında oyuncu değilim. Kendimi oyuncu olarak addetmiyorum. Çünkü bir defa ben oyuncu olmayı hiç düşünmemiştim. 1978’de başladı bu serüven... O zamanlar Atıf abi, Atıf Yılmaz, TRT’ye dizi olarak Aziz Nesin’in “Seyahatname” adlı hikâyesini çekiyordu. Bir gün babam bana dedi ki, “Git, Atıf abin seni çağırıyor.” Ben de gittim Atıf abinin yanına, Atıf abi bana bir senaryo metni verdi. “Al,” dedi, “şunu bir oku bakalım.” Sonra ben kendimi bir anda kameranın karşısında buldum. Beş kişi başrol oynadık o dizide. Sadri Alışık, Şevket Altuğ, Erdal Özyağcılar, Zihni Göktay ve ben. Öyle büyük ustaların yanında bir anda başrol oyuncusu oldum. Bir de o yıllarda TRT tek kanal olduğu için ardından hemen şöhret geldi. Sokağa çıkamaz oldum. Ama iki sene, üç sene geçti derken şöhretin bana göre olmadığını anladım. Öyle bir hayat istemiyordum. Bu yüzden hep unutturmaya çalıştım kendimi. Sonra eşlerin, dostların teşvikiyle yıllar sonra kamerayla yeniden buluştum. Mesela Ertem Eğilmez’in Hababam Sı-

nı Güle Güle filminde yer aldım. Sonra bir sürü başka filmde, başka dizide... Aslında müthiş keyif alıyorum kamera önünde olmaktan. Çok hoşuma gidiyor. Çünkü eğlenmek için yapıyorum bunu, oynamak için değil. Ayrıca birbirinden değerli aktörümüz dururken ben kendime ne cüretle oyuncu diyebilirim ki? Ama şu an çağırırsalar yine kalkıp giderim. Dedğim gibi, çünkü keyif alıyorum.

Hayatınızın her detayı gerçekten bir mozağin parçaları gibi. Birleştikleri anda ortaya harika bir eser çıkıyor. Bunu şu nedenle söyledim: Şevkat Yerimdar dizisinde sizin adınız Bozkır, kızınızın adı Tezene... Yani burada Bozkırın Tezenesi Neşet Ertaş’a bir gönderme yapıldığı açık. Ayrıca bu “Bozkırın Tezenesi” adını Neşet Ertaş’a yakıştıran da, Yaşar Kemal... Sizin tabirinizle, “Yaşar dayınız”... Bu güzel üçgenin Neşet Ertaş köşesini sormak istiyorum size. Nasıl biriydi Neşet Ertaş?

Neşet Ertaş camsız, çerçevesiz, damsız, tavansız bir okuldu. Bir atölyeydi o. İnsanın ceketinin yakasını kaldıran bir rüzgârdı sanki. Siz anlayamazdınız ama hayatınıza bir etkisi mutlaka olurdu, mutlaka dokunurdu yüreğinize. Yeri bende çok büyüktür, çok çok büyüktür. Şu da var, bu halk Neşet’e ihanet etmiştir. Neşet gibi bir değerini anlamamakla bu ülke ona ihanet etmiştir. Türk aydını bile hâlâ anlayamamıştır onu. Bu durum beni biraz üzüyor tabi. Ayrıca dizideki o ayrıntı benim de çok hoşuma gitmişti. Teşekkür ederim, gözünüzden kaçmamış.

Gerçekten çok büyük, çok değerli bir eserinize değinmek istiyorum: “Sen Benden Gittin Gideli” Hayranı olduğum bir parçadır ve yakın zamana kadar ben bu eseri bireyin aşkıyla yoğrulmuş bir eser sanarak dinledim. Meğer babanıza ithaf etmişsiniz, değil mi?

Temelinde elbette bireyin aşkı yatıyor. Sonuçta bütün aşklar bireyseldir. Zaten içimde aşkı, duyguları yansıttığım bir parçaydı o. Sadece... Babamı kaybettiğim günlere denk gelince ona ithaf ettim. Ama bana sorarsan ben “Ekmek, Şarap, Sen ve Ben” ve “Mem û Zîn”den daha çok etkileniyorum. Bestelerimin arasında bu ikisi daha çok etkiliyor beni.

Babanız, Nesimi Çimen... Madımak’ta katledilen 35 candan yalnızca biri... Haberi ilk ne zaman ve nasıl aldınız, gibi sorularla bu trajik filmi başa sarmak istemiyorum. Sormak istediklerim sadece şunlar: Oradaki ateş ne zaman sönecek? Nereye varacağız böyle?

Yaşamak Ne Mükemmel Bir Tavır

Çağan ÖZBİLGİ

“Bir de ben vardım elinden geldiği kadar
Sözcükleri sokağınızda arayan biri”
Şükran Kurdakul

insan ağırmış, yalnızlıkça taşınmış uzaklara
ruhunun çiseleyen yerleri de varmış, masalmış biraz
biraz dürbün, biraz gözlem, biraz Antarktika

kaldırımlarından başlayarak soyuyorum –şehrimi
şehrim! gökdelenler arasında büyüyen bir tapınak
yüreği ürkek, annesi yaralı bir mürekkep balığı
acıları salladıkça yosun kusuyor –kağıtlara
ve köşesine çekilip çehremi dağıtıyor
düşleriyle benliğimi yıkan büyük acıdan

cebimde kira hüznü var –buruk bir kıştan kalan
antikalar boyunca uzuyor –aidiyetim
yüreğime sokulup zehirliyorlar –etimi
aynada tanımadığım bir adam gibi kalıyorum
: umarsız, hasta ve sakalları kirli

insanlara sokulmaktan utanan bir akrep gibi
saatlerin boynunda pitonlaşan bir akşam
potkallara iyi niyet mektupları koyuyorum
inzivam: ayartıcı. dudaklarımca aşınan kahkaha notaları–
yolların nicesini çatlatarak aşıyor
büyüdükçe atını üstüme sürüyor –zaman
tanrım! yaşamak ne mükemmel bir tavır.

SUSMALAR

Ali Rıza GELİRLİ

“Oldum olası içimde biri, tüm gücüyle hiçbir şey olmamaya çalışıyor.” (Albert Camus) Bu cümleyi okuyunca, tamamdır işte, söylemek istediğim tam da buydu dedim kendi kendime. Çünkü ben hiçbir sıfatla anılmayı, tanımlanmayı istemiyordum. Ne yazar, ne şair, ne mimar veya hukukçu, ne esnaf... Peki bana ne denirdi? Aydın denir miydi mesela? Hiç de tercih etmezdim; zira bir aydının iddialarına sahip olmadım. Entelektüel olabilir miydim, bilmiyorum. Ama bildiğim bir şey var ki, tüm sıfatlar insana sınırlar çiziyor, kendi içine kapatıyor sonra.

Sıfatlar değil mi insanın benlik alanını işgal eden; kendi özel destanına giden yola bari katlar kuran? Sıfatlar klişe üretiyor, her dönem her derde deva gibi takdim ediliyor. “Hadi ya! Portakalı bile ağız tadıyla yemek için mevsimini beklemek lazım,” diyorum kendime gülüp... Ah o sıfatlar, aksesuar gibi yakamıza takılı şeyler. Ne de çok severmişiz onları. Hepsinin bizi öğelerimize ayırmak isteyen babayiğitler olduğunu bir görebilsek... Oysa, bize ne lazım? Bu soruya pek çok yanıt verilebilir tabii. Ama benim aklıma ilk gelen yanıt, “yanında konuşmadan da anlaşabileceğimiz biri lazım”dır. O uzun uzun susuşların tadına vardığımızda, yanımızdaki kişi, aranan kişidir. Yani “aranan kan” bulunmuştur.

Susmanın tüm çeşitlerini öğrendim sanıyorum. Kimin yanında nasıl susulur biliyorum. Konuşmak gibi susmanın da bir adabı olmalı değil mi? İçinde boğulduğumuz gürültü kirliliği ortamında keşke susmanın heykeli yapılabilseydi.

Ama bazen de öyle çok susarız ki, tadını kaçıırız. Onu nereye koyacağımızı bilemeyiz. Koyacak yer bulamadığımızda konuşmanın vaktidir artık. Zannımca asıl olan susarak anlaşabilmektir; diğer canlılar gibi. Konuşunca mı insan oluyoruz; sonra savaşıyoruz; sonra barış; sonra yine savaş... Suskunluğa şiirsel anlamlar yüklemek istediğim düşünülmemeli; ona sadece anlamını/değerini teslim etmek istiyorum. Varlığını bana katık edebilmiş, içimde eriyip gidebilmiş, beni sevgili bir kadın gibi seyredebilmiş suskunluğa nasıl hayır diyebilirim ki?

Böylesi bir insanlık haline sahip olmuşken, anlamsız, kökeni belirsiz seslere neden yüz vermek durumunda olayım ki?

Beni ezberleyen kişilerle zaten gözlerimizle konuşabiliyoruz. Bu durumda susmak anlaşmanın işareti, konuşmak anlaşamamanın... Kim bilir belki de insanın insanla, insanın tabiatla barışı, konuşmaktan kurtulup susmayı hak ettiklerinde gelecek. Ama bu bir türlü gerçekleşmiyor. Çünkü insan konuşabilen bir canlı. Çoğu zaman anlaşamamak üzere konuşmuyor mu zaten. Anlaşamayınca kendini diğerinden kurtarmak istiyor. Kurtarmak istedikçe de savaşıyor.

Kuşkusuz, konuşmak insani bir nitelik, bir o kadar da dinamik, yer yer estetik de olabiliyor. İşte insanlar, susmayı da tıpkı konuşmak gibi, insani, dinamik ve estetik kıldıklarında daha da genç, güzel ve yakışıklı olacaklar. Ne dersiniz, bu bir fantezi mi?

Çoğu zaman yalnızlık ve suskunluk birbirinin içine geçmiş, birbirini besleyen şeylermiş gibi anlaşılırlar. Bu nedenle, “yalnız kalmamak için konuşmalıdır” düşüncesi yaygındır. Peki, konuşmak insanın yalnızlığını giderir mi? Hiç sanmıyorum. Hatta artırabilir bile... Mesela ben, tam da üzerime biçilmiş bir yalnızlık halindeysem, en kalabalık suskunluğumla baş başayım demektir. Bunun bozulmasını asla istemem. Bu türden susuşlarım, son kul lanma tarihleri asla geçmeyecek olan susuşlarımdır.

Susarak inmez miyiz en derin yerlerimize; parklarını, bahçelerini, dikenli, çalılık yerlerini öyle gezmez miyiz içimizin. Açılan yaralarımızı el yordamıyla, üstünkörü ya da sahici bir biçimde örtmeye çalışmaz mıyız böylece?

Suskunluğum; yol arkadaşım, yatak arkadaşım, çay arkadaşım. Aslında zor iştir suskunluğu tanımak. Hatta çoğu insan onun ismini bilir de kendisini bir türlü gerçek anlamda tanıyamaz. Oysa insanın kendi kendine kavuşmasının en garanti biçimini, en gerçek sevdaların iklimini bize susmalardan başka ne sağlayabilir ki?

Tabii, susmaları yanlış irade kullanımına kurban etmemeli. Yanlış kararlar sonucu boynumuzu öne eğmek zorunda kaldığımız susuşlarımızın yüceltilecek bir yanı yoktur. Şayet hayatı yanlış hesaplamışsam, bir ömrü yanlış hesaplarla heder etmişsem, susmalar erken gelen sonbaharın zamansız dökülen yapraklarını saydırır insana. Elbette susmaların mutlak iyi bir şey olduğunu söylemiyorum; bizi bize anlatacak, dönüp içimize bakmamızı sağlayacak, ruhumuzu besleyecek susmalardan bahsediyorum.

Temel sorun şudur: susmayla ilişkimiz ona mahkûm oluşumuzdan mı, yoksa onu tercih etmiş olmamızdan mıdır? Susmaya mahkûm olmak, cehennem azabı yaşatırken insana, tercih edilmiş bir suskunluk ya da sessizlik bulunmaz nimettir.

Ah o sevgili zaman, başlangıçta gökyüzünü maviye, yeryüzünü sessizliğe bürümek için, kalplere temiz bir aşk vurmasını sağlamak için her şeyi hazırlamıştı. İnsan geldi, bu durumu bozdu. Susmaları bir kış vurgunu gibi resmetti hayata.

Şunu anlatabildim mi bilmiyorum: susmaların her kıvrımında bir nakış zarafeti aramıyorum elbette. Ama en azından şunu söylemeliyim ki, doğayı, yaşamı, tüm canlı dünyayı, sonra diğer insanları daha iyi duyabilmek ve on-

ları anlayabilmek için önce susmalı. İnsan geldi, sessizliği bozdu demiştim; yolları, yapıları, binaları, stadyumları, salonları sese göre düzenledi; sessizlik bir ihtiyaç değilmiş gibi yapılandırıldı yaşam. Böylece tabiatla, mavinin, yeşilin, kırmızının nasıl mucizevi şeyler olduğunu unutturdu. Her tutum ses ve hız gücüyle meşrulaştırılır oldu. Hatta sestten dahi hızlı olmak “müthiş” bir şeydi.

Oysa ses kirlletirdi, aldattırdı, alet ederdi insanı kötü emellere. Düşünüyorum, hayat daha az sese, daha çok sessizliğe göre yapılandırılıp düzenlense daha iyi olmaz mıydı diye.

Yazının başında sıfatlardan bahsetmiş, onların biz insanları öğelerine ayırmak istediğini vurgulamaya çalışmıştım. Susmanın karşısı olan sesin de aynı işleve sahip olduğunu, biz insanları öğelerine ayırmakta kullanılan ilk elden sorumlular olduğunu söylemek istedim aslında. Her ikisinin de halk kültürü olarak, bireysel destanlarımızı yazmaya ket vurduğunu, klişe ürettiğini, gösteriye, egoya yol açtığını, tahakküm araçlarına dönüştüğünü söylüyorum.

Sıfatlarımız ve seslerimiz, hayatımızın anlamı; onlarsız bir hiçiz... Bu niteliğimiz bizi tüm canlılar içinde, hiyerarşi piramidinin en altına indiriyor farkında olmasak da; bu yönüyle iyi, diğer ve gerçek anlamıyla insanı trajik bir varlığa dönüştürüyor.

İşte tüm bunlardan dolayı “Oldum olası içimde biri, tüm gücüyle hiçbir şey olmamaya çalışıyor.”

NEIL ARMSTRONG İSTANBUL OYUNCAK MÜZESİ'NDE

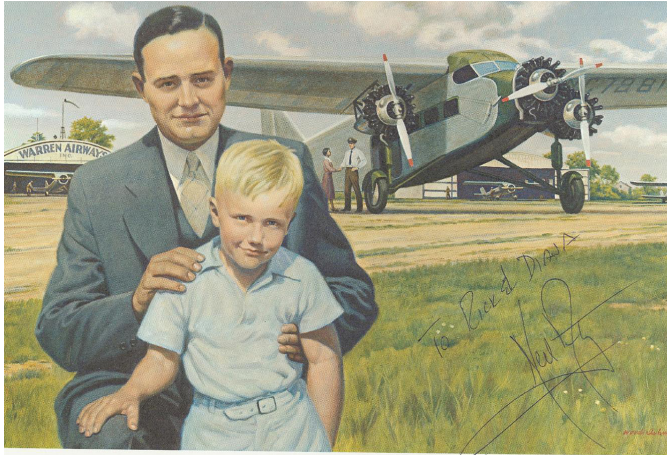
Gürol KUTLU

16 Temmuz 1969 tarihinde, Kennedy Uzay Merkezi'nden gökyüzüne yükselen Apollo 11 uzay aracının yolcuları, adlarını tarihe Neil Armstrong, Michael Collins ve Edwin Aldrin olarak yazdıracak olan astronotlardır. Araç komutanı Neil Armstrong'un sol ayakkabısı, suyun kaynama derecesinin biraz üzerindeki ay yüzeyine insanlığın ilk imzası olarak bastığında takvim yaprakları 20 Temmuz 1969'u göstermektedir.

Uzay meraklıları, Neil Armstrong'a ait tüm bilgi ve belgelere kütüphanelerden ve internet sayfalarından kolaylıkla ulaşabilirler.

Biz de uzay tarihinin ilk satırlarında yer alan Neil Armstrong'un çocukluğuna, mesleki ve özel yaşamındaki kilometre taşlarına, gölgede kalmış fotoğraflar eşliğinde göz atalım.

Neil Armstrong, çocukluk döneminden beri uçaklara ve uçmaya büyük ilgi duyar. Oğlunun bu merakını bilen babası Stephen Armstrong onu henüz altı yaşındayken uçağa bindirir.

Neil'in bulutlarla ilk tanışması...

Küçük Neil'in oyuncak filosu sadece kendi tasarladığı ahşap uçaklardan oluşur. On iki yaşındayken evinde yaptığı rüzgâr tüneli, pilotluğa ilâve olarak aynı zamanda bilim insanı olacağının habercisidir.

Astronot olacak çocuk...

Böyle bir çocuk büyüdüğünde Purdue Üniversitesi havacılık ve uzay mühendisliği bölümünden mezun olur ve araba ehliyetinden önce pilot lisansı alır. 1949 yılında ABD Donanması'na katılır ve uçuş eğitimini başarıyla tamamlayarak aynı yıl 7 Eylül tarihinde SNJ tipi uçakla havacılık literatüründe "Solo Flight" olarak bilinen ilk yalnız uçuşunu yapar. Neil'in inişinden sonra sınıf arkadaşları kravatının alt kısmını keserek donanma âdetlerini yerine getirirler. Bu uçuş, 1962 yılında astronot olan Armstrong'un ilk büyük adımıdır...

Aralarında benim de uçtuğum F-102 olmak üzere birçok jet uçağının kokpitinde onu görürüz. Özellikle süpersonik çağın öncüsü X-15 uçuşlarındaki başarısı dikkat çeker.

Neil Armstrong 1951 yılındaki Kore Savaşı'nda görev alır ve toplamda 78, sortide 121 saat uçar. Bu savaşta, 3 Eylül 1951 tarihinde "Panter" adıyla anılan Grumman F9F tipi uçakla USS Essex uçak gemisinden havalanır.

Yoğun uçaksavar ateşi altında, hedefine yaklaşırken isabet alır ve Panter'in sağ kanadı alçaktan yaklaşan saldırı uçakları için kurulan bubi tuzağına takılır. Armstrong'un, kanadında iki metreye yakın hasar oluşan uçaktan paraşütle atlamaktan başka bir şansı kalmamıştır. Kore hava sahasında vurulan yaralı Panter'i müttefiklerin bölgesine kadar başarıyla uçurur ve uçağı orada terk eder. Jet pilotlarının can simidi olan atlama koltuğunu (Ejection Seat) kullanmadaki zamanlaması ve soğukkanlılığı ABD Donanması'nda takdirle karşılanır. Armstrong kazayı sadece kuyruk sokumu kemiğinde bir çatlakla atlattır. Bu onun hem ölümle ilk burun buruna gelişi ve hem de paraşütle ilk atlayışıdır.

Astronotların Ay'a iniş eğitimlerinin önemli bir safhası, açık bir alanda Ay modülünün benzeri olan uzay aracı için planlanmış "Ay'a İniş Araştırma Aracı (Lunar Landing Research Vehicle/LLRV)" ile yapılan uçuş eğitimleridir. Armstrong, 6 Mayıs 1968 tarihinde Houston yakınlarında bulunan Ellington Hava Üssü'nde yaptığı LLRV uçuşunda, 30 m yükseklikte meydana gelen kumanda arızası sonrasında, on yedi yıl önce Kore'de olduğu gibi atlama koltuğunu ikinci kez kullanır. Üstü başı toz toprak içinde kalan Armstrong'u, kazadan yaklaşık bir saat sonra ofisteki masasında çalışırken gören arkadaşları gözlerine inanamazlar.

Neil Armstrong'un ölümle ikinci randevusu...

1966 yılında, Gemini 8 ile yapılan uzaydaki ilk kenetlenme uçuşunda, Agena adındaki araçla buluşma esnasında,

da meydana gelen çok büyük bir arızanın üstesinden gelir. Sonradan Gemini’de bir teknik kusur olduğu anlaşılır.

NASA yönetimi, Apollo 11 astrotlarından Ay’a ilk ayak basanın hangisi olacağını belirleme konusunda aylar süren bir değerlendirme yaparlar. Neil Armstrong’un gösteriştense uzak sade kişiliği, benzersiz meslek tutkusu, iş disiplini, kariyerinde yaşadığı bu üç acil durumda sergilediği soğukkanlılık ve ustalığı, aya ilk ayak basan astronot olarak seçilmesinde önem rol oynar.

Neil Armstrong Ay modülünün iniş safhasında pence-rede baktığında, Apollo 11’in uçuş bilgisayarı tarafından belirlenen iniş alanını sakıncalı bulur. Burası futbol sahası boyutlarında, dik yamaçları araba büyüklüğünde kayalarla dolu bir kraterdir. Armstrong uzay aracını derhal otomatik pilottan çıkartarak, yaklaşık on beş saniyelik yakıtı kalan Kartal’ı güvenli gördüğü bir alana manuel olarak indirir. Onun son andaki bu manevrası, Ay’a ilk ayak basan kişi olarak seçilmesinin ne kadar isabetli bir karar olduğunun kanıtıdır.

Armstrong 28 Ocak 1956 tarihinde Janet Elizabeth Shearon ile evlenir. Bu evlilikten Eric, Karen ve Mark adlarında üç çocukları olur. Neil ve Janet evlilik yıl dönümlerini, kızları Karen’in iki yaşında yakalandığı beyin kanserine 28 Ocak 1962 tarihinde yenik düşmesinden sonra hiç kutlamazlar.

1978 yılının Kasım ayında, Neil Armstrong Ohio’daki çiftliğinde küçük bir kaza geçirir. Kamyonetinin arkasına atlarken, evlilik yüzüğü kapıya takılınca sol elinin yüzük parmağı kopar. Armstrong’un parmağı, helikopter ile getirildiği Louisville, Kentucky’deki Musevi Hastanesi’nin mikrocerrahi kliniğinde başarılı bir operasyonla yerine dikilir. Ameliyattan sonra en üst eklem hariç, tüm parmak görev yapar duruma gelir. Bu olay Armstrong’un evlilik yüzüğünün yaşadığı ilk kazadır!

Neil Armstrong, gerek astronot olduğu ve gerekse emeklilik yıllarında tüm meslektaşları gibi yoğun mesai koşullarında çalışır. Yurt içi ve yurt dışı seyahatler, başta öğretim görevlisi olduğu Cincinnati Üniversitesi ve diğer üniversitelerde verdiği dersler, söyleşiler, imza günleri, özel kuruluşlarda düzenlenen toplantılar yaşamının ayrılmaz bir parçası olur. Armstrong’un NASA’da görev yaptığı dönemlerde, evine gerekli ilgiyi gösterememesini kısmen de olsa kabullenen eşi Janet, bu çalışma temposunun sonraki yıllarda da devam etmesinden artık sıkılmıştır.

1990 yılında bir iş seyahatinden dönen Neil Armstrong, Ohio-Lebanon’daki çiftlik evlerinin mutfak masasında Janet’ten bir not bulur. Bu not, otuz sekiz yıllık evli bir çiftin ayrılık belgesidir. Kopan yüzük bir daha yerine dikilemeyecektir!

Mercury, Gemini ve Apollo uzay projelerinde görev alan astronotların evliliklerinin yaklaşık %70’inin boşanma ya da ayrılıkla sonuçlanmasının bir tek nedeni olabilir. İçinde Ay’ın da bulunduğu “UzAy”la evli olmaları...

Neil Armstrong, ikinci eşi Carol Held Knight ile bir golf turnuvasında karşılaşır. Kahvaltıda yan yana oturmalarına karşın pek fazla konuşmazlar. Birkaç hafta sonra Armstrong, Carol’a telefon ederek hatırlarını sorar. Carol, bahçesindeki ölü bir kiraz ağacını kesmekle uğraştığını söyler. Astronot, yarım saat içinde elinde bir elektrikli testere ile Carol’un karşısına dikilir. İkili 12 Haziran 1994 tarihinde Ohio’da evlenirler.

Prof. Dr. Neil Armstrong’un 14 Eylül 2012 tarihinde Washington Ulusal Katedrali’nde düzenlenen cenaze töreninde, Frank Sinatra’nın sesiyle ünlenen Bart Howard’ın bestesi “Fly me to the Moon” şarkısının notaları yankılanır.

“Ay’a uçur beni

ve yıldızların arasında oynamama izin ver,

izin ver de göreyim,

Jüpiter ve Mars’ta nasıl bahar...”

Neil Armstrong dindar birisi değildir ve arkasında mezar taşı, anıt vb. yapıtlar bırakmak istemez. Bedenin yakılarak ölümsüzleşmesini tercih eder. O zaten emeklilik döneminde, yüz adet imzalı fotoğrafı karşılığında teklif edilen yüz milyon doları geri çevirerek kişiliğinin altına imzası atmıştır. Katedraldeki törenden sonra NASA Başkanı Charles Bolden’in aşağıdaki sözleri onun en büyük mirası olacaktır:

“Neil Armstrong, arkasında Ay’daki ayak izleri ve bayraktan daha fazlasını bıraktı...”

Eski donanma pilotu, kendisini Atlantik Okyanusu’nun suları ile buluşturacak olan USS Philippine Sea adındaki uçak gemisinde son kez yerini alır. Carol onu sessizce dalgalara doğru serper. Aslında Neil Armstrong’un uçuş rotasında büyük bir değişiklik yoktur. O küllerinden yeniden doğacak ve uzaydaki koltuğuna kurulacaktır...

Neil Armstrong, eşi Carol’ın kollarında...

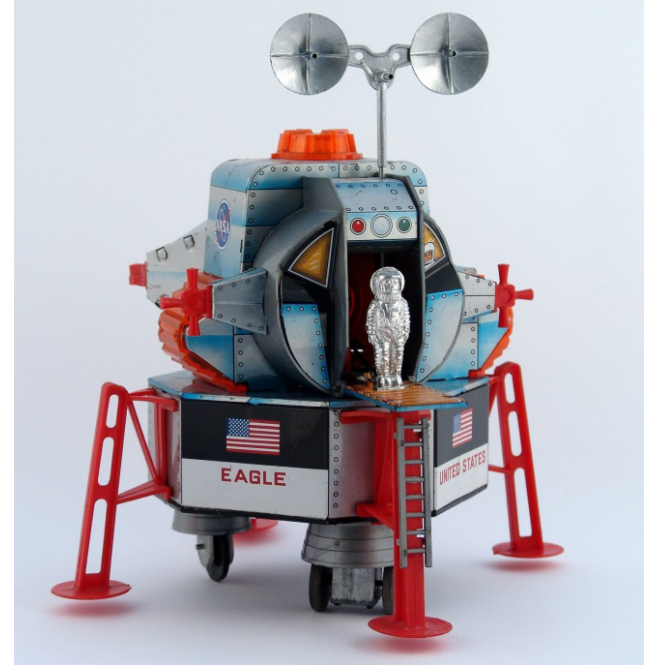
1982 yılında Çek gökbilimci Antonin Mrkos tarafından keşfedilen asteroide “6469 Armstrong” adı verilir. “6469” ile Küçük Prens’in gezegeni “B-612”nin yolları uzayda kesişmiş midir? Bunun yanıtını ancak, Galileo, Kopernik, Antoine de Exupery, Jules Verne ve NASA yetkilileri bilebilir!

“İstikbal Göklerdedir” diyen havacılık sevdalısı bir dünya lideri hayatta olsaydı, Apollo 11 mürettebatı ile tanışmak ister ve onları köşke davet eder miydi? Bence, bu cesur yürekli bilim insanlarıyla kesinlikle görüşmek isterdi. İşte bu nedenle Apollo 11 astronotları, 1969 yılındaki Ankara ziyaretlerinde 20 Ekim’de Anıtkabir’e gidip ona uzaydan selam getirdiler.

Neil Armstrong ve oyun arkadaşları Atatürk’ün huzurunda...

(Hayat Dergisi, Sayı 45, 30 Ekim 1969)

1969 yılında DSK (Daishin Kogyo-Japonya) tarafından üretilen Apollo11’in oyuncakı,

İstanbul Oyuncak Müzesi koleksiyonu

İstanbul Oyuncak Müzesi’nde on beş yıldan beri gönüllü çalışan eski bir pilot olarak, müzenin en üst katındaki uzay odasına ne zaman girsem, Neil Armstrong kulaklarıma “Fly me to Moon”un sözlerini fısıldar...

AY'DAN DÖNÜŞTE YILDIZA BIRAKILAN ÇELENK

Mertcan KARACAN

Baba Stephen ve anne Viola, üç yaşındaki oğulları bir gün sokak tabelalarını okumaya başlayınca şaşkına dönerler. Amerika'nın sokaklarını bir kitabın sayfaları gibi çevireduran çocuğun, harfleri ne zaman ve nasıl öğrendiği uzun zaman merak konusu olur. Viola oğluna sürekli kitap okuyan bir annedir ama durumu yalnızca bununla açıklamak kimseyi tatmin etmez. Yorumlar en sonunda çocuğun çok fazla zeki olduğunda birleşir.

Aynı günlerde Viola ve oğlu bir oyuncak dükkânına girerler. Tankların, tüfeklerin, kamyonların, kılıçların birbirini kovaladığı dükkânda çocuğun dikkatini yalnızca bir uçak çeker. Ne var, uçak yirmi senttir ve buraya gelmeden önce çocuk, annesine on sentten fazla harcatmayacağına dair söz vermiştir. Bu nedenle anne Viola, oğluna elinde tuttuğu oyuncakçı alamayacağını ama onun yerine on sentlik daha küçük bir uçak seçerse pekâlâ alabileceğini söyler. Çocuk bir elindekine bir onlara bakınca dudaklarını büzdüğü gibi başlar ağlamaya. Oğlunun yaşlarına daha fazla dayanamayan anne, yirmi sentlik uçağı en sonunda almak zorunda kalır. Çocuğun ıslak yanakları yerini o anda sımsıcak bir gülümsemeye bırakır.

Oğlunun o günden sonra yalnızca uçağıyla oynayıp diğer oyuncaklarının yüzüne bile bakmaması, baba Stephen'in dikkatinden kaçmaz. Ona unutamayacağı bir an yaşatmak isteyen baba, bir pazar günü Viola'ya belli etmeden oğlunu kurs yerine Warren'daki evlerinin hemen yakınındaki bir meydana götürür. Bu meydan, çok düşük ücretler karşılığında insanlara şehrin üzerinde birkaç tur attıran Ford Trimotor model turistik bir uçağın kalkıp indiği küçük bir havaalanıdır. Uçağı yerde görmekle bile fazlasıyla büyülenen çocuk, biraz sonra onunla uçabileceğini öğrenince sevincinden bir oraya bir buraya koşmaya başlar. Tabii, baba Stephen da peşinden...

Sıraları geldiğinde uçaktaki yerlerini alan baba-oğul, tarifsiz bir heyecan içinde kalkış anını beklemeye koyulurlar. Daha şimdiden babasını soru yağmuruna tutan çocuk, uçak yükseldikçe yağmuru tipiye, tipiye tufana döndürür. Ne var, şaşkınlığına yenik düşen çocuk, aldığı hiçbir cevabı dinlemez, dinleyemez. Soruları tükendiği anlarda ise cama dayadığı işaret parmağının ucuyla babasına biraz önce geçtikleri caddeleri, sokakları, parkları gösterir. Tariflerinin neredeyse hepsi yanlış çıkar; ama baba Stephen, hiçbirine müdahalede bulunmadığı gibi oğluna büyük bir zevkle eşlik eder. Onunla birkaç saatliğine bile olsa çocukluğuna dönmek, genç babaya bir hayli iyi gelir.

Baba Stephen ve anne Viola'nın zeki çocukları...

Böylece ilk uçuşunu henüz beş yaşında yapan çocuk, babasının bu eşsiz sürprizi sonrasında uçaklara ve gökyüzüne daha bir bağlanır. İleriki zamanlarda sadece fabrika ürünü uçaklarla oynamakla kalmaz, eline geçen her türlü malzemeye kendi uçak modellerini üretmeye başlar. Bir süre sonra evlerinin hem çocuk odası hem de bodrum katı irili ufaklı yüzlerce uçak modelinden geçilmez bir hâl alır. En beğendiği modellerini birer iple odasının tavanına asan çocuk, daha basit bulduklarını ise üst kat penceresinden uçurarak onlara kendince talimler yaptırır. Tasarladığı her yeni modelin bir öncekinden daha uzağa uçuşunu görmek, onu her defasında daha bir yüreklendirir.

Aynı zamanda iştahlı bir kitap kurdudur. Warren'da başladığı ilkokulun ilk yılında yüzden fazla kitap okur. Durumu fark eden öğretmenleri, “zekâsının ve okuma düzeyinin ileri seviyede olduğu gerekçesiyle” onu Moulton'daki yeni okuluna ikinci sınıftan değil, üçüncü sınıftan başlatırlar. Diğer yandan uçaklara olan ilgisi giderek katlanan çocuk, günlerini Flight, Air Trails, Model Airplane News gibi dönemin önde gelen havacılık dergilerini okuyarak geçirir. Onlardan aldığı ilham ve edindiği bilgilerle modellerini daha bir büyütüp daha bir geliştirir.

Kendisine ileride ne olacağını soranlara ise hep aynı yanıtı vermeye başlar:

“Uçak tasarımcısı!”

Hayalleriyle yatıp kalktığından ve akşam sabah uçaklarıyla oynadığından olsa gerek, ilk gençlik yıllarında hep aynı rüyayı görür. Nefesini tuttuğu sürece havada asılı kalabildiği bu rüyalarından öyle etkilenir ki aynı şeyi çok defa uyanırken dener ama hiçbir işe yaramaz. Yanaklarını balon gibi şişirdiğiyle kalan çocuğun bu çaresizliği, onu uçak tasarımcısı olmaktan yavaş yavaş vazgeçirip pilotluğa yönlendirir. Sonuçta pilot olursa istediği kadar uçabileceğini, zaten iyi bir pilot olmadan iyi bir uçak tasarımcısı olamayacağını, olunamayacağını düşünür. Hatta düşünmekle kalmaz, üç emektar ordu pilotunun Wapakoneta'daki uçuş derslerine katılabilmek için para biriktirmeye başlar. Ailesine yük olmak istemeyen çocuk, ders ücretlerini bir eczacının yanında çıraklık yaparak kendi karşılar.

Genç pilot (şapkasız olan), Kore'de...

Ne var, tek bir dersin ücretini çıkarabilmek için yirmi iki buçuk saat çalışmak zorundadır. Bu durum onu bir hayli yorsa da hayallerine giden yolda canla başla çalışmaya devam eder ve 1946 yazında, henüz on altı yaşındayken “Öğrenci Pilot Sertifikası” almaya hak kazanır. Sertifikasını aldıktan yalnızca birkaç hafta sonra gökleri bu defa babasıyla değil, cesurca tek başına arşınlr. İlk solo uçuşunu başarıyla tamamladığı o günün büyüğü etkisinden henüz çıkamamışken 1947'de Purdue Üniversitesi'nin havacılık mühendisliği programına yazılır. Ancak üç tam sömestr ve bir yaz okulu döneminin ardından okulunu yarıda bırakarak 1949'da ordu görevine başvurur. Burada uçuş eğitimleri almaya devam eden genç pilot, ABD hava kuvvetleri tarafından savaş uçaklarına atanarak 1951'de “düşman ordularını besleyen nakliye hatlarını tahrip” amacıyla Kore Savaşı'na gönderilir. Anne Viola'nın almak zorunda kaldığı o yirmi sentlik uçak ise, oyun arkadaşına

kurdurduğu düşlerin pişmanlığı içinde, kanatlarını göğе açmış barış dilerken görülür.

Kore Savaşı'na ABD'nin yanında katılan Türkiye, İskenderun'dan uğurladığı ilk birliğin başına General Tahsin Yazıcı'yı atar. Genç pilotla aynı kaderi yaşayan Yazıcı ve askerlerimiz, Kore'ye ayak bastıktan hemen sonra, savaş bölgesine varmak üzere yola düşerler. Yayan ve taşıtlı gruplar hâlinde ilerleyen birliğimiz, ilk molalarından birini bir nehrin kıyısında verir. Bu sırada yanlarına gelen bir atlı, kendini Kore çavuşu olarak tanıttıktan sonra bizimkilere hangi milletten olduklarını sorar. İşi şakaya vurmak isteyen birkaç askerimiz Koreli çavuştan tahminde bulunmasını isteyince çavuş, at üzerindeki çalmasını bozmamaya gayret göstererek başlar sıralamaya:

“İngiliz...”
 “Değil.”
 “Amerikan...”
 “I-ıh!”
 “Filipin...”
 “Yok! O da değil.”

Ay'dan dönüşte yıldız bırakılan o çelenk

Derken, kendini oyuna iyice kaptıran Koreli çavuş, bilemeyişine kahredercesine dizlerini dövmeye başlar. Yeterince eğlendikten sonra adamcağızı daha fazla üzmemek isteyen askerlerimiz, Türk olduklarını, Türkiye'den geldiklerini en sonunda söyleyiverirler. Türk sözcüğünü duyar duymaz “Turgo! Turgo!” diye bağırmaya başlayan çavuş, heyecan içinde atından atlayarak bizimkilerin yanına çöker. Kırk yıl hasretini çektiği bir dostuna kavuşmuş gibi elini Yazıcı'nın omzuna atıp ona büyük bir merakla Atatürk'ü sorar. Dilinden başka duyulan sorusu, gözlerinden başka okunur:

“Bizi kurtarmaya Atatürk mü geldi?”

Atatürk'ün yıllar yıllar önce yaktığı bağımsızlık ateşinin dünyanın öbür ucunda bile hâlâ yanıyor olduğunu görmek, bizimkileri çok duygulandırır. Boğazlarına oturan yumru, dillerinin dönmesine bir süre engel olur. Çözülen ilk dilin Atatürk öleli on yıldan fazla olduğunu söylemesiyle birlikte çavuşun yüzü bir anda bulutlanıverir. Elleriyle yüzünü kapatan çavuş, ağlamamak için kendini zor tutar. Onu yıllar sonra bile olsa teselli etmek için mi bilinmez ama 1958'de yazdığı “Kore Şehitlerine” adlı destanında Şair Mehmet Demirbaş, Atatürk'ü Kore'de düşler:

“Düşman kahpece etrafı bağladı
 Çavuşlar sancağım diye ağladı
 Albay Dora kemendine bağladı

Başbuğum Atatürk var Kore'de”

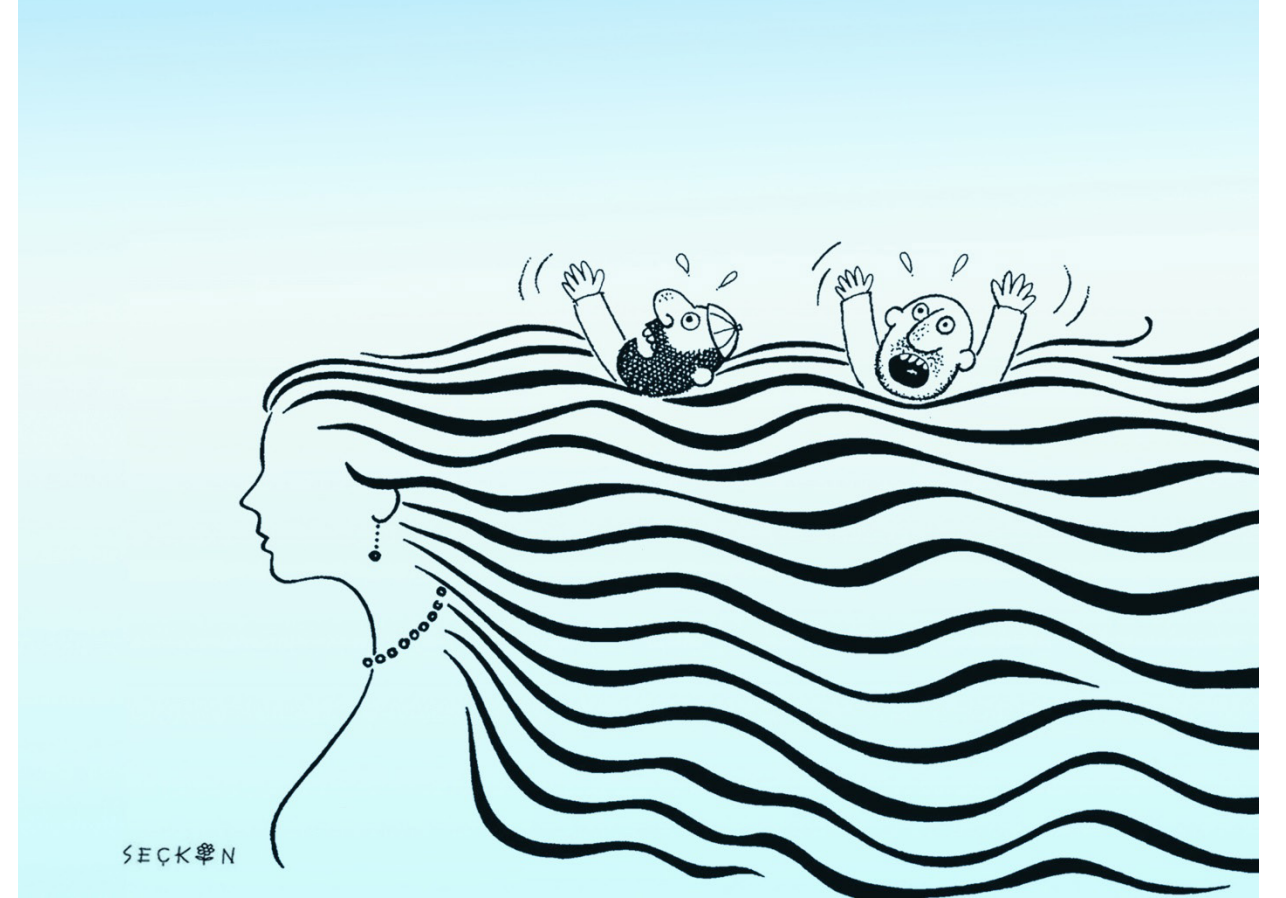
Uçak tasarımcısı olmak isterken savaş uçağı pilotu olan genç, Kore toprakları üzerindeki yirmi sekizinci seferi sırasında korkunç bir kaza geçirir. Saatteki hızı 560 kilometreyi bulduğu bir anda, uçağının sağ kanadı, alçaktan uçan saldırı uçakları için düşmanın hazırladığı bir bubi tuzağı kablosuna yakalanır. Kanadının iki metreye yakın bir kısmı parçalanan uçak havada yalpalamaya başlayınca genç pilot hemen fırlatma koltuğuna davranır. Uçağı bir yana kendisi bir yana savrulduktan sonra suya inmeyi planlar ama hesaba katmadığı rüzgâr onu bir pirinç tarlasına düşürür. Çatlamış kuyruksokumu kemigiyle ülkesi ABD'ye gazi olarak dönen genç pilot, yaşadığı bu olaydan herhalde akıllanmamış olacak ki, 1969 Temmuzunda çok daha yükseklerle uçar. “Nefesini tuttuğu sürece havada asılı kalabildiği” rüyalar gören o çocuk, dünyanın nefesini kestiği bu uçuşu sonrasında adını tarihe “Ay'a ayak basan ilk insan: Neil Armstrong” olarak yazdırır.

Kore'de Türk ordusuyla aynı safta çarpıştıktan yalnızca on sekiz yıl sonra Ay'a giden Neil Armstrong, geri döndükten kısa bir süre sonra yanında Apollo 11'den arkadaşları Buzz Aldrin ve Micheal Collins ile birlikte dünya turuna çıkar. Ay fatihlerinin, dünya barışına katkıda bulunmak amacıyla çıktıkları bu yolculukta, uğradıkları duraklardan biri Ankara olur. Şöhretleri onları insan seline dönen Ankara sokaklarında yürütmez olunca Neil Armstrong ve arkadaşları, ön camının sağ alt köşesinde “Astronotlar” yazılı üstü açık bir arabaya alınırlar. Yoğun güvenlik önlemleri eşliğinde Ankaralıları arabanın içinden selamlayan Neil Armstrong, bu kısa süren turları sonrasında gazetecilere verdiği demeçte Ay-Yıldız'ın başkenti Ankara'yı Ay'la kıyaslamaktan kendini alamaz:

“Emin olun, Ay'da yürümek, Ankara'nızda araba ile gezmekten daha kolaydı!”

Kuşbakışı bakıldığında yerleşimi bir hilali andıran Ankara'nın bayrağımızla aynı şekli alması amacıyla Anıtkabir, bu hilalin tam karşısına, bugünkü Anıttepe'ye dikilir. Yani Anıtkabir, Türkiye'nin tam ortasındaki bayrağımızın beş köşeli yıldızı olur. Ay'dan dönüşte Ankara'ya gelen Armstrong ve arkadaşları, bu yıldızın bağrına bir çelenk bırakarak Atatürk'e derin sevgi ve saygılarını sunarlar. 1936 yılında henüz NASA bile kurulmamışken “Bir gün insanoğlu uçaksız da göklerde yürüyecek, gezegenlere gidecek, belki de Ay'dan bize haber yollayacaktır.” diyen Atatürk ise, otuz üç yıl sonra haklı çıkmanın gururuyla o gün Ankara göklerinden Anıttepe'ye sımsıcak gülümserken görülür. Ne var, onu Güneş sanan hiçbir Ankaralının aklına, başını göğе kaldırıp Atasına selama durmak gelmez.

Çizginin Diliyle Hasan Seçkin

Lethe

Kâmil Çağlar AKSU

aramış mıyım? hangi çölmüş?
kim görmüş güneşlerin sözünden döndüğü yeri?
güneşlerin sözünden döndüğü yerde
karanlık olmalı eşsiz korkuda
suların vazgeçtiği gölge benim
Lethe’de birleşir akışlarım
orda durmuştur tenim
aramış mıyım? hangi çölmüş?
kim görmüş güneşlerin sözünden döndüğü yeri?
soğukmuş kum kum acısı gözlerim
kuruttuğum heceye dönmemiş dilim
gözlerime sığdırmışım ufka yürüyen
cinnetine bulutların susmuş beyazı yine
yağmurlar yara dökmüş yere

aramış mıyım? hangi çölmüş?
kim görmüş güneşlerin sözünden döndüğü yeri?
güneşlerin sözünden döndüğü yerde
nasıl karanlıkta
nasıl çölmüş?

ölüm çiçek açmış derin vazolarında akşamın
bakir bahar ışığı bile düşünce tozlu yüzlerine
aynalar hep birden ayaklanıp ağlamış sinmiş
denizin hep şarkısız yerlerine dalmış gözlerim
sonra Lethe’de birleşir benim akışlarım
hiçbir şey akmamış gibi olur, olsun,
ölsem, hiç kimse ölmemiş gibi olur
ölümü son kez hatırlat bana Lethe al götür beni!

aramış mıyım? hangi çölmüş?
kim görmüş güneşlerin sözünden döndüğü yeri?
kemiklerime yaslanmış düşü,
toprağa çağıran çürüten şanlı ağrısını!
aramış mıyım? hangi çölmüş? Lethe!
kim görmüş güneşlerin sözünden döndüğü yeri?
kim unutmuş ölmeden ölümü?
kapkara yatağında katı sancıyı sonsuzlatıyor Lethe,
Kıvrılıyor zaman cehennemin kıyısına.

Sular Yükseliyor

Zehra GÜNGÖR

Anlayacağın zaman daralıyor
Her geçen gün biraz daha azalıyor
Her şey tamamen bitmeden
Ve ben gömülmeden gözyaşlarınızda
unutun beni

Asla bir yıldız gibi parlamayacağım gecenizde
Ve doğmayacağım
bir güneş gibi gününüze
Aydınlatmayacağım sizi
unutun beni

Silin yüreğinizden gözlerimi
çıkartıp atın içinizden sevgimi
Tıpkı karanlıkta terk edilen düşler gibi
Belki de masum bir çocuk gibi
unutun beni

Bu bir şiir değil asla!
Bu bir ağıt da değil
İlle de bir isim koymak istiyorsanız eğer
Bu bir veda
Söyledim ya size ben çoktan unuttum sizi

Siz de kurumadan gözyaşlarınız
unutun beni

Zaman daralıyor
Hadi gidip başka rüzgârlar bulun kendinize
serinletecek sizi belki de üşütecek
ama razı olun artık
Tıpkı benim olduğum gibi
Unutun beni

Asla dönmeyeceğim
beklemeyin beni o esintilerde
unutulmuş notalar gibi
anımsamayacağınız bir melodide saklıyım artık
Ama ben razıyım tüm bunlara
Hiçbir zaman anılmasam da
unutun beni.

Kehribar

Turgay ÇİTÇİ

Güvercin yüreği ydi gece
kehribar kırılğanlığında
kökleri derinlerde bir yerde
vurgun derinliğıydi geçen zaman
dudaklarında ezik bir tat
özsü kıvamında
zamanı köprü yapıp geçmek istedi
tohumlar diyarından
bir gül açılmıştı yanı başında
bir olgun nar bereketi
bir değil yüzlerce sevgi esintisi
bir nehrin bir ucundan bir ucuna
uzun bir yolculuk keşfedilmemiş
sert ve bakir bir anaç toprak
tepeler arası güller tığ oyası
işleyen kınalı ellerinden
gecenin görsel duruluğuna

iki kişilik ahengin ortasında
yürekl erirken demir tavında
aşkla her dokunuşta şekillenen gövde
yıldızlara asılı kaldı gecenin ritminde
dağlardan bir ceylan indi
sabahın aydınlığında durgun göle

ateş çemberinden geçti geceler diliminde
bir avucunda yıldızlardan kopardığı düşler
savruldu parlayan ışık tozları saçlarına
kökleri uzadı
geleceğin cevherine tohumlar
tomurcuklanmış dal uçları gibi aydınlığa

ağaç candır kadın canan
kökleriyle gürlerler
suya ve sevgiye uzanır kolları
ağaç topraktan alır gücünü
kadın yüreğinden.

RÜYA ZAMANI

Volkan ODABAŞ

80 Kuşağı’nın üretken şairlerinden Salih Bolat, toplu şiirleri “*İlk Kar (2014)*”dan sonra beş yıllık verimini “*Rüya Zamanı (2019)*”nda topladı. İlk şiir kitabı “*Yaşanan (1983)*”ı milat alırsak, otuz altı yıllık bir birikimden/donanımdan söz açtığımızın farkında olmak gerekir. Şairliğinin yanı sıra eğitimci/akademisyen kimliği de Bolat’ı şiir/yazın alanında yetkin bir kişilik olarak değerlendirmemize olanaklı kılmaktadır.

Özcan Erdoğan’la “*Yol Ayrımı (2006)*” kitabı üzerine söyleşirken konuşmasının bir yerinde Salih Bolat: “*Doğa benim şiirimizin vazgeçilmez imgesel temelidir.*” der.¹ Nesnelerin ve doğanın diliyle düşünmekten söz açar. Yazımıza konu olan son kitabı *Rüya Zamanı*’nı da açık eder aslında bu sözler. Çünkü Bolat’ın şiir dilinde; “doğanın, varlıkların, nesnelerin, eşyanın” yeri baskındır. Kurduğu imgeler, tasarladığı metaforlar, eğretilmeler, mecazlar, bağdaştırmalar “doğa”dan ödünç alınan betiklerle süslenmiştir.

“Söylence”, “İz”, “Kızkardeşim Gülhatmi ve Diğerleri” adlı üç bölümden oluşan kitaptaki şiirlerin, doğadan beslenen bir kaynak niteliği taşıdığını söyleyebiliriz. “*Salyangozun yağmur altında yaptığı yolculuğu*” (s. 11) düşünecek kadar doğaya sarılan şiirlerin toplamından oluşuyor *Rüya Zamanı*.

Yer yer pastoral bir şiire yöneliyor gibi görünse de Bolat, şiirini modern söyleyiş kalıplarıyla kuruyor. Şiir diline ait betimlemelerin okurda yaratacağı duyguyu/düşünceyi ince ince örüyor dizelerinde. “*İşte, olgunlaşıyor yaz/bozulmamış bir bağda*” (s. 17) dizelerindeki gibi yalın ve içten bir sese yaslanıyor şair. Zorlama, sentetik bir dil değil bu nedenle. Rahat bir söyleyiş içinde Bolat. Dizenin hâkimiyetinde bir şair olarak ele aldığı konuları/izlekleri, konuşma dilinin kalıpları içinde verme niyetinde. Betimlerken, sezdirirken, duyumsatırken anlattıklarını somutlaştırmının gayretinde: “*Gün boyu yeşile çalan denizde/dolanıp durdu bir balıkçı teknesi/parktaki çimlerde yem arayan güvercin gibi.*” (s. 22)

Salih Bolat’ın şiir tarihi dikkate alındığında, yapıtlarında bireysel ile toplumsal olanın bir arada verildiği şiir çizgisinin peşinden gider okur. Lirik izleklerde de toplumsal gerçeklerin varlığını görür. Gözlemlerini, yaşanmışlığın içinden seçip alırken Bolat; gerçekçi-somut durumları/ olayları/sorunları şiirine çağırır. “Mavi Çiçekler” adlı şiirde, bugünün/çağının tanıdığı bir ozan tavrıyla ortaya çıkar: “*Ezici ayaklar gelip geçiyor yanlarından/vahşet görüntüleri hazırlanıyor ak-*

1 Salih Bolat, *Yol Ayrımı, Toroslu Kitaplığı, İstanbul, Ocak 2006, s. 105.*

şam haberlerine/kanlı anlaşmalar yapılıyor siyaset adına/ deprem olasılığı, savaş, kanser oranı tartışılıyor/cehalet, kadın cinayetleri, çocuk ölümleri/ama ne güzel açmış küçük mavi çiçekler.” (s. 26)

Rüya Zamanı, yaşanmışlığı önceleyen bir kitap. Bolat'ın şiirine izlek/konu/sorun olarak seçtiklerini, doğanın gözünden göstermeyi deneyen bir kitap da. Kentin içerisinde, sahilde, parklarda gezinip duran ve doğayı duyumsayarak şiirine taşıyan bir şair izlenimi veriyor Salih Bolat bu yönüyle *Rüya Zamanı*’nda. “Günboyu” şiirinde sıradan/olağan izlenimlerini, yapıp ettiklerini aktarıyor şair: “*sahile gidiyorum sabahları/günaydın diyorum kederli kayalara/anlayışla bakıyorum sessiz denize/fırtına öncesiye//parka gidiyorum akşamları/avcumdan su içiriyorum ağaçlara/yerindeler mi diye bakıyorum yapraklara/sonbaharsa.*” (s. 37)

Modern kent bireyinin sığınağına dönüşen bir “kaçış” yeri olarak da karşımıza çıkıyor doğa. “Orada” başlıklı şiirde Bolat, bildiğimiz bir özlemi dile getiriyor: “*şimdi kalıp gitsem, yine orada olur mu o dağlar/başakları terlerken bulur muyum haziran güneşinde/rüzgâr bir rüzgârı daha almış yanına, gidiyor mudur çocuklar/dinlerken uyuyor mudur/başlarını ışığa yaslayıp/kış için hazırlanmış oyunların anlattığı masalı?*” (s. 46)

Rüya Zamanı bu yönüyle; denizi, yakamozu, lodosu özlemle bekleyenlerin şiiridir diyebiliriz. Uykusu çalınmış çocukların tekrar rüya görmesine olanak yaratan, şiirini masalla yer değiştirmiş kent kurgunu/yorgunu bireylerin hasret şiirleridir.

Kitabın ikinci bölümü “İz”de Salih Bolat, kendi yaşamından kesitler sunuyor okura. Dünden/bugünden ve gelecekte iz’ler taşıyor bu bölümdeki şiirler. Yirmi farklı şiir peş peşe okunduğunda bir “yaşam dökümü”ne çalıştığını görebiliyoruz şairin. Çocukluktan, taşradan yetişkinliğe nice yaşanmış duygu birikiminin iz’inde okur gidip geliyor. Bir “tanıklık” aslında Bolat’ın şiirleri. Kendine, yaşadığı kente ve doğaya “gördüğü büyülü rüyalar”dan seslenen bir tanıklık. Gündelik yaşamın içinden süzülüp gelen ama derin gözlemlerle oluşturulan ve farkındalık yaratan iz’lerin peşinde şairin kalemi: “*sahilde yürüyorum. bir şey görüyorum kayaların arasında/bir rüzgâr eylül’ü sorguluyor, kan içinde bırakıyor. bir şeyler/yapmak istiyorum ama gökyüzü beni durduruyor//denizin kıyısında rüzgâr, eylül, ben ve siyah bir köpek,ıslanıyoruz. çünkü boşu-*

na bağılıyor bir tekne. yağmur,/ ağacın altında uyuyan gece, toprağın kanını araştıran kök,/boşuna.” (s. 85)

Salih Bolat “İz”deki şiirlerde bir “kâşif” rolü üstleniyor. Doğayı ve kendini keşfe çıkarken, bir bedel ödediğinin de farkında aslında. *Rüya Zamanı*’nda yaşamının bedeli bu.

Kitabın son bölümünde şair, düzyazı diline yakın bir dille on beş çiçeği ve bir ağacı -incir- kendi dürbünününden yeniden düşünüyor. Onlara kimi nitelikler aktarıyor. Bu çiçekleri şiirine taşıırken, benzetme yoluyla yeniden tanımlıyor. Örneğin; “begonvil” için “*yazın kanı*” benzetmesini yapıyor. “Sardunya”yı; “*komşu evlerden gelen sesler/serçelerin pikniği/pencerede unutulmuş yaz./yaşlı kadının ellerine düşen güneş.*” (s. 115) diye okuyor. Salih Bolat için “ortanca”, “*ağız dolusu yaprak*”; “papatya”, “*kırların özeti*”; “hanımeli”, “*yağmurun ricası*”; “çiğdem”, “*karın yenilgisi*”; “nergis”, “*içtenliğin manifestosu*”; “incir”, “*bir itiraz, bir bilge*”dir.

Rüya Zamanı’ndaki şiirlerle Salih Bolat, “doğanın belleğine” derin bir kazı başlatıyor. Kazdıkça “zaman”ı genişletiyor. Başka başka zamanlara götürüyor bizi. Yaşadığımız an’ın çok uzağında, modern kent bireyinin kaybettiği her duygunun “doğa”daki karşılığını bulup çıkarıyor.

Bu şiirler okuru bir yolculuğa çağırıyor. Kapımıza vuran güneşin, yolumuzu aydınlatıldığını bilerek çıkılan bir yolculuğa...

Tek başına okumaktan korkmak mı, yoksa yalnızlıktan korkup kitaplara sığınmak mı? İşte ikisi arasındaki ince çizgi hayatın ta kendisi. Sizin için yalnızlık ve okuma temalı kitaplar seçtim.

Tek Başına Okumaktan Korkuyorum
Olivier de Solminihac
Tudem

İkinci sınıfa başlayan Stefan'ın büyük bir sorunu vardır. O tek başına okumaktan, kalın kitaplardan, zor sözcüklerden ve satırları birbirine karışan uzun paragraflardan biraz çekiniyor. Aslında okumayı bilmekten korkuyor. Sonunda yalnız kalmaktan... Çünkü annesi ona “Büyümek, yalnız kalmayı öğrenmek demektir.” diyor. Kendi başına okuyabileceğini söylüyor. Bu Stefan için zor bir geçiş gibi görünse de kendisi ile konuşan bir kitap bütün düğümü çözüyor. Kitap okuma alışkanlığını basit bir hikâye ile bize aktaran Solminihac, kitap okumanın aslında yalnızlaştırmadığını da anlatıyor. Kitapların büyülü dünyasında buluşanlara. 8 yaş ve üstü okurlarımız için.

Suspis
David Ouimet
Çınar

betmeyenlere. Bir gün ışıltılı bir gürültü koparacağını bilenlere... 5 yaş ve üstü okurlarımız için.

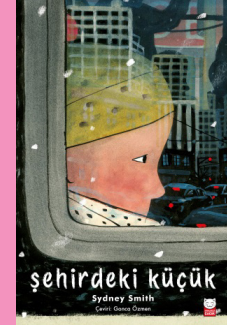
Ben Bir Kitapsavarım
Ingrid Chabbert – Guridi Meav
Uçanbalık

Bir kitapsever misin yoksa kitapsavar mı? Cevabını öğrenmek için eline bir kitap ya da bu kitabı alman yeterli. Albert'in ailesi tam bir kitapsever. Her an her yerde kitap okurlar. Aile kitapları o kadar çok sever ki Albert bazen şüpheye düşer. “Kitapları benden daha mı çok seviyorlar?” Bu kitapsever aileye karşı Albert kitapları hiç sevmez. Hatta onlara katlanamaz. O yüzden kendisine hediye edilen kitapları bahçedeki kulübeye saklar. Kitap okumak yerine oyun oynamayı, televizyon izlemeyi tercih eder. Ta ki kulübede kitaplarını okuyan tavşanla karşılaşana dek. Ailesi gibi

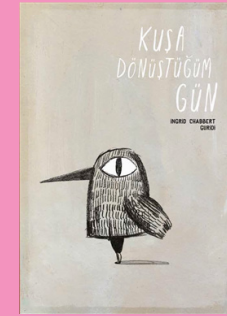
tavşanın da iştahla kitap okuması Albert'i meraklandırır. Akşam bir kitap okumaya başlar ve macera o kadar sürükleyicidir ki uykusuz bir gece geçirir. Albert kitapların doyumsuz tadına varmış, artık bir kitapsever olmuştur. Kitaplara önyargılı olan çocuklara şiddetle tavsiye edilir. Bu kitabı okuduktan sonra kitapseverlik sihri size de buluşacak. 3 yaş ve üstü okurlarımız için.

Şehirdeki Küçük
Sydney Smith
Kırmızı Kedi

Büyük bir şehirde küçük ve yalnız olmanın neye benzediğiyle ilgili bu hikâye, çizimleriyle bir sanat eseri. Kocaman, gürültülü bir şehirde ne yapacağını bilemeyen, insanların kendisini görmediğini düşünen bir çocuk, bu karmaşada kayıp kedisini aramaya başlar. Şehrin karmaşası arasında bazı gizli sığınakları da tarif eder. Hikâye kısa, basit ama anlamlı. Büyük şehirlerde kendini küçük ve yalnız hissedенlere. 3 yaş ve üstü okurlarımız için.

Kuşa Dönüştüğüm Gün
Ingrid Chabbert – Guridi Meav

Aşk size neler yaptırır? Hele ki ilk kez bu duyguyu hissediyorsanız. Okula başladığı gün kalbinde aşkı hisseden kahramanımız ona kendini göstermek için farklı bir yol seçiyor. Hiç kolay olmasa da bir kuş kostümü ile dolaşmaya başlıyor. Çünkü Candela, kuşları çok seviyor. Ama kafeste olanları değil, doğada yaşayanları. Kostümle dolaşmak hiç de kolay olmuyor, bir de herkes sürekli ona bakıp, gülüyor. Hiçbirini umursamıyor kahramanımız. Onun

için önemli olan tek bir şey var. Candela'nın dikkatini çekmek. Kendini keşfetme ve ifade etme konusunda müthiş bir resimli kitap. Sadece çocuk kitabı demek zor. Eşsiz çizimleri ile değişik kuş türlerini içermesiyle kuş severleri kucaklayacak. Yüzünüze yayılan gülümseme ile içinizi ısıtacak bir kitap. 5 yaş ve üstü okurlarımız için.

EĞLENCELİ ÇOCUK KÜTÜPHANESİ

Eğlenceli Çocuk Kütüphanesi, çocukların oyunlar oynarken kitapları kendilerine oyun arkadaşı yapıp okuma alışkanlığı kazanabilmeleri için 2020 yılının başında Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel tarafından Kartal Gümüşpınar Mahallesi'nde kuruldu.

Her bir odası farklı bölümlere ayrılan Eğlenceli Çocuk Kütüphanesi'nde; oyun, bilim, sanat, robotik kodlama, yaş gruplarına ayrılmış iki farklı kitaplık odası bulunmaktadır. Birbirinden farklı şekilde tasarlanmış bu odalarda, çocuk edebiyatı ve çocuk psikolojisi alanlarında uzman olan kişiler tarafından özenle seçilmiş kitaplar yer almaktadır. Kitaplar, bölümlere ayrılmış olan odaların işlevlerine göre, çocukların çok kolay erişebilecekleri ve dikkatlerini çekecek şekilde raflara yerleştirilmiştir.

Eğlenceli Çocuk Kütüphanesi, projelendirilirken sadece kitapların bulunduğu klasikleşmiş kütüphane anlayışının dışına çıkmıştır. Çocukların duygusal ve bilişsel gelişimlerine katkıda bulunacak oyun-oyuncaklar da kitaplarla birlikte minik okurlara sunulmaktadır. Ayrıca kütüphanenin bahçesindeki birbirinden farklı alanlara kurulan bahçe oyunları, birlikte oyun oynamaları için çocuklara el sallamaktadır.

Kartal Belediyesi, Eğlenceli Çocuk Kütüphanesi ile gelecek nesillerde çağdaş, medeni ve entelektüel tabanı yüksek bir toplumun inşa edilmesine katkıda bulunmaktadır.

FİLMLER ARASINDA

ANNELERİMİZ

1s 17dk / Dram
Yönetmen César Díaz
Oyuncular: Armando Espitia, Emma Dib, Aurelia Caal

Annelerimiz, 2013 yılında Guatemala'da çıkan iç savaşta yaşananlara odaklanıyor. İnsanlar, ülkede çıkan iç savaşın yarattığı hasar ile başa çıkmaya çalışmaktadır. Genç bir antropolog olan Ernesto, iç savaş sırasında kaybolan kişileri tespit etmeye çalışır. Bu sırada yaşlı bir kadın ile görüşen Ernesto, kadının anlattıklarından savaş sırasında kaybolan gerilla olan babasını bulmasını sağlayacak bir ipucu bulduğunu düşünür. İpucunun peşinden giden Ernesto, babasını bulmayı başarabilecek midir?

AĞIR ROMANTİK

1s 37dk / Romantik, Komedi
Yönetmen Deniz Denizciler
Oyuncular: Tuvana Türkay, Onur Tuna, Sermiyan Midyat

Sanatla ilgili bir annenin ve profesör bir babanın kızı olan Aslı, konservatuvarda okumaktadır. Aslı'nın hayatı, bir gün Beyoğlu'nda yürürken bir kapkaççının çantasını çalması ile bambaşka bir hal alır. Yaşadığı olay sonrası büyük bir korkuya kapılan Aslı'ya, bu sırada olaya şahit olan Kerem adında bir adam yardım eder ve çantayı bularak Aslı'ya teslim eder. Bu tatsız olay sayesinde tanışan Aslı ve Kerem, görüşmeye devam ederek çok geçmeden güzel bir ilişkiye başlar. Ancak Kerem, ayrı dünyalara sahip olduğu sevgilisine kendisini bambaşka biri olarak tanıtır. Finans uzmanı olarak kendisini tanıtan Kerem, babasının İstanbul'un en büyük kapkaç çetesinin başı olduğu gerçeğini de gizler. Ancak yaşananlar, onların en mutlu günlerinin akıllarından hiç çıkmayacak bir güne dönüşmesine neden olur.

9 KERE LEYLA

Komedi
Yönetmen Ezel Akay
Oyuncular: Demet Akbağ, Haluk Bilginer, Elçin Sangu

Leyla ve Adem'in yıllardır mutlu giden bir evliliği vardır. Ancak bir süre sonra evlilikleri bir çıkmaza girer. Onların evliliklerindeki heyecan artık yok olmuştur ve Adem kalbinin yeniden atmasına neden olan bir sevdaya düşer. Bu dönemde karşısına çıkan Nergis adındaki kadına âşık olan Adem, Nergis'ten başka kimseyi düşünemez olur. Ancak Adem'in aklını başından alan Nergis'in kurduğu tek kişilik dünyadan başka bir hayata geçmeye niyeti yoktur.

THE GENTLEMEN

1s 53dk / Polisiye, Aksiyon
Yönetmen Guy Ritchie
Oyuncular: Matthew McConaughey, Hugh Grant, Charlie Hunnam

The Gentlemen, kurduğu suç imparatorluğunu bırakmak isteyen bir adamın hikâyesini konu ediyor. Londra'da kurduğu suç imparatorluğunu bırakmak isteyen Mickey Pearson, ailesi ile birlikte Amerika'ya dönmeyi planlar. Kendisine yeni bir hayat kurmayı planlayan Mickey, işlerini devretmek için ünlü bir milyarder olan Matthew ile anlaşır. Bu sırada Mickey, yıllardır gözünden sakındığı arazilerini Coach ve çetesinden korumaya çalışır. Özel dedektif olan Fletcher ise yıllardır peşine düştüğü Mickey'nin işlediği suçları ortaya çıkarmanın derdindedir. Kendisini türlü entrikaların içinde bulan Mickey, planladığı gibi işin içinden sıyrılmayı başarabilecek midir?

KİTAPLAR ARASINDA

Daniel Chamovitz
Bitkilerin Bildikleri
Dünyaya Bitkilerin Gözünden Bakmak
Metis, Eylül 2018

Betonun giderek yeşili yuttuğu günümüzde bile her daim bitkilerle iç içeyiz: Evlerimiz, balkonlarımız onlarla süslüyor, sokaklarda yanlarından geçiyor, parklarda onları seyre dalıyoruz. Peki ama bitkilerin nasıl bir dünyası olduğunu hiç düşünüyor muyuz?

Bu kitapta biyolog Daniel Chamovitz bitkilerin dünyayı nasıl deneyimlediklerini inceliyor. Charles Darwin ve çağdaşlarından günümüz bilim insanlarına kadar birçok yaratıcı zihnin tasarladığı deneyler ışığında, bitkilerin görme, koklama, duyma, dokunma duyuları aracılığıyla neleri “bildiklerini” anlatıyor. Çeşitli kimyasallar sayesinde nasıl birbirleriyle “haberleştiklerini”, aşağıyla yukarıyı nasıl ayırt ettiklerini, dokunmaya nasıl tepki verdiklerini, neler “hatırladıklarını” ve çevrelerinin nasıl “farkında olduklarını” açıklıyor. Böylece bitkilerin pek az bildiğimiz zengin dünyasını tanımamıza ve dünyaya onların “gözlerinden bakmamıza” imkân tanıyor.

“Bundan sonra parkta yürüyüşe çıktığınızda durup kendinize sorun,” diyor Chamovitz. “Çimenlerin arasındaki karahindiba ne görüyor? Otlar hangi kokuları alıyor? Meşenin yapraklarına dokunun, ileride ona dokunulduğunu hatırlayacağını bilerek. Ama sizi hatırlamayacaktır. Sizse o ağacı hatırlayacak ve anısını her daim hafızanızda yaşatacaksınız.”

Tesadüfi Buluşlar
Elena Ferrante
Everest Yayınları, Eylül 2019

“Kimi zaman beni alaya alarak şöyle derler: Sevinç, ıstırap, öfke, nefret haykırışları olmayan bir dünya mı istiyorsun? Evet, tam olarak istediğim budur, diye yanıtlıyorum. Artık tüm gezegende, bağırarak, özellikle de acı haykırışlar için bir neden olmasın istiyorum. Alçak sesleri, ince heyecanları, zarif serzenişleri seviyorum.” Tesadüfi Buluşlar, aralarında tüm dünyada çok okunan Benim Olağanüstü Akıllı Arkadaşım'ın da bulunduğu birçok romanın yazarı Elena Ferrante'nin bir yıl boyunca The Guardian için kaleme aldığı yazılardan oluşuyor. Uzun bir sohbeti andıran bu yazılar ilk aşktan iklim krizine, kadınlar arasındaki düşmanlıktan romanların filme uyarlanmasına kadar geniş bir çerçeveye sahip. “Roman yazarı rolümün içinde kalarak yazdım ve gerçekten yüreğimde önemli yeri olan sorunlarla yüzleştim, –eğer arzum ve zamanım olursa– bu konuları roman biçiminde geliş-

tirmek isterim,” diye son veriyor Ferrante bu farklı yazarlık serüvenine. Yani bu metinlerde tüm dünyada çok sevilen ve New York Times'ın “günümüzün en büyük yazarlarından” diye nitelediği bir yazarın düşüncelerini, zihnini en fazla meşgul eden konuları ve olası romanlarının tohumlarını buluyoruz. Ferrante okurlarının ve deneme severlerin çok keyif alacakları bu yazıları Andrea Ucini'nin zekâ dolu, esprili illüstrasyonlarının ve Ferrante'nin önsözünün yer aldığı özel bir baskıyla sunuyoruz.

Şifa Veren Masallar
Nazlı Çevik Azazi
Doğan Novus, Kasım 2019

Masal ruhun aynasıdır. Başka türlü söylenemeyecek olan hakikatler masalın diliyle konuşduğunda, o masalın aynasında gördüğümüz ruhumuzun gizli parçalarıdır. Masallarla şifalanmaya hazır mısınız? Ruhunuzun gizli parçalarını masalın efsunlu aynasında bir bir keşfetmeye... İçinizdeki çocuğun sesine kulak vermeye... Nazlı Çevik Azazi Şifa Veren Masallar'da bizi masallarla örülü bir iyileşme yolculuğuna davet ediyor. Yarasını masallarla adeta “ykanarak” iyileştiren bir kadınla tanışıyoruz bu kitapta. Masalların kadim evrenine giriyoruz. Orada kendi benliğimizin hakikatiyle buluşuyoruz. Masalın dünyasına girerken geçeceğimiz Kalp Kapısı, bize sembollerin ve oyunun diliyle sesleniyor... Akıl Kapısı, masalın kalbinde keşsettiklerimizi tefekkür yoluyla kendi kalbimize mühürlemeye davet ediyor bizi... Ve bütün kapılar aynı yere, içimizdeki hakikate açılıyor...

Oyuncu
Yeşilçam Yıldız Sisteminde Bir Anti-Yıldız: Adile Naşit
Sibel Öz
İletişim Yayınları, Şubat 2020

Hiç başrol oynamasa da yıldız sisteminin dışında bir “anti-yıldız” olan; “çarpık bacakların ve büy boyunla asla başarılı olamazsın” denilse de önce kendini, sonra seyircisini yaratmayı başaran; hafızalarda anne rolleriyle yer etmesine rağmen aslında “başka türlü” bir oyuncu olabilecek Adile Naşit'e saygı duruşu niteliğinde bir kitap.

Kartal'da Kültür Sanat

85

NEYZEN TEVFİK ÖLÜMÜNÜN 67. YILINDA KARTAL'DA ANILDI

Kartal Belediyesi, ünlü ney ustası ve şair Neyzen Tevfik'i (Tevfik Kolaylı), ölümünün 67. yıl dönümünde mezarı başında düzenlediği tören ile andı.

Neyzen Tevfik'in Kartal Mezarlığı'ndaki kabri başında düzenlenen anma programına Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel, Kartal Belediyesi Başkan Yardımcıları, Kartal Belediyesi Meclis Üyeleri ile birlikte Kartal'ın mahalle muhtarları ve vatandaşlar katıldı.

Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel anma programının ardından yaptığı konuşmada, Neyzen Tevfik'in ney ustası kimliğinin yanı sıra; Osmanlı döneminde istibdat yönetimine, Cumhuriyet yıllarında ise devrimlere karşı çıkanlara yönelik kalemini cesurca konuşturmuş bir hiciv ustası olduğuna değindi. Başkan Yüksel, genç nesillere toplumun değerlerini tanıtmak için anma programlarına önem verdiklerini ifade etti ve Kartal Belediyesi ailesi olarak kültürel değerleri yaşatacak çalışmalarına devam edeceklerini söyledi.

MAVİ GÖZLÜ DEV KARTAL'DA UNUTULMADI

Kartal Belediyesi, Türk şiirinin dünya çapında tanınan ismi Nâzım Hikmet Ran'ın, 118. yaş günü dolayısıyla unutulmaz bir anma programı gerçekleştirdi. Hasan Âli Yücel Kültür Merkezi'nde gerçekleşen, “Bizim Nâzım” adlı anma programına, şiir severlerin yoğun katılımı dikkat çekti.

Yaklaşık 3 saat süren ve Gazeteci Nebil Özgen-türk'ün moderatörlüğünde gerçekleşen gecede, Grup Gündoğarken ünlü şairin bestelenen şiirlerini seslendirdi. Ayrıca; şiir, yazın, müzik, tiyatro ve sinema sanatçıları arasında; Orhan Alkaya, Melike Demirbağ ve Soner Olgun da şiir ve şarkılarıyla gecede sahne aldı. Gecenin sonunda, tüm sanatçılar ve katılımcılar hep bir ağızdan “Yigidim Aslanım” şarkısını alkışlar eşliğinde seslendirdi. Sanatçıların performansı, şiir severler tarafından ayakta alkışlandı.

Kartal Belediyesi Başkan Vekili Oktay Aksu, programın sonunda yaptığı konuşmada Nâzım Hikmet'in Türk şiiri için önemine dikkat çekerek, tüm sanatçılara ve katılımcılara teşekkür etti. Kartal Belediyesi'nin İstanbul'un kültür ve sanat merkezi olma hedefini çok ciddiye aldığını vurgulayan Başkan Vekili Aksu, ilçedeki kültür ve sanat etkinliklerinin tüm hızıyla devam edeceğini sözlerine ekledi.

TEFTİŞÖR ADLI TİYATRO OYUNU KARTALLILARI KAHKAHAYA BOĞDU

Kartal Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü'nün ocak ayı kültür sanat programı kapsamında sahnelenen Teftişör adlı tiyatro oyunu, izlemeye gelenleri kahkahaya boğdu.

Hasan Âli Yücel Kültür Merkezi'nde gerçekleşen etkinlikte Kartallı sanatseverler, salonu hınca hınç doldurdu.

Oğuz Utku Güneş'in yönetmenliğini yaptığı oyunda usta tiyatrolar; Barış Yıldız, Berk Yaygın, Çağdaş Tekin, Çetin Kaya, Deniz Özmen, Ediz Akşehir ve Gökhan Azlağ sahne aldı.

Gogol'ün "Müfettiş" adlı eserinden uyarlanan oyunda distopik bir dünya komedi ile harmanlanarak ele alınıyor. Kimsenin bilmediği bir ülkede ve kimsenin bilmediği bir zamanda geçen oyunda, yozlaşmış yönetimlerin düştüğü komik durumlar alaycı bir dille izleyiciye aktarılıyor.

Yaklaşık 2 saat süren iki perdelik oyun sonunda kahkaha dolu bir gece geçiren Kartallı tiyatro severler, sanatçıları uzun süre ayakta alkışladı.

KARTAL EDEBİYAT GÜNLERİ SONA ERDİ

Kartal Belediyesi tarafından bu yıl ilki düzenlenen "Kartal Edebiyat Günleri", Masal Müzesi ve Hasan Âli Yücel Kültür Merkezi'nde yapılan etkinliklerle sona erdi.

10-11-12 Ocak tarihleri arasında gerçekleştirilen ve edebiyat dünyasının önde gelen isimlerinin söyleşilerine ev sahipliği yapan Kartal Edebiyat Günleri, 12 Ocak'ta gerçekleştirilen söyleşilerin ardından sona erdi. Üç gün boyunca İstanbulluların edebiyat ve sanata doydugu organizasyona ülke çapında tanınmış yirmi altı yazar, şair, gazeteci ve sanatçı konuşmacı olarak katıldı.

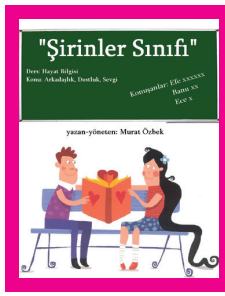
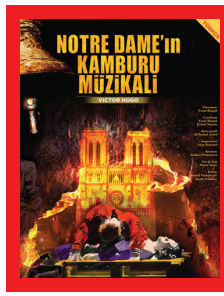
Kartal Edebiyat Günleri'nin ikinci gününde ise Kartal Belediye Başkanı Gökhan Yüksel, Zülfü Livaneli'ye "Onur Ödülü" ve çiçek takdiminde bulunarak "Sevgili Kartallılar, değerli komşularımız, bugün çok özel bir âna şahitlik ediyorsunuz. Bizler Kartal Edebiyat Günleri'ni hazırlarken Kartal'da sanat ve edebiyatı konuşmak istedik. Tabii bunları yaparken de bir onur konumuz olmalıydı. Çocukluğumdan bu yana takip ettiğim ve şu an karşısında heyecanlandığım, burada misafir ederek Onur Ödülü'nü kendisine takdim etmekten büyük gurur duyduğum üstat için kocaman alkışlarınızı rica ediyorum. Hem değerli ustalarımız Sunay Bey ve Nebil Bey, hem de seslendiren arkadaşımız Zülfü Livaneli'yi anlatmaya çabaladılar. Çünkü sözlerle bir saate sığdırılamayacak bir değerdir kendisi. Ben bu ödülü, ona verirken bir anlamda da çok duyulanıyorum. Kartal'dan sanat ışığını tekrar doğurduğu için kendisine çok teşekkür ediyorum." dedi.

KARTAL BELEDİYESİ

MART 2020 KÜLTÜR SANAT BÜLTENİ

SİNEMA VE SÖYLEŞİ YÖNETMEN SİNEMASI "COSMOS" Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi 12 Perşembe 19.00 Yazan : Reha ERDEM Yönetmen : Reha ERDEM Dram, 122 Dk, 2009	ÇOCUK TİYATROSU ŞİRİMLER SINIFI Hürriyet Kültür Merkezi 14 Pazar 14.00 Yazan - Yöneten: Murat ÖZBEK 55 Dk, +4 Yaş Tiyatro GİS	TİYATRO 434 ÇANAKKALE Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi 18 Çarşamba 19.30 Yazan - Yöneten: Ali ÇOBAN Tek Perde, 110 Dk. İstanbul Tiyatro Kumpanyası	KONSER KARTAL BELEDİYESİ THM KORO KONSERİ SEF: ÖZGÜR DOĞAN Hürriyet Kültür Merkezi 19 Perşembe 19.30
MÜZİKAL NOTRE DAME'IN KAMBURU Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi 23 Pazartesi 19.30 Yazan: Victor HUGO Yöneten: Vural BİNGÖL İki Perde, Müzikal, 82 Dk, +12 Yaş Kumbara Görsel Sanatlar Tiyatrosu	TİYATRO KİBARLIK BUDALASI Soğanlık Kültür Merkezi 26 Perşembe 19.30 Yazan: Moliere Yöneten: Hakan ALTUNER İki Perde, Komedi, 120 Dk, +10 Yaş Kedi Sahne Sanatları	TİYATRO AĞAÇLAR AYAKTA ÖLÜR Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi 27 Cuma 19.30 Yazan: Alejandro CASANO Uyarlayan ve Yöneten: Nedim SABAN İki Perde, Melodram, 120 Dk, +12 Yaş Tiyatro Kare	BELGESEL SİNEMA BALKANLARIN KALBİNDEKİ SAHNE Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi 28 Cumartesi 19.30 Yönetmen : İsmet ARASAN 2012, 60 Dk.

GÖKHAN YÜKSEL

Kartal Belediye Başkanı

444 4 578 www.kartal.bel.tr

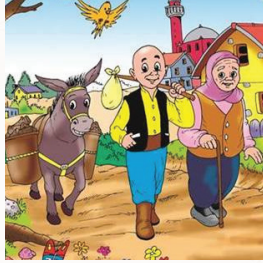
kartalblb

MART 2020 ATÖLYE PROGRAMI

Çamurdan Heykeller Atölyesi
1 Mart 2020 Pazar
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
5 yaş ve üzeri

Masal Atölyesi
7 Mart 2020 Cumartesi
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
4 - 8 yaş arası

Tişört Boyama Atölyesi
8 Mart 2020 Pazar
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
6 yaş ve üzeri

Mombo Ahşap Atölyesi
14 Mart 2020 Cumartesi
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
4 yaş ve üzeri

Müzikli Masal Saati Atölyesi
15 Mart 2020 Pazar
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
3 - 6 yaş arası

Çömlek Atölyesi
21 Mart 2020 Cumartesi
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
4 yaş ve üzeri

Doğaçlama ve Rol Yapma Atölyesi
22 Mart 2020 Pazar
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
4 yaş ve üzeri

Hafızamı Seviyorum Atölyesi
28 Mart 2020 Cumartesi
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
1. 2. 3. ve 4. sınıf öğrencilerine yönelik çalışmadır

Maske Atölyesi
29 Mart 2020 Pazar
12:00 – 13:00 / 13:30 – 14:30
5 yaş ve üzeri

GÖKHAN YÜKSEL
Kartal Belediye Başkanı

kartalblb
444 4 578
www.kartal.bel.tr

Büyük ailem
KARTAL

KOMŞU
İLETİŞİM MERKEZİ

KARKAM
KARTAL KARIYER MERKEZİ

444 4 578

GÖKHAN YÜKSEL
Kartal Belediye Başkanı

kartalblb

444 4 578
www.kartal.bel.tr